

İthaf:

PEYGAMBER ÖRNEKLİĞİNDE
KALPTE AHLAK
İŞTE TERBİYE

CEMAL NAR

CEMAL NAR

PEYGAMBER ÖRNEKLİĞİNDE

KALPTE AHLAK

İŞTE TERBİYE

CEMAL NAR

07. 01. 1955 de Kahramanmaraş / Hartlap'ta doğdu. İlkokulu kendi şehrinde, İmam Hatip Lisesini 1973'de Diyarbakır'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1977 de Kayseri'de bitirdi ve aynı yıl Kahramanmaraş /Andırın Lisesine Din Dersi Öğretmeni olarak tayin edildi. 1980'de atandığı Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde eğitim ve öğretimin yanında uzun yıllar değişik yerlerde sohbet, vaaz, seminer, konferans ve yazılarıyla halk eğitimine katkı sundu, irşat ve tebliğ hizmetlerinde bulundu. Aynı okuldan 2003'de emekli olmak zorunda kalan yazar, halen okuma, yazma, irşat ve tebliğ çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Cemal Nar yazılı çalışmalarının bir kısmını www.cemalnar.com sitesinde yayınlamaktadır. Sohbet, vaaz, ders, seminer, konferans gibi görsel çalışmalarının bir kısmını da videolar halinde Youtube sayfasında sunmaktadır. Zaman içinde değişik gazete, dergi ve sitelerde yazdı. İnternette yazarın binlerce makalesine ve videosuna erişilmektedir.

Yayınlanmayı bekleyen birçok eseri yanında yazarın yayınlanmış kitapları şunlardır:

1- Anılar Ve İbretler, 2- Bu Sistemden İslam'a, 3- İslamlaşma Bilinci, 4- İslam Sancısı, 5- Arş Gölgesi, 6- Tasavvufun Anahtarı, 7- Âlimin Önderliği, 8- İslam'da Devlet Ve Siyaset, 9- İlim Ve Özgürlük, 10- İlim Ve İktidar, 11- İmanın Kıymeti ve Korunması, 12- İman Ve Etkisi, 13- Aydınlanma Yolu Tasavvuf, 14- İnançta Arınma, 15- İnançta Kirlenme, 16- Okuma Aşkı, 17- İslam'a Göre Irkçılık ve PKK Ekseninde Kürt Sorunu, 18- İnsana Ulaşmak, 19- Cihad ve Zafer Şartları, 20- İnançın Kıvancı, 21- Sistem ve Şeriat, 22- Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, 23- Gönül Azığı, 24- Laiklik Sorgulaması, 25- Derdimiz İslam, 26- Adı Konmamış Savaş, 27- Batılılaşmayla Hesaplaşma, 28- Batılılaşma Cinnetinde Aydınların Karanlığı, 29- Kitap Sevgisi Yazma Aşkı, 30- İmam Hatip Davası Ve Hacı Kalay, 31- İslam'ın Özeti, 32- İslam'da Irkçılık Ulusalçılık Milliyetçilik 33- İslam'sız Olmaz 34- İlimsiz Olmaz 35- Davetsiz Olmaz, 36- Hesaplaşmadan Olmaz, 37- Kıymet Bilmek. 38- Hatırlatmalar. 39- Laik Sistemde İslamî Siyaset Sorunu. 40- Müslüman Kimliğin Kodları. 41- Bize Düşen. 42- İslam davası. 43- Din Diyalog Ve İlimli İslam. 44- İslam'da Sakal Ve Kıyafet. 45- Okuduğun Kadarsın. 46- İslam'da İnsan İlişkileri - Din Muameledir- 47- İslam'a Ensar Olmak 48- Tanıdığım Maraşlı Hocalar. 49- Acilen İslam Birliği 50- Engin Gönül Yüce Ruh 51- İslam'da İnsan Onuru Ve Çağa Yansıması 52- Güncelin Dili 53-

Hizmetten Teröre Gülen Sorgulaması 54- Türkiye'de
Dindar Siyaset Pratiği 55- İnternette Kral Sözler 56- İslam
Düşüncesinde Sağlık Ve Şifa 57- Hastalara Armağan 58-
Maraş Hazinesi 58- Birey Üstüne Eleştiriler 59- İlim Ve
Alim Üstüne Eleştiriler 60- İrfan Hayatımız Üstüne
Eleştiriler 61- Devlet Ve Medeniyet Yolu Hicret 62- Sevgili
Peygamberimiz Mekke Döneminde İslam'a davet 1- 2.
Ciltler

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

AHLAK VE TERBİYE

Ahlakın Nedir?

Ahlak Neden Bahseder?

Terbiye Nedir?

Modern Çağda Terbiyenin Önemi

Terbiye Ciddi İştir

Peygamber Örneği Neden Önemlidir?

İman Ahlak Bütünlüğü

Ahlakın Amacı

Ahlak İman İlişkisi

Ahlakın Önemi

Ahlak Hadislerinden Örnekler

Hadislere Yorum Gereği

Selef Ahlakından Bazı İncelikler

EN BÜYÜK EĞİTİMCİ VE TERBİYECİ

Peygamberimizin Örneği

Bir İnsanı En İyi Kim Tanır?

Muhteşem Bir Cevap

Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?

Ashabına Bakar Mısınız?

Hz. Ömer'in Güzel Ahlâkı

Ayet Karşısında Durmak

Eli Havada Kaldı

Bir Vazifemiz Var

Müslüman Oluşumuzun Kıymetini Bilmeliyiz
Unutmayalım
Merhamet
İşte O Merhamet Kaynağı
Sınırları Zorlamak
İlk Uyarı
Ebû Tâlib'in îmanı
Dehşetli Bir İkaz
İlkeler İlähî Olmalıdır
Uyarıyı Haklı Bulan Yüce Gönül
İnsana Kalsaydı
Düşmanları İçin Yalvarmalar
İnsan Niçin Sorumludur?
Sorumluluğun Kaynağı Akıl ve İradedir
Baş Münafık Ölünce
Kimseyi Utandırmak İstemezdi
Acılar İçinde Kıvrılırken
Bunu Niçin Yaptınız?
İşte O Muhteşem Merhamet
Özellikle Çocuklar
Hayvanlara Merhamet
Düşmanına Merhamet
Ashâbın Merhameti
Kalpteki Putları Kırmak
Yapmadıklarını Söylemek
Çocuğu Bile Kandırma

KALP KAZANIR GÖNÜL YAPARDI

Kalbin Değeri
Dil Kalbin Tercümanıdır
Hz. Safiyye
Annemiz Oluyor
Şu İnceliğe Bakar mısınız?
İrkçılık Haram

Sen misin Öyle Diyen?
Kalbi Korumak
Peygamberimizin Endişesi
Allah Korusun
Tevazu
Muhteşem Örnek

EĞİTİM VE TERBİYEDE DİL VE DAVRANIŞ

Maksat Kazanmak Değil mi?
İkna Önemlidir
Kaba Saba Bedevi Ve Hz. Peygamber
Seviyeye Göre Söz
Çok Dersli Bir Hikâye
Yasamada Bir Yöntem
Allah İçin Fedakârlık
Ağlatan Ayrılık
Çok İlginç Bir Örnek
Kabalık Kaçırır
Bu Ne Cüret?
Ağlatan Hikâye
İnsanları Hep Sevindirirdi
Çünkü İnsan Değerlidir

SONSÖZ

ÖNSÖZ

Bazı dostlarımız, yaşanmış gerçek olaylardan hareketle daha kolay okunan, daha geniş kitlelere ulaşabilecek kitaplar da yazmamızı tavsiye ettiler. İlk anda bana farklı gelen bu teklif, üzerinde düşündükçe anlam kazandı. Çünkü herkes aynı ilgi ve hazırlıkla iman, ibadet, ahlak, hukuk, siyaset veya medeniyet meselelerini okumak istemeyebilir. Buna karşılık yaşanmış hayat hikâyeleri, birçok hakikatin gönüllere daha kolay ulaşmasına vesile olabilir.

Elbette böyle bir çalışmanın güvenilir kaynaklara dayanması gerekir. Bu noktada İslam ümmetinin sahip olduğu zengin miras eşsizdir. Kur'an-ı Kerim ve tefsirleri, hadis kaynakları, siyer ve tarih eserleri, tabakat ve biyografi kitapları bizlere sayısız örnek ve ibretli hadise sunmaktadır. Elinizdeki eser de bu büyük hazine den derlenmiş mütevazı bir seçkidir.

Asr-ı saadetin bereketli ikliminden günümüze ulaşan bilgiler, adeta engin bir deniz gibidir. Biz bu kitapta o denizden sadece birkaç damla sunabildik. Ancak bazen bir damla, deryayı merak etmeye yeter; bazen küçük bir kıvılcım büyük bir ışığın habercisi olur. Önemli olan, hakikate açılan kapının aralanabilmesidir.

Bu kitabı hazırlarken en büyük arzumuz, Allah Teâlâ'yı, O'nun aziz dinini ve insanlığa rahmet olarak gönderdiği sevgili Peygamberimizi daha yakından tanımaya, sevmeye ve sevilmeye vesile olmaktır. Eğer bu satırlar bir gönülde yeni bir ilgi, yeni bir muhabbet ve yeni bir gayret uyandırabilirse kendimizi bahtiyar sayacağız.

Bu çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ediyor, bütün hamd ve senaları âlemlerin Rabbi olan Allah Teâlâ'ya arz ediyoruz.

Cemal Nar
Ekim 2017
Kahramanmaraş

AHLAK VE TERBİYE

Ahlak Nedir?

Ahlak ve **terbiye** birbirine çok yakın kavramlardır. Çoğu zaman birlikte kullanılırlar. Ancak aralarında önemli bir fark vardır. Bunları biraz yakından görelim.

Ahlak, Arapçada, “yaratma”, “yaratılış” ve “yaratılmış” gibi manalara gelen “halk” ile aynı kökten olan “Hulk” veya “Hulûk” kelimelerinin çoğuludur. “Hulûk” kelimesi, Kur’an’da iki ayette geçmektedir.¹ Lugat kitaplarında “Hulk” kelimesinin huy, seciye, tabiat, mertlik, din ve yaratılış manalarına geldiği belirtilmiştir.²

Ahlak’ın ıstılahtaki tarifleri içinde en güzel olarak Gazalî’nin yaptığını gösterenler vardır.³ Buna göre ahlak,

---

¹ Şura, 37; Kalem, 4.

² İbn Manzur, Lisan’ül Arab XI. 374.

³ Mustafa Çağrı, Anahatlarıyla İslam Ahlakı, s. 15.

insan nefsinde yerleşen öyle bir hal, durum, keyfiyet, meleke, ustalık ve yatkınlıktır ki işler, hiçbir fikrî zorlama olmaksızın, düşünüp taşınmadan, bu meleke sayesinde kolaylıkla ve rahatlıkla ortaya çıkar.⁴

Ahlak, insanın iyi-kötü, doğru-yanlış hakkındaki değerler dünyası ve bu değerlere uygun davranışlarıdır. Başka bir ifadeyle ahlak, insanın karakterine yerleşmiş olan iyi huylar ve erdemlerdir.

Ahlak daha çok kişiliğin ve karakterin iç dünyasıyla ilgilidir. İnsan kimsenin görmediği yerde de doğru davranıyorsa bu ahlakıdır. Mesela, doğruluk, adalet, merhamet, sabır, cömertlik, iffet, tevazu ahlakın temel unsurlarıdır.

Ahlak, İslam dininin iman, ibadet, muamelat gibi bir bölümü olarak bizim medeniyetimizde baştan beri bir ilim olarak vardır. Bu ilim, özne olarak insanı ve onun akıl, irade, vicdan gibi ahlaki kabiliyetleri ile öfke, şehvet vb. duygularını ve bunlardan doğan fazilet ve rezaletleri tetkik ve tahlil etmeyi konu edinir. Gayesi ise, *“Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim”* hadisinde en güzel bir

---

⁴ Gazali I. 53. Dr. Mustafa Çağrı age. s. 16.

şekilde ifadesini bulduğu gibi, iyi huyları, yüksek vasıfları insana kazandırmaktır.⁵

Ahlak Neden Bahseder?

Ahlak ilminin konusu iki kısımda incelenebilir: Birincisi, kurallar ve kaideler bütünüdür. Yani, insanların bireysel ve toplumsal yaşayışlarında uymaları gereken ahlakî kuralların, İyilikler ve kötülüklerin aydınlatılması, öğretilmesidir. İkinci kısım ise, bunları yaşayacak olan insanı inceler. Yani insanın akıl, irade, vicdan gibi ahlakî kabiliyetleri ile öfke, şehvet, hırs ve benzeri duygularını ve bunlardan kaynaklanan fazilet ve rezaletleri araştırır ve irdeler.

Ahlak ilmi, konusu insan olunca hukuk, psikoloji, sosyoloji ile yakın bir ilişki içindedir. Hatta yer yer bunlar ile iç içe girmiş bir vaziyettedir. O yüzden ahlak ilmi ile uğraşan âlimlerin ve mutasavvıfların insan ruhunu en ince ayrıntılarına varıncaya kadar didik didik araştırıp hallaç pamuğu gibi attırmaları ve sonra da belli bir tertip ve düzene koymaları ne kadar harikadır. Sonra edîp ve şairlerin bu bilgileri nazım ve nesirlere dökerek vezinli kafiyeli ifadeleri ne muhteşemdir. Değişik açıdan geçmişe yönelen tarihçilerin bu güzellikleri altın levhalar

---

⁵ M. Çağrıcı, age. s. 22.

biçiminde aksettirişleri, sanatkarların gerek mimarî, gerek diğer güzel sanatlara işleyişleri, fevkalade bir seyir içinde sürekli gelişme göstererek günümüze kadar gelmiştir.

Biz ahlakın kaynağını gösteren Kur'an ve Sünneti bu konuya dahil etsek sanırım yanlış olmaz. Ahlakın kaynağını değişik gösterenler olmuştur, ama sonuçta yanıldıklarını acı tecrübelerle görmüşlerdir. Akif ne güzel söyler:

*Ne irfandır veren ahlaka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.*

Kur'an, Allah Teâlâ'nın ahlakını anlatan bir kitaptır. Sevgili Peygamberimize (sav.) o muhteşem ahlakî bahşeden de odur. Bu gerçeği, "**Gerçekten sen, pek büyük bir ahlâk üzerindesin**"⁶ ayeti ile ifade etmiştir. Bu hakikatların en iyi bilincinde olan Resulullah (sav) Efendimiz "*Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.*" der.

Evet, O'nun hayatı işte ortadadır. Kim onun ahlakına ve yüce şahsiyetine itiraz edebilir ki? O ahlakî yüceliğe kim erişebilir ki? Çünkü o, canlı bir Kur'an'dı. İşte Kur'an ve ortaya koyduğu ahlak. İnsanlık, ister itiraf etsin, ister

---

⁶ Kalem 4.

etmesin, erdem adına ne biliyorsa O'ndan öğrenmiştir. Biz bundan sonraki sayfalarda buna harika örnekler sunacağız inşallah.

Terbiye Nedir?

Terbiye, insanın eğitilmesi, yetiştirilmesi, geliştirilmesi ve olgunlaştırılması sürecidir. Kelime olarak Arapça "Rab" kökünden gelir. "Büyütmek, geliştirmek, olgunlaştırmak" anlamlarını taşır.

Mesela: Çocuğun görgü kurallarını öğrenmesi, saygılı konuşması, büyüklerine hürmet etmesi, sofrada adabını öğrenmesi, öfkesini kontrol etmeyi öğrenmesi terbiyenin kapsamına girer.

Terbiye daha çok eğitim ve davranış kazandırma sürecini ifade eder.

Ahlak ile terbiyenin benzer yönlerini kısaca hatırlayacak olursak, görürüz ki ikisi de insanı olgunlaştırmayı amaçlar. İkisi de güzel davranışların kazanılmasıyla ilgilidir. İkisi de aile, okul ve toplum tarafından desteklenir. İslam'da ikisi de önemli görülür. İkisi de bireyin ve toplumun huzuruna hizmet eder.

İki ayrı kavram olarak kullanıldığına göre demek ki farklı yanları da vardır. Mesela, ahlak daha çok karakter ve iç dünya ile ilgilidir. İçten gelen davranışlar üretir. Terbiye ise daha çok eğitim ve davranış kazandırma sürecidir. Bir başka deyişle ahlak sonuçta kazanılan kişilik halidir. Kalpte ve vicdanda yerleşmiş erdemlerdir. Terbiye ise ahlakî erdemleri kazandıran eğitim sürecidir. Bu sonuca götüren yetiştirme faaliyetidir. Ahlak, "nasıl bir insan?" sorusuna cevap verirken terbiye "nasıl yetiştirildi?" sorusuna cevap verir. Davranışları düzenler ve eğitir.

Mesela bir çocuk düşünelim: Sofrada büyüklerini beklemeyi öğrenmişse bu terbiyedir. Kimse görmezken de başkasının hakkına el uzatmıyorsa bu ahlaktır. Görüldüğü gibi terbiye davranışı öğretir; ahlak o davranışı karakter haline getirir.

İslam'da ideal olan, terbiyenin ahlaka dönüşmesidir. Yani insan sadece kurallara uyan biri değil; doğruluğu, adaleti ve merhameti şahsiyetine yerleştirmiş biri olmalıdır. Bu yüzden eğitim (terbiye) bir araç, güzel ahlak ise hedeftir.

Kısaca ifade edecek olursak: Terbiye, güzel ahlaka götüren eğitim sürecidir; ahlak ise o eğitimin insanın

karakterinde meyve vermiş halidir. Bu sebeple eski âlimler, "terbiye edilmiş insan"dan çok, "ahlakı güzelleşmiş insan"ı hedef almışlardır. Çünkü terbiyenin değeri, sonunda güzel ahlak doğurduğu ölçüdedir.

Modern Çağda Terbiyenin Önemi

Modern çağda "terbiye"nin önemi, aslında azalmak bir yana, daha da kritik hale gelmiştir. Çünkü çağ değiştikçe insanı şekillendiren çevre genişlemiş, hızlanmış ve kontrolü zorlaşmıştır.

"Terbiye her zaman önemlidir. Modern çağda terbiye neden daha önemli olsun ki?" denilebilir. Kısaca görelim.

Modern çağ diyerek kastettiğimiz günümüz toplumunu belirleyen bazı temel özellikler vardır: Hızlı bilgi akışı (internet, sosyal medya). Sürekli görünürlük ve teşhir kültürü. Tüketim odaklı yaşam. Bireyselleşme ve yalnızlaşma. Sınırların gevşemesi (mahremiyet, saygı, otorite). Anlık haz ve sabırsızlık eğilimi.

Bu ortamda insan, çok erken yaşta çok fazla etkiye maruz kalıyor. Dolayısıyla, terbiye edilmemiş bir insan, modern çağda sadece "bilgiyle değil", "yönlendirilmiş

davranışlarla” şekillenir. Yani mesele artık sadece “ne biliyor?” değil, “kim onu nasıl yönlendiriyor?” meselesidir.

İşte burada terbiye iş görür. Mesela, iç dengeyi doğru kurmayı öğretir. Çünkü modern dünya bildirim, reklam, sosyal medya içerikleriyle sürekli uyarı üretir. Terbiye ise, sabır, özdenetim, ölçülülük kazandırarak insanı dağılmaktan korur. Her bilgi ve davranış aynı değerde sunulsa bile terbiye doğru-yanlış ayrımını, sınır bilincini, mahremiyet hassasiyetini öğretir.

Bilindiği gibi toplumda birlikte yaşamının bazı temel şartları vardır. Mesela saygı, nezaket, empati, hak gözetme gibi olmazsa olmaz kurallar terbiye ile yerleşir.

Terbiye zayıfladığında modern toplumda bazı sonuçlar kaçınılmaz olur: İletişim sertleşir, kaba dil, saldırganlık baş gösterir. Sabır azalır, tahammülsüzlük çok kötü olaylara sebep olabilir. İlişkiler sevgi ve saygıdan yoksun olarak yüzeyselleşir. Aile bağları zayıflar. Kimlik karmaşası artar. Dijital bağımlılık güçlenir. Yani modern çağın teknolojik ilerlemesi, terbiyesiz bireyde ahlaki gelişim üretmez; tam tersine dağınıklık üretebilir.

Terbiye Ciddi İştir

Klasik dönemde terbiye ağırlıklı olarak önce ailede verilirdi. Aile bu açıdan her zaman önemlidir. O yüzden “aile terbiyesi”, varlığı veya yokluğu ile insanı değerlendirmede bir ölçüdür.

Terbiye kazanmada aileden sonra mahalle ve ustacı-ırak ilişkisi önemliydi. Bugün ise sosyal medya, akran çevresi, dijital platformlar, popüler kültür çok güçlü “alternatif terbiyeciler” haline gelmiştir. Bu yüzden modern çağda terbiye, sadece çocuğa verilen eğitim değil, çocuğun hangi çevrede şekillendiği meselesidir.

Sonuçta modern çağda terbiye, bir “görgü meselesi” olmaktan çıkmış, bir denge ve yön tayin sistemi haline gelmiştir. Kısa bir çerçeveye sunacak olursak, terbiye yoksa, insan çevre tarafından yönlendirilir. Terbiye varsa insan çevreyi kontrol edebilir. Bu yüzden bugün terbiye, sadece iyi insan yetiştirme aracı değil, aynı zamanda dağılmayı önleyen zihinsel ve ahlaki bir koruma sistemidir.

Peygamber Örneklığı Neden Önemlidir?

Peygamber örneklığı, özellikle İslam düşüncesinde, ahlakın ve ona gidişte rehberliğin somut hale gelmiş biçimi olduğu için merkezi bir öneme sahiptir.

Bu önem birkaç temel açıdan açıklanabilir: Soyut / mücerret değerleri somut / müşahhas hale getirir. Mesela ahlak, adalet, merhamet gibi kavramlar soyuttur. İnsan bu kavramları, nasıl uygulanacağını, hangi durumda ne yapılacağını bizzat görerek öğrenir. Peygamber örneklığı bu soyut değerleri yaşanmış bir modele dönüştürür. Bir başka ifadeyle “iyi insan olmak” fikri, teoriden çıkıp pratiğe, fiilî bir hayata dönüşür.

Peygamber örneklığı aynı zamanda uygulanabilirlik ölçüsü de sunar. İnsanlar çoğu zaman “doğru olanı biliyorum ama nasıl yapacağımı bilmiyorum” durumunda kalır. Örnek olarak şunları hatırlayalım, günlük hayatı yaşarken zor durumda nasıl davranılır? Mesela öfke nasıl kontrol edilir? Güç nasıl kullanılır? Zenginlik nasıl paylaşılır? Düşmana bile nasıl adil olunur?

Bütün bu gibi sorulara en pratik cevapları peygamber örneklığı verir. Böylece ahlakı sadece bilgi olmaktan çıkarır, uygulama kazandırır. Çünkü biliyorsunuz sadece bilgi, davranış üretmeyebilir. Örnek şahsiyet ise, bilgiyi davranışa dönüştürür, ahlakı “yaşanan bir karakter” haline getirir. Bu nedenle İslam düşüncesinde ahlak, “öğrenilen” değil aynı zamanda “temsil edilen” bir şeydir.

Her zaman eğitimde bilinen ve uygulanan bir metot vardır. İnsan, soyut emirlerden çok örnek görerek öğrenir. Dil bilgisinde bir kural, örneklerle açıklanırsa daha iyi ve rahat anlaşılır, öğrenilir. Fizik, kimya, matematikteki kanunlar ve formüller de böyledir.

Bu fitratımızda var olan psikolojik bir gerçektir, çocuk taklit ederek öğrenir, yetişkin de çoğu davranışı modelleyerek benimser. Bu yüzden örnek insan, yani rehber, mürşit, önder kişi eğitimde en güçlü araçtır.

Dikkate alınması gereken bir durum daha var: Teoride herkes doğruyu savunabilir. Ama örnek şahsiyet söz-fiil uyumunu gösterir, çelişkiyi ortadan kaldırır. Bu da ahlaka güven kazandırır.

Hayat her zaman açık ve kolay değildir. Kriz anlarında sabır, adalet, merhamet, denge gibi değerlerin nasıl uygulanacağı, en çok örnek üzerinden anlaşılır.

Öyleyse, Peygamber örneği, sadece tarihî bir bilgi değil; ahlakın yaşanabilir hâle gelmiş formudur. Bir başka ifadeyle emirler yol gösterir, ama örnek hayat nasıl yürüneceğini öğretir. Bisiklete nasıl binileceğini herkes tarif eder, ama herkes binip de süremez. Otomobili

sürmek de öyle değil midir? Ehliyet almak için bilgiyle beraber, terbiye, yani uygulama da almak gerekir.

Çok önemli bir mesele daha var. İslam'da sadece "ne yapılacağı" değil, aynı zamanda "nasıl yaşanacağı" da bu örneklik üzerinden şekillenir.

İman Ahlak Bütünlüğü

Malumdur ki ehl-i sünnet'e göre iman, sayısal olarak aslı ve hakikati bakımından artmaz ve eksilmez. Belki fazilet bakımından, zayıflık veya kuvvetlilik bakımından artar veya eksilir. İman edilecek konular bellidir ve İnsanın bunlara iman edip tasdik etmesinde kesinlik olmalıdır. Çünkü iman şek, şüphe, zan ve tereddüt kabul etmez. İmanın taalluk ettiği, ilgili olduğu şeyler, dinen inanılması zaruri olan ve Peygamberimizin getirdiklerinin tamamıdır.

Öyleyse, din açısından inanılması zaruri olan esasların bir kısmına inanıp da bir kısmına inanmamak, tamamına inanmamak gibi imanı bozar, kişiyi dinden çıkarır, kafir eder. Çünkü iman bir bütündür, bölünüp parçalanamaz. Mesela diyelim ki Peygamberimiz inanılması gereken bin esas getirdi. Bunun 999 una

inanılsa da birine inanılmasa, bu iman Allah katında makbul değildir.⁷

Şu ayetler bu hükmü bildirir:

“Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rüsvaylık; kıyamet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduğunuzdan asla gafil değildir.”⁸

“Onlar, Kur'ân'ın bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayarak onu kısım kısım böldüler.”⁹

Çağımızda öyle cahil insanlar vardır ki, Müslüman olduklarını söyler, Allah Teâlâ'nın indirdiği, iman ve itaat istediği, güzel ve faydalı görüp tam teslim olmalarını istediği kanunlarını, aziz şeriatını¹⁰ inkar eder, çirkin görür, yok olması için mücadele ederler. Şeriat yerine insan kafasından üretilmiş laik kanunları alır ve uygularlar. Bunların din ile, iman ile zerre kadar olsun bir bağı, bir ilgisi kalmamıştır. Daha önce Müslüman olsalar bile, artık bu inançları ile beraber dinden çıkmış, “dinden

---

⁷ A. A. Aydın age. s. 170-171; A. Saim Kılavuz age. s. 46-51; Ali el-Karî, Fıkh-ı Ekber Şerhi s. 211-214; N. Es-Sabuni age. s. 182; Perdevi, age. s. 219.

⁸ Bakara, 85.

⁹ Hicr, 91.

¹⁰ Bkz. Maide 41, 44,45,47, 50; Nisa 59,60,65; Casiye 18.

döner" anlamında "mürted" olmuşlardır. Maalesef bu yaygın durum da çağımızın korkunç bir irtidadıdır. Ülkemizde "Batılılaşma" hareketleri ile bu irtidat neredeyse resmiyet kazanmıştır. Allah Teâlâ nesillerimizin imanını korusun.¹¹

Allah Teâlâ'nın katında tek din İslam'dır. İslam bir hayat tarzıdır. Allah Teâlâ'nın açtığı yoldur. Bu yolun sağında veya solunda kalan yollar batıldır, küfürdür, sonu cehenneme çıkar. Şu güzel açıklamaya bakar mısınız?

"Hz. Peygamber bir gün yere düz bir çizgi çizdi. 'Bu Allah'ın yoludur' dedi. Daha sonra bu çizginin sağına ve soluna başka çizgiler çizerek 'Bunlar ise diğer yollardır. Her biri üzerinde yanlışa davet eden birtakım şeytanlar vardır'. Buyurdu. Arkasından da şu ayeti okudu:

"Şu emrettiğim yol, benim dosdoğru yolumdur. Hep ona uyun! Başka yollara ve dinlere uyup gitmeyin ki sizi O'nun yolundan saptırmasın. (Azabından) korunmanız için (Allah) size böyle tavsiye ediyor."¹²

Ancak iman kuvvetli veya zayıf olabilir. İmanın taklid, tahkik, yakîn bakımından aynı olmadığı, mesela

---

¹¹ Bu konuda şu kitaplarımıza bakılabilir: İnançta Arınma, Sistem ve Şeriat, Batılılaşmayla Hesaplaşma, Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, İmanın Kıymeti Ve Korunması.

¹² Enâm Suresi: 153. Hadis için bkz. İbn Mâce, Mukaddime 1.

Hz. Peygamberin ve Hz. Ebu Bekir'in insanların imanca en kuvvetlileri olduğunda kimsenin şüphe ve itirazı yoktur.

İmandan maksat azaptan ve ateşten kurtulmaktır. Gerçi Allah Teala dilediğini yapar, ama İslam'ın temel ilkelerine göre amelsiz ve ahlaksız olanları azap ile tehdit eden de kendisidir. Bu yüzden "vadinden dönmeyen" Allah Teâlâ'dan korkmak gerekir. Bazıları, "iman varsa günah ve ahlaksızlık zarar vermez, iman kişiyi cennete götürür" sözleri boş ve batıldır. İnsandan zerrenin hesabı sorulacaktır. Günahı sevabından çok olanlar, az veya çok yanacaktır. Ama Allah Teâlâ'nın rahmeti sonsuzdur, dilerse af eder, ona kimse karışamaz. Fakat yine kendisi, "aldatıcıların bizi rahmetin bolluğu ile aldatmasına" kanmamamızı emretmiştir. Son sözümüz, Allah Teâlâ dilediğini yapar.

İşte tam da burada ahlakın önemini, faziletini ve gayesini gündeme getirmek gerekir diye düşünüyorum. İnşallah faydalı olur.

Ahlakın Amacı

İslam'da ahlakın gayesi dünya ve ahiret mutluluğunu kazandırmak diyebiliriz. Başka bir ifadeyle insanı yeme, içme ve cinsellik peşinde koşan bir tür

hayvan, yani bir canlı türü olmak gibi düşük bir mertebeden alarak, büyük bir eğitim ve mücahede ile böyle bir faciadan onu kurtararak, kamil bir insana, bir fazilet abidesine dönüştürmektir. Bir toplumda böylesi insanlar ne kadar çok olursa, o oranda o toplum bir ahlak ve fazilet toplumu olacaktır. Bunların kurduğu devlet ve medeniyet de, hiç şüphesiz bir fazilet devleti ve erdem medeniyeti olacaktır.

Çünkü ahlak eğitimini başarmış insanlar, kendi iç dünyalarında mutlu oldukları kadar, Allah(cc.) ve Resulullah (sav) Efendimiz tarafından da sevilirler. Bu ise her hayrın başıdır.

Hal böyle olunca dinin ahlaka önem verip onun esaslarını en ince teferruatına kadar açıklayarak öğretmesi pek tabii olacaktır.

Ahlak İman İlişkisi

Ne var ki tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb için mücahede ederek övülen faziletleri nefse mal etmek, yerilen reziletlerden de onu temizlemek için, sahih bir iman gerekir. Yani mutlak ve yüce bir irade ve kuvvet sahibi olan Allah Teâlâ'ya ve öldükten sonra dirilerek yaptıklarımızdan en küçük teferruata varıncaya kadar sorulacağımız ahiret gününe tam bir iman gerekir.

Nihayet bu imanın en büyük bir parçası da, bu dini hakikatleri Allah Teâlâ'dan alarak bize tebliğ eden, açıklayan ve yaşayarak uygulamasını gösteren, böylece en güzel örnek, rehber, önder olan peygamberimize imandır.

Ancak böyle bir iman insanı amele sevk eder, zorlu çabalara girdirir, nefisle cihat ettirir ve başarılı kılar. Ancak bu iman ile duyar insan mes'uliyet hissini. Değilse tabii ahlak, felsefi ahlak, laik ahlak, vazife ahlakı, zevk ahlakı vs. gibi sırf insan aklı ve tecrübesine dayalı ahlak kanunlarının, hiç yoktan iyi olmakla beraber, insanların hayatlarında pek de etkili olmadıklarını hem günümüzün tecrübesi, hem de tarih içinde yaşanan dünya bize çok açık bir biçimde göstermiştir.

Bunun içindir ki İslam dini imandan sonra amele, amel için de ahlaka önem vermiştir. Hatta amelin kıymeti ihlas, ihsan gibi ahlaka bağlanmış, riya, süm'a, ucb ve minnet gibi ahlakî kaidelerden uzak amelin faydasızlığını öğretmiştir. Hatta daha da ötesi, vebalini bildirilmiştir. Bir yerde imanın kemali, ahlakın kemaline bağlanmıştır. Nitekim, "imanın en faziletli derecesi" olan "nerede olursan ol, bil ki Allah seninledir" bilinci gerçekleşmeden insanda ahlakın kemali oluşmaz.

O yüzden İslam terbiyesinin en müessir müeyyidesi, yani yaptırıcı gücü, Allah Teâlâ'nın bize şah damarımızdan da, aklımız ve kalbimizden de daha yakın olduğunu bilip iman etmektir. Hatta bırakın yaptığımız işleri, söylediğimiz sözleri görüp bilmesini, içimizden geçen düşünce ve planları bile bildiğini, gördüğünü ve duyduğunu kesin bilmek ve böyle iman etmektir. İşte bu iman sayesinde insan, daima murakabe, denetim ve gözetim altında olduğunu bilir. Üstelik iyilikler ve kötülükler, iyi ve kötü huylar insana bu dünyada da, ahirette de mutluluk ve azap getirir. Mükafat ve ödülü veren Allah Teâlâ'nın görmesinden, bilmesinden ve duyup haberdar olmasından kaçamayacağımıza göre, mecburen kendimizi hesaba çekecek, iyi işlere yönelecek, kötü işlerden uzak kalacağız. Bu iman, herkesin başında bir polis veya müfettiş gibi durmaktadır. Bundan daha büyük bir müeyyide, yaptırıcı güç olabilir mi?

Ahlak ile ilgili az sonra göreceğimiz hadislerden öğreniyoruz ki ahlak ile iman iç içedir. "La ilahe illallah" ile "yoldan eziyet vereni kaldırmak" aynı ağacın dallarıdır. Öyleyse ahlakta olan noksanlık, imanda olan noksanlıktır. Bu noksanlıktan maksat, kelimada tartışılan "iman artmaz ve eksilmez" manasında olan noksanlık değil, imanın kuvvet ve zayıflığına nispeten olan noksanlıktır.

Ahlakın Önemi

Hal böyle olunca, Peygamberimizin ahlakın üstünde çok durmasının sebebi anlaşılmış olacaktır. Rabbimizin “şüphesiz ki sen büyük bir ahlak üzeresin”¹³ buyurduğu Efendimiz “İslam güzel ahlakır”¹⁴ demiştir. Böylece din ile ahlakı iç içe girdirilmiştir.

Hatta Allah Resulü (sav) kendi peygamberlik gayesini de “ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim”¹⁵ şeklinde açıklamıştır. Efendimiz ahlakın önemine ve faziletine dair binlerce hadisi vardır. Bütün bu hadislerde ayrıntılarına varıncaya kadar iyi ve kötü huyları açıklamış, ahlakı ve faziletin en temel ilkelerini belirlemiştir. Üstelik bütün bunları hem kendisi uygulamış,¹⁶ hem de ashabından, hem de istikbalde gelecek ümmetinden istemiştir.¹⁷

O, “En hayırlınız, ahlakça en güzel olanınızdır”¹⁸ diyerek, ahlakın insana ahirette cenneti kazandırdığını söylemiştir. Cennet de kısım kısımdır. Kur’an bize doyumsuz cennet tasvirleri yapar. İçindeki nimetlerden

---

¹³ Kalem, 4.

¹⁴ Deylemi'den, Kenz'ul Ummal, III. 17 (2225).

¹⁵ Suyuti, Tenvir'ül Havalik, II. 211; Münziri, age. IV. 93.

¹⁶ İbn Mace, Sünen, II. 203.

¹⁷ Münziri, age. IV. 94.

¹⁸ Münziri age. IV. 93.

bahseder. İnsan Kur'an-ı Kerîm okudukça cennete heveslenir. Sevgili Peygamberimiz (sav)'in hadisleri de cennet tasvirlerinde çok önemlidir ve insanı iyiliklere teşvik edicidir. Mesela cennetin en yüce ve değerli yerleri, dışı içinden, içi dışından görülen şeffaf köşklerinden bahseder. Bunlar ahlaklı insanlar içindir.¹⁹

İnsanı bu nimetlerden ayıran ve korkunç cehennem ateşinin çılgın alevlerine attıranlar ise Allah Teâlâ'nın haram kıldıkları ile kötü huylardır. İşte güzel ahlak burada da imdada yetişir. Hadisi şerifler, suyun buzu erittiği gibi, ahlakın da günahları erittiğini,²⁰ kıyamette mizanda en ağır gelecek şeyin ahlak olduğunu,²¹ cennette Peygamberimize en yakın olanların da ahlakı en güzel olanların olduğunu,²² güzel ahlakın, devamlı oruç tutan, geceyi ibadetle geçiren, savaş meydanlarında susuzluktan ciğeri yanan, devamlı namaz kılan, velhasıl bütün emirleri yerine getirenler gibi sevab kazanacağını²³ bildirmiştir.²⁴ İşte bazı örnekler:

---

¹⁹ Müslim. VIII. 3.

²⁰ Münziri age IV. 93.

²¹ Münziri age IV. 100.

²² Ebu Davud, Sünen, IV. 336; Münziri age. IV. 96.

²³ Suyuti, Tenvirül Havalik, II. 239. Ebu Davud, Sünen, IV. 336-337; Münziri IV. 96.

²⁴ Bu hadisler bir komisyonca hazırlanmış ve diyanet yayınlarından çıkmış olan "Seçme Hadisler" kitabından alınmıştır. Kitap, güzel ahlakın sevap ve şubelerini açıklamaya devam eder.

Ahlak Hadislerinden Örnekler

“İman yetmiş küsur şubedir. En faziletlisi ve en yüksek mertebesi “la ilahe illallah” demek, en derecesi düşük olanı da insanların gelip geçeceği yerden eza verecek bir şeyi kaldırmaktır. Haya da imanın bir şubesidir.”²⁵ “İmanın en şerefli, halkın senden emin olmasıdır. İslam’ın en şerefli de dilinden, elinden halkın selamette olmasıdır.”²⁶

“İmanın efdali, sevdiğini Allah için sevmek, sevmediklerini de Allah için sevmemek, dilini zikrullah ile çalıştırmak, kendin için her neyi sevip istersen, başkası için de onu arzu etmek, kendin için neden hoşlanmazsan, başkaları için de o şeyin olmasını arzu etmemek, bir de ya hayır söyleyip ya da sükut etmektir.”²⁷

“Canımı elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, hiçbir kul kendi nefsi için istediği hayrı, Müslüman kardeşi için de istemedikçe, iman etmiş olmaz.”²⁸

“Bir kul ahlakını güzelleştirmedikçe, öfkesini yenmedikçe, kendi nefsi için istediğini başkaları için de

---

²⁵ Kenz’ul Ummal, I. 35 hn: 52,53,56.

²⁶ Kenz’ul Ummal, I. 37.

²⁷ Kenz’ul Ummal, I. 37.

²⁸ Kenz’ul Ummal, I. 41.

arzu etmedikçe imanını kâmil olamaz. Salih ameller işlemediği halde yalnız ehl-i İslam'ın hayırhahı olmakla cennete nail olmuş nice kimseler vardır.”²⁹

Bir gün peygamberimizin yanında bir kadından bahsedildi; her gün oruç tuttuğu, bütün gece namaz kıldığı ve fakat huyu kötü, kötü diliyle komşularını incittiği söylendi. Buna karşı Hz. Peygamberimiz (a.s):

“O kadında hayır yoktur, cehennemliktir” cevabını verdi.³⁰

Hadislere Yorum Gereği

Bazı hadislerin bir kısmı açıktan amel olmazsa imanın olmayacağını ifade eder. “La yü’minu” diye başlayarak bu gerçeği ifade eden pek çok hadis vardır. Bunların tevil edilmesi gerekir. Yorumuz, olduğu gibi almak, hadislerin terğip ve terhip özelliğini bilmemektir. Usulü bilmeyenlerin, hadislere sadece lafızlarına bakarak mana verenlerin yanlış anlamaları kaçınılmazdır. Her ilmin bir metodu olduğu gibi, hadisleri şerhetmenin de bir metodu vardır. İşte birkaç örnek;

“Komşusuna ikram etmeyen mümin değildir.”³¹

---

²⁹ A.ge. III. 19 hn: 5244.

³⁰ A.g.e. IX. 186 hn: 25615

“Yalan söyleyen ne Allah’a, ne de ahirete inanmamıştır.”³²

“Kim Allah’a ve ahirete inanıyorsa misafirine ikram etsin, kim Allah’a ve ahirete inanıyorsa komşusuna iyilik ve ihsanda bulunsun. Kim Allah’a ve ahirete inanıyorsa ya hayır söylesin, veya sussun.”³³

“Münafığın alameti üçtür”¹ diye başlayan hadisi hangi mümin bilmez? Burada sayılan ahlaksızlık, insanı hakiki nifaka götürebilir diye dikkat çekilip Müslümanlar ikaz edilmiştir. Demek yalan, hıyanet, ahde vefasızlık ve sair kötü ahlaklar insanı, devamlı yapırlarsa, amelî nifaktan itikadî nifaka götürebilir.³⁴ İşte imanın ahlakla korunması derken kasdımız da budur.

Nitekim kötü ahlaklı ve Müslümanların birlik ve dirliğini bozucu davranışlar karşısında Peygamberimiz de çok hassastır ve önlemek için de çok ağır konuşmuştur. İbn Ömer anlatıyor; “Resulullah minbere çıktı ve yüksek bir sesle şöyle bağırdı:

---

³¹ Kenz’ul Ummal, IX. 55 hn: 24918.

³² Age. III. 874 hn: 8993.

³³ Buhari, Edeb 31-85. Nibah 80. Ribak 23, Müslim, İman 74 hn: 47. Ebu Davud, Edeb, 132 hn: 43708.

¹ Tirmizi, İman, 14 (2631); Nesai, İman 20, Ahmed II. 200, 357, III. 215 Müslim, İman, 107-108.

³⁴ Hadisin geniş bir şerhi için bak; Dr. Sadık Kılıç, Kurana Göre Nifak s. 135-143, 155.

-“Ey diliyle iman ettiklerini söyledikleri halde kalplerine iman girmeyen adamlar! Müslümanlara eziyet etmeyin ve ayıplamayın. Onların gizli kusurlarını araştırmayın! Çünkü, kim Müslüman kardeşinin ayıbını araştırırsa, Allah da onun ayıbını araştırır. Kimin de ayıbını Allah araştırırsa, onu evinin içinde de olsa rezil eder.”³⁵

Bu hadisin şerhinde Ali el-Kari bir şeye dikkat çekiyor: “Müslüman kardeşinin ayıbını araştıran” denildiğine göre, bu işi yapan mümindir. Zira münafıkla mümin kardeş olamaz. Dolayısıyla hitabın içine mümin de girer, münafık da. Müminin de fasığı anlaşılır tabi.”

Böylece Tîbî'nin hadisin hükmünü münafıklara hasretmeyi tercih etmesini, hadisin umumi ifadesini de göz önünde bulundurarak zahir manaya aykırı görür.³⁶ Allah-u alem, doğrusu da budur.

Sevgili Peygamberimizin şu hadisi de dikkat çekicidir:

-Size namaz, oruç ve sadakadan daha üstün bir şey göstereyim mi?

---

³⁵ Tebrizi, Mişkât, III. 1402 (5044).

³⁶ Ali el-Kari, Mirkad, VIII. 775. (5043).

- Evet, ey Allah'ın Resulü, dediler.

-Arabulmak, barıştırmaktır. Çünkü aranın bozulması kökünden kazır. Saçı kazır demiyorum; dini kazır."³⁷

Herhalde bu "dini kazımak" tabiri üzerinde iyi durmak gerekir. İşte bu, Allah korusun kötü ahlakın varabileceği son noktadır. İşte bu da konumuzun ana fikri veya özetidir.

Benzeri daha birçok hadisleri zikretmek mümkündür. Hadisler, "burada sayılan iyi huyları yapmayan, kötü huyları işleyenler kâfir olurlar" anlamında değildir. "Bunlar kafir huylarıdır. Bunları yapanlar küfre düşmek tehlikesindedirler" anlamındadırlar.

Yine "Mescide komşu olanın namazı ancak mescidde kılınırsa kabul olunur" hadisi cemaati emretmektedir. Peygamber Efendimizin (sav) cemaati ne kadar teşvik ettiğini, bu hususta görme engellilere bile ruhsat vermediğini biliyoruz. Allah Teâlâ'nın savaş esnasında bile cemaatle namazı emretmesi³⁸ anlamlıdır. Fakat bütün bunların amacı, cemaat terbiyesi kazandırmak, bu konudaki tembelliği, gevşekliği yok etmektir. Yoksa

---

³⁷ Tirmizi, Kıyamet 56. Ebu Davud, Edeb, 50.

³⁸ Nisâ 102.

evinde yalnız namaz kılanların namazlarının kabul olmayacağı, tekrar kaza etmeleri gereği anlamında değildir.

Maksada kafi olacağı ümidiyle bu kadarla yetiniyoruz. Konuya dönersek, görülüyor ki, ahlaksız bir iman, insanı ilahî gazaptan ve azaptan kurtaramıyor. Ancak, ehli sünnetin “amel imandan bir cüz değildir” kaidesiyle, büyük günahlar - kebir’in arkasında yaptığımız açıklamalar burası için de geçerlidir diye tembih edelim.

Selef Ahlakından Bazı İncelikler

Bazı İslam büyüklerinin herkesin anlayamayacağı bir incelik ve kavrayışla ahlak ile iman arasındaki ilgiyi izah edişleri de gayet güzeldir. Onlar üslupları ile sanki Sevgili Peygamberimiz (sav)’in izindedirler. İşte onlardan birkaç misal:

Süfyan-ı Servî (r.a) der ki:

-Dört haslet kâfirlik getirir:

1-Bir kişiyi görmeden gıybet eylemek. Çünkü bu gaybe hüküm demektir. Gaybe hüküm ise küfürdür.

2-Hased eylemek. Zira bu huy, Cenab-ı Hakkın bir kuluna verdiği layık görmemektir. Her kim Allah Teâlâ'nın verdiği reva görmezse küfürdür. Çünkü Hak Teala hazretlerinin hikmetini, adlini inkar etmiş olur.

3-Hak Teala'nın rahmetinden ümidini kesmektir. Zira ayette: "Doğrusu kafirlerden başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez"³⁹ buyurulmuştur.

4-Haram mal toplamaktır. Bu da kıyamet gününün hesabına inanmamaktır. Her kim ki kıyamet gününün muhasebesine inanmazsa kafirdir."⁴⁰

Sultan'ul Arifin diye maruf kibar-ı evliyadan Ramazanoğlu Mahmud Sami Efendi (k.s) bunları zikrettikten sonra şöyle devam eder:

"Altı şey amelleri siler atar:

1-Halkın ayıbıyla iştiğal etmek

2-Kalbin kasveti

3-Hubb-i dünya

4-Killet-ül Haya (Haktan ve halktan utanmamak)

---

³⁹ Yusuf, 87.

⁴⁰ Ramazanoğlu Mahmud Sami, Musahabe, II. 104.

5-Tül-i emel

6-Zulüm"⁴¹

Yine müellif-i merhum şöyle buyurmaktadır: "Gazapta dört büyük afet vardır. Birincisi, küfrünü mucib olup imansız gitmesine sebep olmaktır. Bütün ameli mahvolur..."⁴²

Netice olarak diyebiliriz ki, güzel ahlakı elde etmek için tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb ile imanımızı korumaya ve kuvvetlendirmeye çalışmalı, imanımızı zayıflatacak ve bizi münafıklaştıracak, belki bütün bütün kalbimizi karartacak ve küfre düşürecek kötü ahlaktan da kaçınmalıyız. Bu kazanacağımız ve kaçınacağımız ahlakın neler olduğu ise, kitabımızın yazılış maksadının dışında olduğundan, onu müstakil yazılan ahlak kitaplarına havale ediyoruz.⁴³

---

⁴¹ Age. II. 105.

⁴² Age. II. 119.

⁴³ Mesela Bkz. Cemal Nar, İslam'da İnsan İlişkileri; İslam'ın Özeti, Ahlak Bölümü.

EN BÜYÜK EĞİTİMCİ VE TERBİYECİ

Peygamberimizin Örneklığı

İslam ahlakının ilk kaynağı Kur'an'dır. Bu ilahî kitap sahibinin ahlakını bize bildirir. Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmak bir Müslümanın ilk hedefidir. Aynı zamanda kötü ahlakı da bildirir bu yüce kitap. O yüzden bütün İslami ilimlerde olduğu gibi ahlak ilminin de kaynağı Kur'an'dır. Dolayısıyla bu yüce kitap, bir Müslümanın elinden düşmeyecek bir kitaptır.

Bilindiği gibi Sevgili Peygamberimiz (sav) Kur'an'ın kendisine indiği resul, yani Allah elçisidir. O ümmi bir nebidir. Mektebi, medresesi, üniversitesi yoktur. Gerek de yoktur. Zira öğretmeni Allah Teâlâ olan birisi başka hangi bir öğretmene ihtiyaç duyabilir? Bugün dünyanın bütün ciddi eğitim kurumlarında onun öğretisi okunmaktadır. Ümmi bir insanın gerek din, gerekse dünya ilimlerinde bu kadar derin bilgi sahibi olması, onun öğretmeninin Allah

Teâlâ, kitabının da Allah kelamı olması hakkında kuşku bırakmaz bir kanıttır. O bu kitabı okumuş, bu kitaptan ders vermiş, bu kitapla insanları eğitmiş ve yönetmiştir.

İşte O'nun hayatı ortadadır. Kim onun ahlakına ve yüce şahsiyetine itiraz edebilir ki? O ahlaki yüceliğe kim erişebilir ki? Çünkü o, canlı bir Kur'an'dı. İşte Kur'an ve ortaya koyduğu ahlak.

Şimdi bunu olayların içinde görmeye çalışalım inşallah. Bilindiği gibi Hz. Peygamber Efendimiz her alanda olduğu gibi ahlakta da en güzel örnekti. Ashâbını da öyle yetiştirdi. Her an aralarında bulundu ve İslam dinini öğretti, nefislerini terbiye etti, kalplerini arındırdı. O vahşi cahiliyye Arapları, o katı yürekli bedeviler, iman-ı kâmil ile dünyanın tanıdığı en hayırlı nesil oldular. Ahlâk ve sîretleri büyük bir değişim ve gelişim gösterdi. Birbirlerine karşı tutum ve davranışları nazik, kibardı. Muhabbet ve ikram en büyük özellikleri olmuştu. Cömertlik ve îsarda parmak ısirtacak zirvelere ulaştılar.

Bunun altında yatan ne idi?

Aralarında yaşayan canlı bir Kur'an-ı Kerîm'di. En büyük öğretmendi o. Yaşayarak örneklik eden bir rehberdi. Bunu bilenler biliyor, bilmeyenler de bilenlere soruyorlardı.

Hız. Peygamber Efendimizi örnek alma ve sünnetine uyma konusunda bazı temel ilkelerden söz edebiliriz. Peygamberimiz ifrat ve tefritten uzak, insan fıtratını esas alan, dengeli bir hayat öneren bir sünneti vardı. Bu sünnete uyanlar, aşırılıklardan korunarak kendilerini gereksiz yere yormaktan ve üzölmekten korumuş olurlar, sağlıklı bir hayat sürerlerdi. Ancak insan karakterleri çok farklı olunca, onlara yönelik sünnet de zaman zaman farklılık gösteriyordu. Bu yüzden Peygamber Efendimizin (sav) farklı kişilere değişik tavsiyelerini yanlış anlayarak çelişki gibi görmek, cehalet olur. Biz böylesi cehalete düşmemek için bütün düşünce ve davranışlarımızı Kur'an ve sünnete vurarak ona uygun düşürmeye çalışmalıyız. Bu da Müslümanı ilme teşvik eden bir durumdur.

Sünnet çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Bazıları sünnet deyince ya nafîle ibadetler veya kılık kıyafet gibi dış görünüşlerden ibaret zannederler. Bu yüzden sakal, sarık, takke, bol ve uzun elbiselere sünnet diye sarılırlar. Bunlar elbette Peygamber Efendimize (sav) benzemek adına yapılırsa güzel ve sevap işlerdir. Ama esas sünnet, bütün bir hayatı, İslam'ın öğrettiği temel ilkeleri, hak ve sorumlulukları içeren davranış biçimlerini, ihlas ve samimiyetle yaşamaktır. Bunun da ilk şartı kâmil bir iman, temiz bir kalp, kötülüklerden arınmış bir nefis, dürüst ve adil yaşayan bir hayattır. Özellikle de ahlaklı

olmaktır. Zira İslam, baştan sona ahlaktır ve getirdiği kanunları güzel ahlakı gerçekleştirmek içindir. Çünkü insanın düşünce ve davranışlarını yöneten de ahlaktır. Bu ahlak öncelikle kalbi temizler. Kalbin işleri, bedenın işlerinden önemlidir ve onları yönlendirir. Mesela kalbin amelleri olan sevgi, saygı, haya, tevazu, şefkat, merhamet, hilm, havf, reca, iffet, zikir, ikram, ihsan, cömertlik gibi konular hayata yansıdıklarında gerçek manada sünnet, yani peygamber örnekliliği yaşanmış olacaktır. Bu yüzden ahlak önemli ve önceliklidir diyoruz.

Bir önemli konu da sünneti yaşamak, günlük hayatımıza uygulamaktır. Yaşayarak sünnete uymak, söz ile konuşmaktan elbette daha elzemdir. İnsanın yapmadığı şeyleri konuşması dinimizde çirkin sayılmış ve kınanmıştır.

Şunu da unutmamak gerekir ki Sevgili Peygamberimizin örnekliliği sadece fertler açısından değil, aynı zamanda toplumsal yönden de çok önemlidir. İslam toplumunda fertler Peygamber Efendimizi (sav) örnek alırken devletin ve kurumlarının başka dinleri, ilkeleri ve milletleri örnek alıyor olması düşünülemez. Zaten adil bir devlet de kendi toplumuna ters düşemez!

Burada bazı beyni batı kültürü ile yıkanmış olanlar çağdaşlıktan, modernlikten bahsedeceklerdir. Oysa unutulmaması gereken gerçek şudur: Hz. Peygamber'in örnekliliği ve sünnetinin geçerliliği O'nun hayatı veya belirli bir zaman dilimi ile kayıtlı değildir. Kur'ân, sünnet ve yaşanan tarih bunu ifade eder. Bu yüzden İslam toplumu varlığını sürdürebilmiştir. Sahabelerin hayatından başlayarak zamanımıza kadar yaşanan tarihin iyi bilinmesi Rasûlullah'ın örnekliliğinin sürüp gitmesi, dolayısıyla İslamın hâkimiyetinin gerçekleştirilmesi açısından önemlidir.

Bir İnsanı En İyi Kim Tanır?

Evet, bir insanı en iyi kim tanır?

Çok ciddi bir soru. Ama cevabı da belli. Elbette ailesi. Öncelikle eşi. Sonra ana baba ve evlatları. Çünkü onlardan bir şey saklamak kolay kolay mümkün değildir. İnsan bütün huyları, alışkanlıkları, karakteri ile onların önündedir. Başkalarını birkaç saat rol yaparak idare etmek, onlara farklı görünmek belki mümkündür. Fakat aileye asla!

O yüzden bir adam hakkında ev halkı samimi bir Şekilde aynı Şeyleri anlatıyorsa, bu Őehadet çok değerlidir.

Sonra dostluk ve alış veriş gelir kişiyi tanımak için. Sonra da uzun yolculuklar. Sefer ve misafir kelimeleri malum Arapçadır. Kelimenin kökünde “açığa çıkarma, aydınlatma” anlamı vardır. Neden mi böyledir? Neyi mi açığa çıkarır uzun yolculuklar?

YoldaŐların huylarını, karakterlerini, adet ve alışkanlıklarını, hastalıklarını vs. O yüzden bu sayılan dostluk, muamele, yani alış veriş ve yolculuklar olmadan bir adamı tanıdığını iddia etmek su götürür.

Sözü nereye mi getireceğiz?

Őuraya: Peygamber Efendimizin (sav) ahlakını en iyi kim bilebilir?

EŞleri değil mi?

Ya onlar içinde en iyi kim bilebilir?

Herhalde Hz. Aişe annemiz.

İşte akıllı insanlar gidip ona soruyorlar.
Onlardan birisi anlatıyor:

Muhteşem Bir Cevap

Hiz. Âişe'ye:

- Bana Rasûlullahın ahlâkımdan haber ver! Dedim.

Hiz. Âişe:

- Sen Kur'an okumuyor musun? Dedi.

- Evet, okuyorum, dedim. Hiz. Âişe:

- İşte onun ahlâkı Kur'an'dır, dedi.⁴⁴

İşte benzer rivayetler: Hiz. "Âişe'den Rasûlullahın ahlâkını sordum. 'Onun ahlakı Kur'an'dı. O, Kur'an'ın razı olduğuna razı olur, Kur'an'ın kızdığına da kızardı' dedi."⁴⁵

- Biz Hiz. Âişe'ye

---

⁴⁴ Bidaye, VI/35 (Müslim, Sa'd b. Hişam'dan). İmam Ahmed de benzer şekilde rivayet etmiştir. İbn Sa'd'ın rivayetinde "Kur'an insanlara en üstün ahlak kurallarını getirmiştir" ibaresi de vardır.

⁴⁵ Yakup b. Süfyan, Ebu'd-Derda'dan rivayet etmiştir.

- Ey mü'minlerin annesi! Rasûlullahın ahlâkı nasıldı? diye sorduk. O da daha önce geçen cevabı verdi. Bu nakilden sonra Hz. Âişe:

- Sen el-Mü'minün suresini okumuyor musun? Onun birinci ayetinden onuncu ayete kadarını oku. İşte Rasûlullahın ahlâkı böyle idi" dedi.⁴⁶

Hz. Âişe annemiz şöyle der:

"Hiç kimse ahlak bakımından Rasûlullahtan daha güzel değildir. Onun ashâbından veya aile efradından kim onu çağırmış ise, o ona karşı "peki" anlamında "lebbeyk!" demiştir ve bunun için de Allah "*Kesinlikle sen büyük bir ahlâk üzerindesin*" (Kalem: 68/4) buyurmuştur" diyor.⁴⁷

Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?

Hz. Âişe annemiz benzer bir cevaptan sonra başından geçen bir hikâyeyi anlatır. İşte bu olay o ahlakın ne kadar büyük, yüce ve asil olduğunu çok güzel anlatır.

"Rasûlullah ashabıyla beraberdi. Ben ona bir yemek yaptım. Aynı zamanda kumam olan Hz. Hafsa da Rasûlullah'a bir yemek hazırlamıştı. Hafsa benden önce

---

⁴⁶ Bidaye, VI/35 (Beyhaki'den).

⁴⁷ Delail, s. 57 (Urve'den).

yemeği yetiştirdi. Buna çok kızdım, kıskandım ve cariyeme:

- Git, Hafsa'nın çanağını dök! dedim.

Hafsa, tabağını Hz. Peygamber'in önüne koymak istediğinde cariyeye ona vurdu. Haliyle yemek de yere döküldü."

şimdi burada Aişe annemizin sözünün az arasına girelim isterseniz. Hafsa annemiz çok iyi niyetle hem oda sahibine yardım, hem de Efendimizin misafirlerine ikram etmek istiyor. Ama maruz kaldığı muamele ortada. Tabi olgunluk gösteriyor, sessizce odasına gidiyor.

şimdi siz kendinizi Peygamber Efendimizin (sav) yerine koyun bir an. Eşiniz de misafirlerinizin önünde böyle yapıyor. Siz olsanız ne yaparsınız?

Duyar gibiyim; en sakininiz "ok kızarım" diyor. En sertiniz de "misafirler gidince kafasını kırarım" diyor, değil mi?

Fakir de "Allah başlara vermesin" diyorum.

Peki, Sevgili Peygamberimiz (sav)'in ne yaptığını merak ediyorsunuz değil mi?

Hemen Aişe annemize geri dönelim:

“Hz. Peygamber yerdeki yemeği toplattı, misafirleriyle beraber yediler. Sonra ben yemek dolu tabağımı gönderdim. Hz. Peygamber onu Hafsa’ya vererek:

- Bu kabı senin kabının yerine al ve içindekilerini de afiyetle ye!” dedi”⁴⁸

Buyurun, şu sabır, şu nezaket, şu misafire saygı, şu eşlerini hak etseler de incitmeme, şu işi tatlıya bağlama ve hoş geçinmeye bakar mısınız?

Açık söyleyelim, günümüzde bu hareket yuva yıkar. Birçok insanın aile içi şiddet kullanmasına sebep olur. Hatta boşanmalar gerçekleşir bu yüzden. Bunu yapacak olanlar da o Resulullah (sav) Efendimizin ümmetidirler.

Onunla bizim aramızda bu kadar davranış farklı varsa, bir yerde bir sorun vardır demektir. Sizce nedir o sorun? Bunu birkaç dakika düşünebilir misiniz? Hele de düşüncenizin sonuçlarını not almanız da bir değerlendirseniz, kim bilir ortaya ne faydalı fikir ve hikmetler çıkacaktır.

---

⁴⁸ Kenz, IV/44 (İbn Ebi Şeybe, Kays b. Vehb kanalıyla, Seratoğullarından bir adamdandır).

Ne dersiniz?

Siz ne diyeceğinizi düşünün, ben bir gerçeği ifade edeyim. Fert ve toplumun mutluluğu, devletin vazifelerini yerine getirebilmesi ile sağlanacak sulh, saadet, huzur, refah, emniyet, asayiş, güvenlik, adalet, birlik, kardeşlik ve dinin hakim olması ile fitne, fesat, zulüm ve şirkin ortadan kaldırılması, evet bütün bunlar, dinin özü olan ahlakın gerçekleştirilebilmesine bağlıdır. O varsa mutluluk vardır, o yoksa canavarlık vardır.

Ashabına Bakar Mısınız?

Sevgili Peygamberimiz (sav)'in kendisi en güzel ahlak üzere olduğu gibi, iyi bir muallim, yani öğretmen olarak yetiştirdiği ashabı da öyleydi. Kur'an-ı Kerîm'e hürmetleri her şeyin üzerinde idi. Onu tane tane okur, anlamaya çalışır ve muhakkak öğrendikleri ile amel ederlerdi. Kur'an-ı Kerîm zaten bunun için indirilmişti. Onlar ayetin çizdiği sınırı asla aşmazlar, hayatlarını Kur'an-ı Kerîm'de n aldıkları kanunlarla düzenler, ahlak ile süslerlerdi.

Şimdi bu konuda birkaç misal verelim.

Hz. Ömer'in Güzel Ahlâkı

Hz. Ömer'i nasıl bilirsiniz?

Biraz sert karakterli, suçluları cezalandırmaya meyyal, biraz acımasız falan değil mi?

Ashabı kiram da öyle bilirdi. Hz. Ebu Bekir vefat ederken halife olarak ismini zikrettiğinde, istişare ettiği bazı sahabiler sırf bu huyu yüzünden endişelerini ızhar etmiş, korkmuşlardı.

Ama zahire bakarak hüküm veriyorlar ve yanılıyorlardı. Hz. Ebu Bekir onu çok iyi biliyordu. Aslında Ömer (ra) çok merhametli idi. Ama devlet ve toplumun düzenini sağlamak, adaleti tahakkuk ettirmek, suçluları korkutup caydırmak, kötülükleri doğmadan boğmak için dıştan öyle gözüküyordu. Bunu zaman zaman şöyle ifade etmiştir. Ona göre insanların onun kalbimdeki merhameti bilseler, gevşerler, laubali olurlar, suça meylederlerdi. Onları disiplin içinde dindar yaşatabilmek için sert gözüküyordu. Şu olay bunun şahidi değil midir?

Halk, Abdurrahman b. Avf'a, Hz. Ömer'in halka karşı biraz yumuşak davranmasını söylemesi için ricada bulundular. Çünkü Ömer'in sertliğinden perde

arkasındaki kızlar bile korkardı. Abdurrahman halkın bu şikayetini Hz. Ömer'e bildirince, o şöyle dedi:

“Bu insanlara bundan daha yumuşak davranmak iyi olmaz. Allah'a yemin ederim ki eğer onlara yumuşak davransam, gelip elbisemi omuzumdan alırlar”.⁴⁹

Biz birçok olayda onun merhametini görüyoruz. İşte çağımıza güzel bir örneklik oluşturacak birkaç misal. Bu misalleri gördüğümüzde şunu fark ederiz. Hz. Ömer son derece Allah Teâlâ'ya ve Resulüne itaatkardır. Ahlakı tamamen Kur'an ve sünnet ahlakıdır.

“Hidaş (ra) Allah Rasûlü'nden, içinde yemek yediği çanağı teberrüken istedi. Bu çanak bizim yanımızdaydı. Hz. Ömer halife iken zaman zaman gelir, bu çanağı çıkarmamızı isterdi. Biz de onu çıkarırdık. Onu Zemzem suyu ile doldurur, başına ve yüzüne döker, giderdi.

Sonra bir gün evimize bir hırsız girdi. Bazı eşyalarımızla beraber o çanağı da çalıp götürdü. Bundan bir müddet sonra Hz. Ömer bize geldi. Çanağın çıkartılmasını istedi.

- Ey Mü'minlerin Emîri! O çanak bizim diğer eşyalarımızla birlikte çalınmıştır, dedik.

---

⁴⁹ El- Hindî, Kenzu'l Ummal, IV/426.

Biz, Ömer'in kızıp, hırsıza veryansın edeceğini beklerken O sadece:

- Hayret! Hz. Peygamber'in çanağını bile çalmışlar" dedi.⁵⁰

Şu olay daha bir ilginçtir:

Ayet Karşısında Durmak

Peygamber Efendimizin (sav) sağlığında "müellefe-i kulüp" sayılan ve şerrinden emin olmak için zekat verilenlerden olan Uyeyne b. Hısn, Medine'ye geldi. Yeğeni Hurr b. Kays'ın evinde konakladı. Hurr, Hz. Ömer'in meclisine yaklaştırdığı kişilerdendi. Zira hem iyi Kuran okuyan bir "kurra" idi, hem de Hz. Ömer'in meclisinin müdavimlerindendi. Böyle ilim ve ahlak gibi meziyetli olanlar, ister genç, isterse ihtiyar olsunlar, onun istişaresine mazhar olurlardı.

Uyeyne, yeğenine:

- Ey yeğenim! Şu emirin yanında senin sözün geçer. Bana huzuruna girmek için izin ister misin? dedi.

Bu tür şefaathler iyidir. İnsana sevap getirir. Çünkü bir makama çıkıp derdini anlatamayana bu iyi bir

---

⁵⁰ Müntehab, V/400 (İbn Sa'd, Bahriyye'den).

yardımdır. Hurr da iyi niyetli olduğu için mevzuyu sormadı ve amcasının bu isteği üzerine Hz. Ömer'den izin istedi. O da verdi.

Amcası Hz. Ömer'in huzuruna girdiğinde halifeye nezaketle hitabı terk ederek sert bir şekilde:

- Ey Hattab'ın oğlu! Allah'a yemin ederim, bize değer vermiyorsun. Aramızda adalet yapmıyorsun, dedi.

Bu sözler üzerine Hz. Ömer öfkeleni. Hatta ona haddini bildirmek için ayağa kalktı ve üstüne yürüdü.

İşte tam o sırada Hurr hazretleri devreye girdi çok akıllı mantıklı bir cümle söyledi:

- Ey Mü'minlerin Emri, Allah Teâlâ, Peygamberi'ne *"Bağışlayıcı ol. Marufu emret ve cahillerden yüz çevir"*⁵¹ buyuruyor. Bu amcam da cahillerdendir!"

Ayeti ve hikmetli sözleri duyan Hz. Ömer daha bir adım atmadı. Olduğu yerde çakılı kaldı. Derken sakinleşti. Çünkü Hz. Ömer, Allah'ın kitabına karşı çok hassas ve hürmetkârdı.⁵²

---

⁵¹ A'raf: 7/199.

⁵² Olayı Buhari, İbn Mendeğ, İbn Ebi Hatim, İbn Merdeveyh ve Beyhaki, İbn Abbas'tan rivayet etmişlerdir. Bkz. Müntehab; IV/406.

İbn Abbas (ra) “Ömer’in hiçbir zaman öfkelenip de, Allah’ın zikri kendine hatırlatıldığında veya Allah’ın azabından söz edildiğinde, derhal yapmak istediğinden vazgeçmediğini görmedim” demiştir.

Eli Havada Kaldı

İşte bir şahitlik daha. Bir gün Bilal-i Habeşî (r.a.) ile Eslem arasında şöyle bir konuşma geçmişti. Soran Bilal-i Habeşî idi:

- Ey Eslem! Siz Hz. Ömer’i nasıl görüyordunuz?

- Hz. Ömer çok hayırlı bir insandı. Fakat kızdığında, bir tuhaf olurdu.

- Öfkelenildiğinde onun yanında Kur’an’dan bir ayet okunsa, öfkesi hemen giderdi değil mi?

- Hz. Ömer bir gün bana bağırdı ve kamçısıyla vurmak istedi. Fakat ben ona: “Sana Allah’ı hatırlatıyorum” dedim. Bunun üzerine Hz. Ömer kamçıyı attı. “Sen bana büyük bir şeyi hatırlattın” dedi⁵³.

Yine Hz. Ömer sıcak bir günde millete hizmet için çıkmıştı. Abasını sıcaktan korunmak için başına

---

⁵³ Müntehab, V/412.

koymuştu. Onun yanından merkebe binmiş bir köle geçiyordu. Köleye:

- Ey genç! Beni terkine alır mısın? dedi.

Köle hemen merkepten inerek:

- Ey Mü'minlerin Emîri, sen bin! dedi.

Hz. Ömer:

- Hayır! Ben binmem. Sen bin, ben senin terkine binerim. Sen beni yumuşak yere bindirmek, kendin de sert yere binmek istiyorsun, dedi.

Böylece Hz. Ömer gencin terkisine bindi ve öylece Medine'ye girdi. Halk Hz. Ömer'e bakıyordu.⁵⁴

Yine Hz. Ömer, Şam'a, devenin sırtında geldi. Halk onu deveye bindiği için ayıpladılar. Bunun üzerine Hz. Ömer:

- Ne yapsınlar? Şimdiye kadar gözleri hep, ahiretten nasibi olmayanların bineklerini görmeye alışmıştır" demişti.⁵⁵

---

⁵⁴ Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, III. 116.

⁵⁵ A.g.e. III. 115.

Hz. Ömer bir çocuğa nasıl bir şefkat gösteriyor, hayret etmemek mümkün değil. Sinan b. Seleme el-Hüzeli anlatıyor:

“Evimiz Medine’deydi. Bir gün evden çıkıp çocuklarla beraber ağaçlardan düşen olgunlaşmamış hurmaları toplamaya gittik. O sırada Hz. Ömer, elinde bir sopa olduğu halde çıkıp geldi. Onu gören çocuklar kaçarak ağaçların arasında kayboldular. Yalnız ben kaçmadım. Eteğimde de topladığım hurma vardı. Ömer’e:

- Ey Mü’minlerin Emîri, bunlar rüzgarın düşürdüğü olgunlaşmamış hurmalardır, dedim.

Hz. Ömer eteğimdeki hurmalara baktı. Başımı okşayarak:

- Haydi git, dedi.

- Ey Mü’minlerin Emîri, şimdi çocuklar bunu elimden alırlar, dedim. Hz. Ömer:

- Hayır, alamazlar. Ben seninle beraber gelirim, dedi ve evimin kapısına kadar benimle beraber geldi.⁵⁶

Bu en sert ve öfkeli olan sahabinin halidir. Var gerisini siz anlayınız. Burada Ebu Bekir, Osman, Ali ve

---

⁵⁶ İbn Sa’d, VII/90.

sair sahabilerin tevazusunu yazsak kitabın sayfaları uzar gider. En iyisi bir hikaye ile bitirmek:

Selmân-ı Fârisî, Medayin valisiydi. Şam ehlinden, Teym oğullarından bir kişi Medayin'e ge!di. Bir yük incir getirmişti. Selman'ın sırtında da bir don ile abadan başka bir şey olmadığı için, adam onu hizmetçi sanarak:

- Gel, bu yükü taşı! dedi.

Selman'ın vali olduğunu bilmiyordu. Selman yükü sırtına aldı. Halk bu durumu görünce adama:

- Bu validir, dediler. Adam:

- Vallahi seni tanımadım, dedi. Selman:

- Hayır, hayır! Senin gideceğin noktaya kadar bunu götüreceğim, dedi.⁵⁷

İşte o peygamber ve işte yetiştirdiği o sahabiler. Biz de onun ümmetiyiz. Ötesini söylemeğe gerek var mı?

Hız. Ali der ki:

“Üç şey vardır ki, onlar tevâzuun başıdır:

---

⁵⁷ İbn Sa'd, IV/63 (Sabit'ten).

- 1 . Kiminle karşılaşırsan önce selam veren olmak.
- 2 . Meclisin en üst noktası yerine, en alt noktasına razı olmak.
- 3 . Riyadan kaçınmak, onu hoş görmemektir .⁵⁸

Bir Vazifemiz Var

İslam bize bir takım görevler verir. Görevden kastımız, dinimizin bize yüklediği emirler, yasaklar ve tavsiyelerdir. Birinci görevimiz, Allah Teâlâ'yı bilmek ve O'na kulluktur. Gerisi hep onun içindedir. Ona kulluk ise İslam'ı bilmek ve yaşamaktır.

Biraz açacak olursak bize düşen ilk görev, dinimizin sunduğu iman esaslarına inanmaktır. Bu esaslar "akaid" kitaplarımızda yazılmıştır. Akaid ve iman, bir binanın temeli gibidir. O olmazsa üstüne duvar yapılamaz, bina kurulamaz.

Akaidten sonra, Allah'a karşı görevlerimiz olan ibadetlerimizi ve toplum içindeki muameleleri bildiren ilimleri öğrenmeli ve uygulamalıyız. Bunlar da "fıkıh" kitaplarımızda yazılmıştır. Zamanımızda buna "ilmihal" da deniliyor. Ama unutmamalıyız ki öğrenmek başlı

---

⁵⁸ Kenz, II/143 (Askeri, Hz. Ali'den).

başına önemli bir iştir. Ama yetmez, bu öğrendiklerimizi güzelce uygulamak da yine başlı başına çok mühim bir iştir. Bunlarla bizi barındıracak bir binanın duvarlarını dikmiş oluruz.

Ancak yetmez. Bu dini başkalarına anlatmak da başlı başına daha başka bir iştir. Bu da dinin davet, tebliğ ve cihat boyutudur. Böylece binanın tavanı da çakılmış olur.

Ne var ki görev, öğrenmek, uygulamak ve yaymakla da bitmiyor. İşin bir de ahlâk boyutu var: Bütün bu sayılanları sadece Allah (cc.) rızası için yapmak, yani ihlas ve samimiyet meselesi. Çünkü “riya” dediğimiz, sevabı ahirette Allah Teâlâ’dan beklenen bir işte başka bir amaç gütmek, Allah (cc.)’ a bir nevi ortak koşmaktır. Böyle bir işi şan, şöhret, makam, maddi çıkar veya bir başka maksat ve gaye için yapmaktan kalbi korumalıyız. Değilse, hem Allah (cc.) kabul etmez, hem de cezalandırır.

Her şey Allah için yapılır. Ancak bu görevlerimizi iyi öğrenme amacıyla bir tasnife tabi tutabiliriz. Yani bizim aslında Allah Teâlâ’ya karşı sorumlu olduğumuz görevlerimizi, Resûlullah’a, kendimize, ana babamıza, eş ve çocuklarımıza, akrabalarımıza, komşularımıza, toplumumuza, bütün insanlara, hayvanlara, çevreye, eşyaya karşı görevlerimiz diye ayırabiliriz. Bütün bunları

güzelce öğrenmek ve uygulamak için kafamızı ilimle eğittiğimiz kadar nefsimizi de temizlemeli, kalbimizi de arındırmalıyız. Hayat, bunun için vardır zaten. Dünya bunun imtihan alanıdır.

Müslüman Oluşumuzun Kıymetini Bilmeliyiz

İnanın, insan için en büyük nimet İslam'dır. En büyük bahtiyarlığımız Allah Teâlâ'nın kendisini bizlere tanıtması ve bizden neler istediğini Peygamberler aracılığı ile bildirmesidir. Bu onun iradesinin bir tecellisidir ama unutmayalım, bizim mutluluğumuz içindir. Bunda Yüce Yaraticımızın kendisine ne bir fayda vardır, ne de bir zarar. Her şey bizim için.

Bu aynı zamanda bizim büyük sınavımızdır. Elbette hem bu dünyada, hem de öbür dünyada başarının bir mükafatı, başarısızlığın da bir cezası olacaktır.

Bu din bir muhabbet işidir. Bir gönül zenginliğidir. Hassas duygularımızın tatmin mutluluğudur. Bir ruh ve maneviyat işidir. Bu yüzden bütün istenilenlerin yerine getirilmesi aşk ve şevk ile olmalıdır. Ceza vererek, azap ederek insanların dini yaşaması arzu edilen bir vaziyet değildir. Bağırarak, çağırarak, tehdit edilerek, sopa sallanarak, cebir ve şiddet kullanılarak bir yola sevk

edilmek, belki hayvanlara gereken bir olabilir. Ama asla insana yakışmaz. Ona yakışan sevgi ve saygıdır.

Bunun temelinde yatan ne olabilir?

Hiç şüphesiz imanda ihsan durumudur. Kalbi murakabedir. Her an huzurda olma bilincidir. Sevgi kadar saygıdır, huşudur, hayadır. Bütün bunların kaynağı ise kalbin şu imanidir:

Allah Teâlâ bize şah damarımızdan daha yakındır. Bize kalbimizden, canımızdan, ruhumuzdan daha yakın. Her halimizi görüyor, her işimizi biliyor, her sözümüzü, hatta içimizden geçen fikir ve niyetlerimizi dahi duyuyor. Kalp tanrısıdır o...

Onun katında torpil yok. Adam kayırma yok. Sonuçta sınavın değerlendirmesini bizzat Allah Teâlâ yapıyor.

Öyleyse, her şeyin iç yüzünden, gizli taraflarından haberdar olan, olanları ve olacakları en iyi şekilde bilen, mülkünde olup biten her şeyden haberdar olan “el-Habîr” Allah Teâlâ’ya hem bizi kendinden haberdar ettiğinden ötürü hamd edelim, hem de o görüyor ve biliyorken yaptığımız hata ve kusurlarımız, günah ve isyanlarımızdan dolayı haya ederek tövbe edelim.

Kendimize bir çekidüzen verelim. Hayatımızı bir istikamet çizgisine çekelim.

Unutmayalım

Unutmayalım, arzular mihrap ve kible haline gelince insan, zaaflarının putperesti oluyor. Aslî hakikatini, derunî istidatlarını dumura uğrattıyor. Bu gidişle imanı kaybetmek dahi olabilir. Sonuçta kimiai “dinarın ve dirhemın kulları”, kimisi de “kadının ve şehvetin kulları” oluyor. Tıpkı makamın, şöhretin, iktidarın kulları olanlar gibi...

Aman Allah'ım, insanın bu savrulması ne büyük bir bela ve dehşetli bir musibettir! Bu ne korkunç bir felaket!..

Merhametlilerin en merhametlisi olan Cenâb-ı Hak bizi uyarıyor:

“Kötü duygularını kendisine tanrı edinen kimseyi gördün mü?..”⁵⁹

Rasûlullah (sav) aynı zamanda bizi uyarmak için de yalvarıyor:

---

⁵⁹ Furkan, 43.

“Allâh’ım! Nefsime takvâsını ver ve onu tezkiye et! Sen onu tezkiye edenlerin en hayırlısısın. Sen onun velîsi ve Mevlâ’sısın.”⁶⁰

İçimize dönmemiz ve kendimizle yüzleşmemiz gerekiyor. Kendimize sormalıyız, acaba içimizde nasıl bir insan var? Kendimize iyilik mi ediyoruz, yoksa zulüm mü?

Gerçek şu ki, biz en değerli varlığımız olan kalbimizi masiva ile megul ettik. Oysa orası tecelligah-ı ilâhî idi. Otağ-ı hümayunda ecnebinin ne işi var? Bu bir ihanettir emanete. Bu bir zulümdür. Hûd suresi 101 ayette; “Biz onlara zulmetmedik, fakat onlar kendilerine zulmettiler.” buyruluyor.

Bugün insanlık daha çok kalpleri istila edip oraya yerleşen nefsin hevası, keyfi, şeytan, uydurma tanrılar, idoller, maddî kirler, manevî tozlar, radyasyonlar, bitmek tükenmek bilmeyen şehvetler, hırslar, kısacası günahlar ile ruhî hastalıklara müpteladır. Hatta Allah Teâlâ’nın karşısında egemenlik hakları iddia edilen, şirk koşulan sahte mabutlarla her tarafından sarılıp işgal edilmiş durumdadır. Şeytan ve nefislerin elinde sanki kukladır.

---

⁶⁰ Müslim, Zikir, 73.

Çünkü asıl kölelik nefse köleliktir. Bu haliyle nasıl özgürlük iddiasında bulunur insan?

Asıl özgürlük ve bağımsızlık işte bunlardan kurtulmaktır. Kullara kulluktan kurtulup sadece Allah Teâlâ'ya kul olmaktır. Gerçek hürriyet budur.

İnsanın asıl özgürlüğü arzularından, dürtülerinden, kendi zulmünden kurtulmasıdır. Unutmayalım, bizler zalimlerden, firavunlardan, nemrutlardan kurtulduğumuz zaman özgür olamıyoruz. Asıl özgürlük Allah Teâlâ'nın emrine teslimiyettir. O zaman Allah'a olan teslimiyetimiz, itaatimiz, imanımız öyle artacak ki, bu teslimiyetin bir muhabbet işi olduğunu anlamaya başlayacağız. En büyük özgürlüğün Allah'a kul köle olmak olduğunu kavrayacağız.

Merhamet

Merhamet imanın zirvelerinden fışkıran bir pınardır. Fakir volkanların, yanardağdan fışkıran lavların ve en berrak suların hep dağ başlarında, zirvelerde olmasını hep ilginç bulmuş ve heyecanla karşılamışımdır. İnsanın da öfkesini yenme ve af etme, hatta üstüne üstlük bir de iyilik yapma ahlak ve faziletini de böyle ilginç bulmuş ve heyecanla karşılamış, takdir etmişimdir. Tırmanması çok zor yamaçların, zirvelerin erdemleridir bunlar.

Ama bir işi gözümüzün önünde yapan bir varsa, bizim çok zor gördüğümüz bir işi kolaylıkla başaran birisini görmüşsek, birden o işin kolaylaştığını görürüz. Bize de bir cesaret gelir. “Demek istenirse yapılabilirmiş” deriz içimizden. Biz de denemeye kalkarız. Ve görürüz ki bir işe niyet etmek ve azimli olmak, o işi kolaylaştırıyormuş.

Bu yüzden İslam ahlakını yaşayan bir müşşidin, mürebbinin ve güzel insanların arasında yaşamak, eğitim ve terbiye açısından çok önemlidir. Cemaat çok önemlidir. Elle gelen, felaket bile olsa, demek bu yüzden düğün bayram oluyor. Demek tekke ve zaviyelerde müritler, okullarda öğrenciler, başarıyı biraz da bu birliktelikten yakalıyorlar.

İşte O Merhamet Kaynağı

Sevgili Peygamberimiz (sav)’in ahabını terbiye etmesinde en etkin rol de Allah’u a’lem bu güzel örneklidir. Öyleyse bugün nesillerimizi iyi yetiştirmek ve güzel terbiye etmek istiyorsak, iyi eğitimciler, örnek şahsiyetlere, yaşayarak yol gösteren rehberlere ihtiyaç vardır.

Bu açıdan bakıldığında devletin Millî Eğitim sisteminin zafiyet sebebi de kendiliğinden ortaya çıkar.

Pozitivizmi esas alan bir sistemin materyalist öğretmenlerinden ancak anarşist ve terörist öğrenciler çıkar. İnsan böyle bir eğitim sistemine nasıl saygı duyar? Bir köylünün ağzından Akif şunları söyler:

İlmi yuttursa hayır yok bu musibetlerden...

Bırakın oğlumu, cahilliğine razıyım ben.

Sevgili Peygamberimiz (sav)'in en büyük erdemlerinden birisi, insanlar iman etsin diye kendisini yiyip bitirmesi idi. Bu o kadar büyük bir hal almıştı ki, bu yüzden rabbimizin uyarısına muhatap oldu. Kur'an-ı Kerim'de değişik yerlerde ona, bazı gerçekler hatırlatılıyor ve ikaz ediliyordu: Sen bir elçisin, vazifen davet ve tebliğdir. Hidayet Allah Teâlâ'nın elindedir. Sen istediğine değil, o istediğine hidayet verir. Bu yüzden insanlar iman etmiyor diye kendini yiyip bitirmen doğru değildir. Sana ne onların iman etmemesinden!..

Sınırları Zorlamak

Evet, Sevgili Peygamberimiz (sav)'in insanları küfürden kurtarma, hidayete vesile olma ve temiz bir hayat yaşatma noktasında bazen sınırları zorladığını görüyoruz. Bu zorlama bazen insan takatine varıp dayanıyor, bazen de dini anlamada af ve müsamaha sınırlarına varıp dayanıyordu.

Mekke dönemine çok meşhur olduğu için çok biliriz. Onun dini yaymak, insanları cehennem ateşinden kurtarmak için nasıl çabaladığını siyer okumalarımızdan biliriz. Ebu Cehil gibi değmez insanları kazanabilmek için kaç defa ayaklarına gittiğini biliriz. Bu yüzden çektiği çileleri ve işkenceleri bazı kitaplarımızda genişçe yazdık.⁶¹ O tür imtihanların hikmetlerini de yazdık. Bunları tekrar etmeyeceğiz.

Konuyla ilgili bazı ayetleri ve örnek olayları görelim:

"Size kendi içinizden öyle bir peygamber geldi ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona pek ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere çok şefkatli, çok merhametlidir. Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter; O'ndan başka tanrı yoktur, yalnız O'na güveniyorum; O büyük arşın Rabbidir."⁶²

Bu ayetlerin tefsirinde Elmalılı Hamdi Yazır şunları söyler: "Yemin olsun ki, size hakikaten bir resul geldi. Öyle bir resul ki sizden biri, kendi içinizden, kendi cinsinizden, melek değil, beşer cinsinden, aslı ve nesebi belli, Arabî ve Kureyşî, Harem ehlinden. Sizin sıkılmanız ona ağır gelir, gücüne gider. Yani, azap görmeniz şöyle

---

⁶¹ Bkz. Cemal Nar, Davetsiz Olmaz; Devlet ve Medeniyet Yolu Hicret.

⁶² Tevbe, 128-129.

dursun, bir takım zahmete, sıkıntıya uğramanız bile onu üzer, son derece rahatsız eder. Yahut sizi sıkın, zorunuza giden şeyler beşeriyet icabı onu da üzer, onun dayanma gücü ve metin görünüşü, sıkıntılara göğüs germesi, üzülmediğinden değil, peygamber oluşundandır. Bu tefsirlere göre, cümlenin tamamı bir sıfat cümlesidir.

Fakat İbnü Kuşeyrî'nin tercihiyle göre, "azîz" bir sıfat, "aleyhi mâ anittum" da ayrı bir sıfattır. Buna işaret olmak üzere bazı mushaflarda "azîz" kelimesinin üzerine bir "cîm" secavendi konmuştur ki, bunda daha başka bir anlam vardır. Yani, bir resuldür ki, azîzdür; büyük izzeti vardır. Sizi sıkıntıya sokan şeyler onun aleyhine olur, ona ağır gelir. O yüksek izzet sahibi peygamber, kendi cinsinin evlatlarının zor durumda kalmasına razı olmaz. Sizin cinsinizden olması ve izzet sahibi bulunması sebebiyle bütün dertlerinizi ve kederlerinizi yüreğinde duyar, acınızı hisseder. Üzerinize düşkündür, size karşı pek hırslıdır. "(Ey Muhammed) sen onların yola gelmelerini ne kadar istesen de" (Nahl 16/37) âyetinde de işaret buyurulduğu üzere hidayet ve iyiliğimize, faydanıza, hayrınıza hırslıdır. Üzerinize toz kondurmak istemediği gibi, sizi mutluluğun zirvesine erdirmek, selamete çıkarmak, cennete ve rıdvana kavuşturmak için bütün hırsıyla ve var gücüyle uğraşır.

Üstelik onun merhameti yalnızca Kureyş'e, Arab'a, şu veya bu kavme değil, hangi kavimden olursa olsun bütün müminleredir ki, o raûftur. Re'feti çok fazladır, yani gayet ince bir şefkati ve derin bir merhameti vardır. Rahîmdir. Fıtraten, doğuştan, yaratılıştan, Allah tarafından pek ziyade merhametlidir. Günahkârlara bile acır. İşte bütün bunlardan dolayı ey insanlar, Kur'ân'da söz konusu olan mükellefiyetler, özellikle bu Berâetün Sûresi'nde yer almış olan tevbe, cihad vesaire hakkındaki emirler, yasaklar, ikazlar ve itaplar, ağırınıza gitmemeli, gönlünüzü incitmemelidir. Bütün bunlar küfür ve nifakın zararlarına ve uğursuzluklarına karşı genellikle müminlere gayet büyük bir sevgi ve şefkatin tecellileridir. Onun için hiç vakit geçirmeden bunlara iman edip, gereğince amel etmelisiniz.

Görülüyor ki, burada Resulullah'a Allah'ın güzel isimlerinden "raif" ve "rauf" ve "rahîm" isimleri verilmiştir. Hasen İbn'l-Fadl demiştir ki "Allah Teâlâ, hiçbir peygambere, güzel isimlerinden iki isim birden vermedi, ancak bizim peygamberimiz hakkında "raûf ve rahîm" buyurdu. Kendi zat-ı sübhanisi hakkında da "Muhakkak ki, Allah insanlara raûf ve rahîmdir." (Bakara, 2/143; Hac, 22/65) buyurdu. Gerçekten de Resulü'ne bu isimleri vermesi ve onu böyle vasıflandırması, onun hakkında büyük ikram ve tekrîm demektir. Bundan da

anlaşılır ki, Allah'ın güzel isimlerinin hepsi "Allah, Rahmân ve Rab" gibi sırf Allah'a mahsus olan isimlerden değildir. Resulullah'ın kendisi, ilâhî ahlâk ile mütahallik olduğundan dolayı müminlere raûf ve rahîmdir. Getirdiği din de bütün yönleriyle, müminler için aynıyle nimet ve rahmettir".

Buna rağmen yine de yüz çevirirlerse ya Muhammed, sen de onlara de ki: Allah bana yeter, O'ndan başka ilâh yoktur, ancak O'na dayandım ve O, azîm (yani azametli) Arş'ın Rabbi'dir. Bütün kâinatı kuşatmış olan, en büyük hükümrânlığın, en yüce saltanatın sahibi ve rabbidir. (Â'raf Sûresi'nde âyet 54'ün tefsirine bakınız).

Şimdi isterseniz "erhamu'r rahimin" olan Allah Teâlâ'nın bu "raûf" ve "rahim" ve "aziz" peygamberi bu kafirlerin iman etmemesi konusunda üzülmeye sebebiyle kaç kere uyardığından birkaç misal vereceğiz.

İlk Uyarı

İlk uyarı belki de amcası Ebu Talib'in Müslüman olmayışı karşısında yaşadığı üzüntüden kaynaklanmıştı. Ebu Talib'in yeğeni olan peygamberimizi koruması hakkındaki o muhteşem çabasını ve fedakarlığını bilmeyenimiz var mıdır? Buna rağmen iman etmemesi,

her yüreği dağladığı gibi sevgili peygamberimizi de çok üzmüştü. O olayı hatırlayalım mı?

Resûlullah Efendimizin peygamberliğinin 10. senesinde Ebû Tâlib hastalandı ve ölüm döşeğine düştü. Resûli Ekrem Efendimiz, kendisini küçük yaşımdan beri bağrına basıp şefkat ve himayesinde büyüten, onu korumak uğrunda her türlü tehlikeyi göze alan bu değerli amcasını kaybedeceğine son derece üzülyordu. Öte yandan, onun Müslüman olup ebedî saadete ermesini de candan arzu ediyordu.

Ebû Tâlib'in hastalığı gittikçe ağırlaşıyordu. Bunu farkederek Kureyş müşrikleri, son bir defa daha kendisine Peygamber Efendimizle ilgili olarak başvurmaya kararlaştırdılar. Bu maksatla, Utbe b. Ebî Rebia, Şeybe b. Rebia, Ebû Cehil, Ümeyye b. Halef, Ebû Süfyân ve daha başkaları yanına vararak dediler ki:

- Ey Ebû Tâlib, sen büyüğümüzsün. Ölüm döşeğine düştüğünü görünce endişe duymaya başladık. Kardeşinin oğlu ile aramızda olanı biliyorsun. Onu çağır ve aramızda hakem ol. O bizden ayrılınsın, biz de ondan ayrılalım; birbirimizle uğraşıp durmayalım. O bizim dinimize karışmasın, biz de onun dinine karışmayalım!

Ebû Tâlib, Nebîyyi Muhterem Efendimize haber gönderdi. Resûlullah, gelip, Ebû Tâlib ile hazır bulunanlar arasında oturdu. Ebû Tâlib, Peygamber Efendimize hitaben,

- Ey kardeşimin oğlu! dedi, Bunlar kavminin ileri gelenleridir. Senin meselen için buraya gelmişlerdir: Sana vereceklerini verecekler ve senden alacaklarını da alacaklardır!

Resûli Ekrem Efendimiz,

- Olur, ey amcam! dedi, Onların benden almalarını ve kabul etmelerini istediğim, bir tek kelimedir; ki onlar, o kelimeyle topyekûn bütün Araplara ve Arap olmayanlara hâkim olabilirler!

Ebû Tâlib, hayret içinde,

- Bir tek kelime mi? dedi.

Peygamber Efendimiz,

- Evet, bir kelime, dedi.

Herkesi bir merak sardı. Neydi bu kelime?

Ebû Cehil ortaya atıldı ve Peygamberimize hitaben,

- O kelime ne ise bize söyle de, o birin yanına biz on katalım! dedi.

Dikkat kesilmiş bütün kulakların duymak istedikleri tek kelimeyi Resûli Ekrem şöyle ifade etti:

- "Lâ ilahe illallah" deyin ve Allah'tan gayrı taptığınız putlarınızı da ellerinizle kaldırıp atın!

Bu mukaddes sözü duyan müşrikler, hep birden ellerini çırpıtlar ve,

- Yâ Muhammed, sen bunca ilâhları, bir tek ilâh mı yapmak istiyorsun? İşine şaşıyoruz doğrusu! Dediler. Sonra da birbirleriyle konuştular:

- Vallahi, bu adam size asla istemediğiniz şeyi veriyor. Gidin, Allah, sizinle onun arasında hükmünü verinceye kadar, atalarınızın dininde direnin!⁶³

Cenâbı Hakk, onların bu hareketlerini Kur'ânı Keriminde bize şöyle haber verir:

"O, (bütün) ilâhları bir tek ilâh mı yapmış? Bu cidden acayip bir şey! Onların elebaşlarından bir grup (birbirine), 'Yürüyün, mâbudlannıza (ibâdetle) sebat edin.

---

⁶³ Salih Suruç, Kainatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı. Verdiği kaynaklar: İbni Hişam, Sîre, c. 2, s. 57; İbni Sa'd, Tabakat, c. 1, s. 211212.

Şüphesiz ki, arzu edilecek olan budur.' diyerek kalkıp gitmiştir."⁶⁴

Ebû Tâlib, müşriklerle arasında geçen konuşmadan sonra Peygamberimize,

- Vallahi, ey kardeşimin oğlu!.. Senin onlardan istediğin şeyi, ben hak ve hakikatten uzak görmedim! dedi.

Bunun üzerine Resûli Ekrem Efendimiz, sevdiği ve saydığı amcasının Müslüman olacağı ümidiyle sevinç içinde,

- Ey Amca! dedi, Gel, bari sen 'Lâ ilahe İllallah.' de de, onunla sana âhirette şefaate edebileyim!

Fahri Kâinat'ın bu candan ve samimî arzusuna, ne yazık ki, amcası, gönlünü ferahlatıcı bir cevap vermedi.

- Yeğenim! Vallahi, benden sonra, sana ve atalarının oğluna, çok yaşlanmaktan dolayı bunaklık atfetmeleri korkusu olmasaydı, istediğin şeyi söyleyip sana tâbi olurdum. Kureyş, o istediğin sözü, ölümden korkarak söylediğimi zannedeceği için, söylemeyeceğim!

---

⁶⁴ Sa'd, 56.

Fakat, buna rağmen, Sevgili Peygamberimiz, amcasını İslâm'a davetten ve teşvikten vazgeçmedi. Mübarek kalbi, kendisini canı gibi seven amcasının îmansız gittiği takdirde uğrayacağı dehşetli akıbetin ızdırabıyla çarpıyor ve devamlı,

- Ey amca!.. 'Lâ ilahe illallah.' de ki, onunla âhirette sana şefaet edebileyim." diyordu.

Yine böyle bir davet ve teşvikte bulunduğu sırada, Ebû Tâlib'in başucunda Ebû Cehil ile Abdullah b. Ebî Ümeyye de vardı. İki de,

- Yâ Ebû Tâlib!.. Sen, Abdûlmuttâlib'in milletinden, onun dininden yüz mü çevireceksin? dediler.

Resûli Ekrem, müşriklerin bu sözlerine aldırış etmedi ve Kelime-i Tevhid'i amcasına arza devam etti. Onlar da aynı şekilde sözlerini tekrarlayıp durdular. Sonunda Ebû Tâlib (kendisini kastederek),

- O, Abdûlmuttâlib'in dini üzeredir! dedi.⁶⁵

Buna rağmen Peygamber Efendimizin mübarek gönlü, kendisini candan seven amcasının, kendisine her

---

⁶⁵ A.g.e. Bkz. Buharî, Sahih, c. 2, s. 326; Taberî, Tarih, c. 2, s. 219220.

türlü eziyet ve hakareti reva gören müşriklerle aynı akıbete uğramaktan derin ızdırap duyuyor ve,

- Ey amca!.. Şunu bilmelisin ki, Allah tarafından alıkonuncaya kadar senin affedilmeni isteyip duracağım! diyordu.⁶⁶

Nihayet, Ebû Tâlib, makbul bir îmana nail olamadan 87 yaşında iken dünyaya gözlerini yumdu.⁶⁷

Bunun üzerine Cenâbı Hakk, indirdiği şu âyeti kerîmeyle, Resûlullah'ın şahsında bütün mü'minlere hitab etti:

"Doğrusu sen sevdiğine hidâyet veremezsin ve lâkin Allah, kimi dilerse hidayet verir ve hidayete irecekleri o, daha iyi bilir."⁶⁸

Resûli Ekrem Efendimizin mübarek ve nâzik kalbi, amcasının vefatıyla fazlasıyla acı duydu. Gözleri yaşla doldu ve mübarek dudaklarından şu cümleler döküldü:

"Allah, ona rahmet etsin, mağfiretini ihsan buyursun!"

---

⁶⁶ Buharı, A.g.e., c. 2, s. 326; Taberî, A.g.e., c. 2, s. 219220.

⁶⁷ İbni Hişam, A.g.e., c. 1, s. 60.dJ Kasas, 56.

⁶⁸ Kasas, 56.

Vefatı sırasında Hz. Abbas da Ebû Tâlib'in başucunda bulunuyordu. Tam öldüğü sırada dudaklarının kımıldadığını görünce, kulak verip dinledi ve "Lâ ilahe illallah." dediğini işitti. Resûli Ekrem Efendimize,

- Ey kardeşimin oğlu!.. Vallahi, kardeşim Ebû Tâlib, senin söylemesini istediğin tevhid kelimesini söyledi. dedi.

Resûli Kibriya, gözyaşları arasında,

- Ben işitmedim. buyurdu.⁶⁹

Salih Suruç şu hatırlatmayı gerekli görmüş ki kitabına almış: "Hz. Abbas'ın, henüz o sırada Müslüman olmadığını da hatırlatalım!"

Amcasını kaybedişinden dolayı, bütün insanlığa rahmet hazinesi olan kalbi teessür içinde bulunan Rahmet Peygamberi Efendimiz, cenazesinin arkasından da,

- Amca, Rabbim, seni rahmetine eriştirsin, hayırla mükâfatlandırısın diye dua etti.⁷⁰

---

⁶⁹ İbni Hişam, A.g.e., c. 1, s. 59.

⁷⁰ S. Suruç, a.g.e. Naklen: Süheylî, Ravdû'lÜnf, I. 260. 334Tevbe, 113.

Bu sırada yine mevzuyla ilgili şu âyeti kerîme nazil oldu ve mü'minlere değişmez bir ölçü verdi:

" Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek Peygamber'e ve müminlere yaraşmaz."⁷¹

Amcasının vefatı Resûli Ekrem'i hem üzdü, hem de derinden derine düşündürdü. Zîra, kendisine o âna kadar zahirî hâmîlik eden, müşriklerin şirretliklerinden muhafaza etmeye çalışan, o idi. Gerçekten, en zor ve çetin şartlar altında bile çok sevdiği yeğeninın üzerinden koruyuculuğunu esirgememiş, akrabalarının düşmanlıkları pahasına himayeden vazgeçmemişti. Bu himaye sebebiyle, Kureyş müşrikleri, Peygamberimize fazla ilişememişlerdi.

Ama, şimdi ortada Ebû Tâlib yoktu. Müşriklerin dinmek bilmez kin ve husumetlerinin eseri olan taşkınlıklarına karşı kendisini zahiren koruyacak kimse kalmamıştı. Ama Cenâbı Hakk'ın muhafaza ve himâyesi de hiçbir maddî himayeci ve koruyucuya ihtiyaç bırakmayacak tarzda Sevgili Resulünün üzerinde bundan böyle de eksik olmadı!

Ebû Tâlib'in îmanı

---

⁷¹ Tevbe, 113.

Ebû Tâlib'in îmanı meselesinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Şîa âlimleri, îmanlı gittiğine kaidirler. Ehli Sünnet âlimlerinin ekserisi îman etmediğini söylemektedirler. Ancak hizmetlerine mukabil cehennem ateşinin en az yerinde diğer müşriklere göre ehven azap göreceği hep söylenegelmiştir. Nitekim Elmalılı M. Hamdi Yazır, Kasas suresi 56. Ayetin tefsirinde şöyle der:

“Doğrusu sen sevdiğine hidayet veremezsin”. Burada hidayetten maksat yalnız sözle iyiliğe sevk değil, bilfiil o yola eriştirmektir. Onun için "Şüphesiz ki sen doğru yolu göstermekteisin." (Şûrâ, 42/52) âyetine zıt olmaz.

Bu âyet evveline ve sonrasına bakarak Resulullah'ı teselli içindir. Çünkü ilk önce merhamete layık görüldüğü için korkuttuğu, müslüman olmalarını şiddetle istediği kavminin, yakından sevdiği hemşehrilerinin, akrabasının, gelen hakka iman etmeyip, buldukları halde ısrar etmeleri, Kur'ân'ı dinler dinlemez "Biz buna iman ettik, biz önceden de müslümanlardan idik" diyen yabancıların aksine olarak peygamberlik bereketinden mahrum kalmaları kendisini üzmüştü. Buhârî, Müslim ve diğer birçok hadis kitaplarında ve tefsirlerde bunun bilhassa Ebu Talib sebebiyle indirildiği rivayet edilir. Bununla

beraber, Fahreddin Razî, bu âyetin görünüşünde Ebu Talib'in küfrüne bir delil olmadığını özellikle hatırlatmıştır.”

Seyyit Kutup bu ayetin tefsirinde başka bir yöne dikkat çekeker:

“İnsan bu olay karşısında durup bu dinin ödünsüz kesinliğini ve şaşmaz doğruluğunu dehşetler içinde kalarak gözlemliyor. Şu Hz. Peygamberin amcasıdır. Garantörü, koruyucusu ve destekçisidir. Onun Hz. Peygambere yönelik derin sevgisine ve Hz. Peygamberin de onun iman etmesine yönelik şiddetli isteğine rağmen, yüce Allah onun iman etmesini takdir etmiyor. Çünkü Ebu Talip akrabalık duygusu ile, babalık sevgisi ile böyle davranıyordu. Hz. Peygamberin sunduğu inanç sistemini kabul etme niyetinde değildi. Yüce Allah da bunu biliyordu. Bu yüzden Peygamber efendimizin -salât ve selâm üzerine olsun- onun adına arzuladığı, sevdiği şeyi takdir etmedi. Bu işi yani doğru yola iletme işini, Hz. Peygamberin yetkisinin dışına çıkarıp kendi iradesine ve takdirine has kıldı. Peygambere düşen sadece mesajı açıkça duyurmaktır. Ondan sonra bu görevi omuzlayan davetçilerin işi de öğüttür. Bundan sonra kalpler Rahman'ın parmakları arasındadır. O, hidayet ve sapıklığı, kullarından kimin hidayete, kimin de sapıklığa

yatkın olduğuna ilişkin yanılmaz bilgisi doğrultusunda belirler.”

Hemen şunu da ifade edelim ki bu ve benzeri ayetler Hz.Peygamberin (sallallahu aleyhi vesellem) tebliğ görevine ve insanların hidâyete gelerek ebedî helâkten kurtulmaları dâvasına ne kadar gönülden bağlandığını ifade ederler. Öyleyse bu gibi ifadeleri, Hz. Peygamberi tenkide yormamalıdır.

Dehşetli Bir İkaz

Peygamber Efendimizin (sav) hayatında bir olay var ki, hem iman ve insanın değeri açısından, hem davet ve tebliğ açısından, hem de İslam toplumunda insanın konumu açısından muazzam uyarıları ihtiva eder. Bu olay üzerine Abese Suresi inmiştir. Bu sure Mekke'de inmiştir, 42 (kırk iki) âyettir. Biz bu sure iyi anlaşılın diye önce kısaca “iniş sebebini” belirtecek, sonra ilk ayetlerini yazacak, sonra da yeterli bir tefsir ve tahlilini görmeye çalışacağız:

Bu sûrenin iniş sebebiyle ilgili olarak şöyle bir hadise nakledilmiştir: Efendimiz; Velîd, Ümeyye b. Halef, Utbe b. Rabîa gibi Kureyş'in ileri gelenlerine İslâm'ı anlattığı bir sırada âmâ olan Abdullah b. Ümmü Mektum gelir ve "Yâ Resûlallah! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret"

der. O esnada Resûlullah (a. s.) cevap vermez. Çünkü Kureyş'in bu ileri gelen kimseleri, zaten kendilerine özel muamele edilmesini istiyorlardı. Efendimiz onları gücendirmek istemedi. Abdullah tekrar seslenince elinde olmayarak yüz hatları değişti. Bu esnada onlar kalkıp gittiler. Biraz sonra onu ikaz mahiyetinde gelen bu ve benzeri âyetler, onun hak peygamber olduğuna en büyük delildir. Zira hiç kimse kendisini bu şekilde eleştirip uyaramaz.

“Rahmân ve Rahîm (olan) Allah'ın adıyla.

1. (Peygamber), yüzünü ekşitti ve geri döndü.
2. Âmânın kendisine gelmesinden ötürü
3. Belki o temizlenecek,
4. Yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek.
5. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince,
6. Sen ona yöneliyorsun,
7. Oysa ki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin.
8. Fakat koşarak sana gelen ,
9. Ve (Allah'tan) korkarak gelenle ,
10. Sen onunla ilgilenmiyorsun.
11. Hayır! Şüphesiz bunlar bir öğüttür,
12. Dileyen ondan (Kur'an'dan) öğüt alır,
13. O, değerli sahifelerdir,

14. Tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sahifelerde,

15. Kâtiplerin ellerindedir ,

16. Değerli ve güvenilir katiplerin.”

Doğrusu bu ayetlerin tefsirini bir de Seyyid Kutup'tan okumayı salık veririm. Çok ince konulara temas ediyor ve insanı açıklamalarıyla hayran bırakıyor. Biz onun sözlerini esas alarak konuyu irdeleyelim isterseniz.

Fakir ve âma bir adam olan İbni Ümmü Mektum Hz. Peygambere geliyor. Bu arada Peygamber Kureyş'in ileri gelenlerinden bir toplulukla meşguldür. Onları İslam'a çağırmaktadır. Onların Müslüman olması ile İslam'ın Mekke'de karşılaştığı zorluk ve sıkıntının hafifleyeceğini bunların İslam'a yararlı olacaklarını ummaktadır. Çünkü Kureyş, Rebia'nın iki oğlu olan Utbe ve Şeybe başka bir adı Ebu Cehil olan Amr ibni Hişam, Ummeye ibni Halef ve Velid ibni Muğire'den oluşan bu sözde büyükler ile peygamberin yolunda duruyor. İnsanları ondan uzaklaştırıyor ve ona birtakım çetin tuzaklar kurarak açıkça onu Mekke'de dondurmak istiyorlardı. Bu toplulukla beraber Abdülmuttalib'in oğlu Abbas da Peygamberi dinlemeye gelmişti. Kabileye her şeyin üstünde bir değer ve saygınlık kazandıran ve kabileye dayalı cahili bir ortamda, bir insana kendisine en yakın

çevresi ve ona en çok bağılı olanları saygı göstermez ve çağrısını kabul etmezse dışındaki insanların bu davayı kabul etmeleri daha da zorlaşacaktı.

Hz. Peygamber işte bu kadar önemli olan bu toplulukla uğraşırken fakir ve âma bir adam geliyor. Burada peygamber kendisi ve çıkarı için değil, İslam ve İslam'ın çıkarı için uğraşılıyor. Eğer bu topluluk Müslüman olursa Mekke'deki davanın önündeki zorlu engeller, yolundaki sivri dikenler temizlenmiş olacak ve bundan sonra İslam Mekke çevresine yayılacaktı. Ama bu ileri gelen büyüklerin Müslüman olmasından sonra olacaktı haliyle.

İşte bu adamı geliyor ve Hz. Peygambere diyor ki:

- "Ey Allah'ın elçisi, bana da oku, bana da öğret, Allah'ın sana öğrettiklerinden."

Rasulullah'ın içinde bulunduğu şartları ve kiminle uğraştığını görmüyor. Belki duyuyor ama aldırıyor. Bu isteğini tekrar ediyor. Hz. Peygamber ikide bir sözünün ve çabasının kesilmesinden rahatsız oluyor ve adamın görmediği yüzünde hoşnutsuzluk ifadeleri beliriyor. Yüzünü ekşitiyor ve onunla ilgilenmiyor. Fakir ve kimsesiz olan ve kendisini bu büyük işten alıkoyan adama aldırıyor. Çünkü uğraştığı şeyin ardında davası ve dini

için büyük umutlar besliyor. Aslında o bunlarla uğraşırken dininin zafere ulaşmasını arzu etmektedir. Çağrısına karşı samimiyetini, İslam'ın çıkarına bağlılığını ve onun yayılması için aşırı isteğini ortaya koyuyor.

İşte tam bu sırada Allah Teâlâ meseleye el koyuyor. Meseleye el koyuyor ki bu konudaki kesin hükmünü belirlesin. Yolun tüm işaretlerini ortaya koysun. Değerlerin kendisi ile ölçüldüğü kriterleri belirlesin. Şartları ve değerlerin tümünü bir kenara itsin. İsterse bu şartlar ve değerlendirmeler insanların ölçüleri ile belirlenen ve davanın çıkarını gözeten ölçüler olsun. İsterse bu ölçüler; insanlığın efendisi Hz. Muhammed belirlemiş olsun.

Bu arada yücelerin yücesi Allah'tan onurlandırılmış eşsiz bir ahlak sahibi olan Peygamberine sert bir üslup içinde uyarı getiriyor. Bu bütün bir Kur'an içinde yakın ve sevgili dost peygambere karşı "kella-hayır!" kelimesinin kullanıldığı tek yerdir. "Kella" kavramı hitapta azarlama ve sitem anlamına gelir. Çünkü bu bütün bir dinin kendisine dayandığı çok önemli bir meseledir.

Kur'an-ı Kerim'in bu ilahi uyarıyı ortaya koyuş üslubu da eşsiz bir üsluptur. Bunu beşeri yazım diliyle dile getirmek mümkün değildir. Zira yazım dilinin

kendisine has ilkeleri, gelenekleri ve disiplinleri vardır. Kur'an hızlı dokunuşlar, kısa ifadeleri ile ortaya koymaktadır. Sanki bu ifadeler birer tepkidir, hayat kokan çizgiler, parıltılar ve hatlardır.

"Surat astı ve döndü, yanına âma geldi diye."

Sanki burada muhataptan başka üçüncü bir şahıstan söz edilmektedir. Bu üslupta şöyle bir incelik sezilmektedir. Burada söz konusu olan konu yani Allah'ın hoşnutsuzluğu direk olarak yüce Allah peygamberine ve sevgilisine yöneltmek istememektedir, O'na şefkatinden ve merhametinden dolayı. Böyle hoş olmayan bir ifadeyi O'na yöneltmeyi ikramından dolayı uygun bulmamaktadır.

Ardından uyarmanın kendisinden kaynaklandığı işe işaret edildikten sonra ifade yön değiştiriyor. Bir ölçüde yumuşak bir ifade ile başlıyor.

"Ne bileceksin belki o arınacak. Yahut öğüt alacak da bu öğüt kendisine fayda verecek."

Nereden bileceksin o büyük iyiliğin gerçekleşeceğini? Senin elindeki iyiliğe istekli olarak gelen bu fakir ve âma adamın arınmak istediğini. Kalbinin uyanarak öğüt alacağını ve bu öğütün kendisine

yarayacağını. Bu kalbin Allah'ın nuru ile aydınlanacağını, göğün aydınlığını karşılayacak yeryüzündeki bir aydınlık kulesine dönüşeceğini. Sen nerden bileceksin? Bu hidayete açılan her kalbin içinde iman gerçeği yerleştiğinde meydana gelen bir olgudur ve Allah'ın terazisinde ağır basan, büyük önemi olan da budur.

Sonra uyarın ibresi yükseliyor. Üslup ağırlaşıyor. Azarlamaya yol açan işin gerçekten Hayret verici bir iş olduğu dile getiriliyor.

"Kendisini yeterli görüp tenezzül etmeyene gelince sen ona yöneliyorsun. Onun arınmamasından sana ne? Fakat koşarak sana gelene Allah'tan korkarak gelmişken sen onunla ilgilenmiyorsun."

Sana ve dinine karşı üstünlük taslayan getirdiğin hidayete, iyiliğe, aydınlığa ve temizliğe ilgi duymayan adama gelince, sen ona ilgi gösterip kendisine önem veriyorsun. Hidayete gelmesi için uğraşıyorsun. Senden yüz çevirdiği halde sen ha bire ona mesajını takdim ediyorsun! Onun arınmamasından sana ne? Eğer o pisliği ve kiri içinde kalmak istiyorsa bu seni ne ilgilendirir? Sen onun günahından hesaba çekilmeyeceksin, onunla üstün gelmeyeceksin, onun desteğiyle ayakta değilsin.

"Fakat koşarak sana gelene" seni seğerek ve sana itaat ederek "Allah'tan sakınarak" ve günahlardan sakınarak gelene "sen onunla ilgilenmiyorsun!" iyiliği ve takvayı dileyerek gelen inanmış adamlarla ilgilenmemek boş işle uğraşmak diye adlandırılıyor. Bu ise ağır bir nitelemedir.

Ardından uyarın ibresi biraz daha yükseliyor. Kesin red ve sert tepki sınırına ulaşıyor.

"Asla olamaz."

Bu ifade bu ortamda geręekten dikkatle üzerinde durulması gereken bir hitap şeklidir.

Sonra bu davanın geręeklięi, yüceliği, büyüklüğü ve üstünlüğü açıklanıyor. Hiç kimseye, hiçbir desteğe ihtiyacı olmadığı belirtiliyor. Bu dava bizzat kendisine yönelenlere sadece kendisini isteyenlere yönelmelidir. Bu istekli insanın dünya ölçülerindeki değeri ve konumu ne olursa olsun.

"Kur'an ayetleri birer hatırlatmadır, öğüttür. Dileyen O'nu düşünüp öğüt alır. O sahifeler içindedir. Değerli ve şanlı, yükseltilen ve temiz tutulan sahifeler de. Bunlarda taşıyıcıların ellerindedir. Allah katında değeri olan çok iyi yazıcı ve taşıyıcıların."

O her yönü ile değerli, şerefli. Sahifelerinde şerefli, bu tertemiz sahifeleri melekler yüceler aleminden alıp yeryüzündeki seçilmiş insanlara ulaştırmak için taşıyıp getirmektedir. Onu getiren meleklerde onurlu ve arınmışlardır. Dolayısıyla o her yönüyle, kendisi ile ilgili her açıdan şanlı tertemizdir. Uzaktan yakından bununla ilgili olan herşeyde öyle. Ve o gerçekten çok değerlidir. Kendisine ihtiyaç duymadıklarını açıkça söyleyen ondan yüz çeviren kimselere takdim edilmez. O sadece değerini bilenler ve O'nunla arınmak isteyenler içindir.

İlkeler İlâhî Olmalıdır

İşte ilke, işte ölçü budur. Allah'ın ilkesi ve ölçüsü, değerlerin ve ilkelerin kendisi ile ölçüldüğü, insanların ve konumların kendisi ile takdir edildiği kriter budur. İşte söz, Allah Teâlâ'nın sözüdür. Her sözün, her hükmün, her ilkenin ve her ölçünün gelip kendisine dayandığı söz, bu ilâhî kelimedir.

Peki bu ilkeler ve ölçüler nerede ve ne zaman belirleniyor?

Mekke'de. Çok ilginç değil mi? İslam'ın mesajının itildiği ve Müslümanların azınlıkta olduğu Mekke'de. Sonra bu büyüklerle ilgilenme kişisel bir çıkardan

kaynaklanmıyor. Fakir bir âma ile ilgilenmekte kişisel bir değerlendirmeden gelmiyor. Her şeyin başı da sonu da davadır burada. Eni sonu davadır bunun. Fakat işte davanın kendisi de bu ölçünün kendisidir. Bu değerlerin kendileridir. Dava bu ölçüyü ve bu değerleri insanlığın hayatına yerleştirmek için gelmiştir. Bu nedenle bu ölçünün ve bu değerlerin belirlediklerinin dışında hiçbir şeyle onurlandırılmaz, güçlendirilemez, zafere götürülemez.

Burada belirlenen ilke insanların değerlerini ve ölçülerini yerden değil, gökten almalarıdır. Yeryüzünün kriterlerinden değil, göğün kriterlerinden almalarıdır. *"Sizin Allah katında en değerliniz takvası en ileri olanınızdır."* Allah katında en değerli olan ebetteki korunmaya, önem vermeye ve ilgi duyulmaya en çok uygun olan kimsedir. İsterse bu insan insanların yeryüzündeki hayatlarının baskısı altında oluşan ve dünyadaki konumlarına göre farklılık gösteren insanların alışageldikleri soy, güç ve mal gibi değerlerinden, ölçülerinden ve daha akla gelen başka değerlerden tamamen soyutlanmış olsun. Zira bu değerler imandan ve takvadan soyutlandığı zaman hiçbir anlam ifade etmezler. Bunlar iman ve takva uğrunda harcadıkları takdirde ancak bir değer ve anlam ifade edebilirler.

İşte bu olay münasebeti ile ilahi emrin yerleştirmeyi amaçladığı büyük gerçek budur. Zaten Kur'an-ı Kerim metodu gereği bireysel olayları ve dar kapsamlı uygun zeminleri sınırsız gerçeği ve değişmez sistemi ortaya koymak için birer araç olarak kullanır.

Uyarıyı Haklı Bulan Yüce Gönül

Hz. Peygamberin gönlü bu emir ve uyarı karşısında üzüntüye boğulmuştur ama bütün kalbi, bütün gücü ve bütün sıcaklığıyla ona teslim olmuştur. Üstelik İslam'ın en temel gerçeklerinden biri olması nedeniyle bu hakikati bütün hayatı boyunca canlı bir şekilde yerleştirmeyi hedeflediği gibi Müslüman cemaatin hayatına yerleştirmeyi de amaçlamıştır.

Hz. Peygamberin bu konudaki ilk hareketi bu olay nedeni ile kendisine gelen emir ve uyarıyı açıklaması olmuştur. Bu açıklama aslında büyük bir olaydır ve gerçekten takdire şayandır. Peygamberin yaşadığı şartlarda hangi açıdan bakarsak bakalım bir peygamberden başkası bu açıklamayı yapma cesaretini ve samimiyetini kendinde bulamaz. Bugün dahi yöneticilerin hatalarını nasıl saklamaya çalıştıklarını biliyoruz. Bu uğurda ne skandalların, ne cinayetlerin yaşandığını okuyoruz. Evet, insanlara işlediği bir hata yüzünden böyle

eşsiz bir şekilde ve acı ifadelerle uyarıldığını açıklamak ancak bir peygamberin güç yetirebileceği bir iştir. Peygamberden başka bir büyük için bu yanlışı kabul etmesi ve gelecekte onu telafi etmesi bile yeterli olurdu. Fakat peygamberlik başkadır. Onun yarası başka, ilkeleri başkadır.

Bu açıklamayı, İslam davetinin içinde yaşadığı bu zor şartlar içinde Kureyş'in büyüklerine karşı bomba tesiri yapabilecek böyle bir açıklamayı, evet, ancak bir peygamber yapabilir. Zira bu çevre, bu ortam insanların soyları, malları, makamları ve kuvvetleri ile övündükleri ve piyasada bunların dışındaki hiçbir değer önemsenmediği bir karaktere sahiptiler. Haşimoğlu Abdülmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed için bu ortamda şöyle denmişti:

"Bu Kur'an iki şehir halkından büyük bir adama indirilmeli değil miydi?"⁷²

Muhammed'in soyu belli idi. Fakat onlar Hz. Muhammed'in peygamberlikten önce bir başkanlığı, kişisel bir liderliği olmaması nedeniyle onun peygamberliğini red edebilecek kadar yanlış değerlere saplanmışlardı! Sonra yetimliği ve fakirliği onlara göre bu

---

⁷² Zuhruf 31.

makamı hak ettirmiyordu. Bu yüzden bu vazife için başkalarını daha layık buluyorlardı. İnsanların soy ve servet ile değerlendirildiği böyle bir ortamda böyle bir emir ve uyarının, ilkenin ve değerlendirmenin, bu tür ilahî, semavî vahiyden başka bir yerden kaynaklanması da mümkün değildi. Bunun yeryüzünden kaynaklanması, özellikle de bu zamanda bu yerden, bu ortamdan fıskırması olacak şey değildi.

İşte bu, bu kadar önemli bir ilkeyi yoluna koyan Allah Teâlâ'nın gücüdür. Bu ilke Hz. Peygamberin gönlü aracılığıyla onun etrafındaki çevreye yayılmıştır. Güçlü, köklü ve sağlam bir şekilde olaya yerleşmiştir. Müslüman ümmetin hayatında uzun devirler boyunca varlığını sürdürmüştür.

İnsana Kalsaydı

Bu insanlığın bütün karakterleri ile doğuşu gibi yeniden doğması kadar önemli idi. Değer bakımından ondan çok daha yüce ve büyük bir anlam ifade ediyordu. Çünkü insanlık öteden beri adalet ve eşitlik hakkında karar vermekte hep hata etmişler, farkında olarak veya olmayarak varlıklı, güçlü insanları hep kayırmışlar, yoksul ve zayıf insanlar karşısında hep güçlüden yana

tavır almışlardı. Bu ise zulümdür. Zulüm ise milletleri hep mahvetmiştir.

İnsanın teorik ve pratik olarak gerçekten yeryüzünden kaynaklanan her türlü değerlerden kurtulması, onlara karşı özgür hale gelmesi, gökten inen başka değerlere bağlanması, yeniden doğuşu gösteren bir milat sayılır. Evet, yeryüzünün tüm değerlerinden, ölçülerinden, kriterlerinden, pratik şartlarından, gücü, baskısı ve ağırlığı bulunan bağlarından, ete, damara, kana ve duygulara karışan tüm yeryüzü ilkelerinden, bağlarından koparılması ve ayrılması, sonra da bu yeni değerlerin herkes tarafından anlaşılması, kabul görüp uygulanması, gerçek bir yeniden doğuşu ifade ediyordu.

Hız. Peygamberin bizzat kendi gönlünün dahi bu noktada olgunlaşması için uyarıya ve direktife ihtiyaç duyması, onca büyük gerçeğe ulaşması ve bu büyük gerçeğin Müslümanlığın vicdanında apaçık bir gerçeğe Müslüman toplumun hukukunda temel bir ilkeye dönüşmesi ve uzun asırlar boyunca Müslümanların hayatında yankısını bulan İslam toplumundaki hayatın temel gerçeklerinden biri haline gelmesi elbette ki bir yeniden doğuş demektir.

Biz dahi belki bugün bu yeni doğuşun gerçekliğini yeteri kadar kavrayabilmiş değiliz. Zira biz

gönüllerimizde ve vicdanlarımızda bu özgürlük gerçeğini somut biçimde şekillendiremiyoruz. Yeryüzünden kaynaklanan konumların ve bağlılıkların oluşturduğu değerler, ölçüler ve kriterler öyle ezici bir ağırlıktadır ki "ilericilik!" iddiasında bulunan bazı felsefi ekoller yeryüzünün bu değerlerini veya bunlardan birini, yani ekonomik düzenlemeyi insanın bütün bir gidişatını inançlarını, sanatlarını, edebiyatını, yasalarını, geleneklerini ve hayata ilişkin düşüncelerinin tümünü belirlediğini sanmışlardır. Günümüzde bile aynı suçu bir sivil ile bir subay yapsa, bir memur ile bir rektör yapsa, bir vatandaş ile bir bakan, başkan yapsa, insanların kalbi hemen fakiri, yoksulu, güçsüzü cezalandırmaya, ama güçlüyü af etmeye meyillidir. Bunu bir erdem gibi sunacak kadar ilkelerinden uzak hukukçular görmedik mi? İnsanlar, "kızım Fatıma da suçlu olsa, cezasını verirdim" ilkesine kolay gelemiyorlar.

İşte ilkelerin, ölçülerin, değerlerin bu şekilde düzenlenmesi gerçekten bir mucizedir. O zamanda ve o şartlarda İslam'ın eli ile gerçekleşen insanın yeniden doğuşu mucizesidir. Üstünlerin hukukundan hukukun üstünlüğüne geçiş ilkesi harikadır.

Bu doğuştan itibaren evrensel çaptaki bu büyük olayla beraber gelen değerler egemen olmuştur. Fakat

mesele Arap toplumunda ve Müslümanların kendi işlerinde bile o kadar kolay ve basit değildi. Fakat Hz. Peygamber Allah'ın iradesi ile ve kendisinin Kur'an'ın değişmez emirleri karşısındaki ataklığından ve sıcaklığından kaynaklanan uygulamaları ve yönlendirmeleri ile bu gerçeği gönüllere ve hayata ekip yerleştirmiştir. Bunun iyice kökleşip dal budak salması ve uzun asırlar boyunca işi tersine çevirme girişiminde bulunan etkenlerin tümüne rağmen Müslüman cemaatin hayatı hukuk, adalet, barış ve düzen içinde mutlu kılmak için başında beklemiş ve onu titizlikle koruyabilmiştir.

Hz. Peygamber bu olaydan sonra İbni Ümmü Mektum'a iltifat eder ve onu korurdu. Gördüğü her yerde ona şöyle derdi:

“Hakkında Rabbimin beni azarladığı adam. Hoş geldin, merhaba!”

Hz. Peygamber hicretten sonra iki kere savaş için çıktığında onu Medine'ye kendisinin vekili olarak bırakmıştır.⁷³

---

⁷³ Seyyit Kutub'un değerlendirmeleri giderek ırkçılığı ve sınıflaşmayı reddeden örneklerle varıyor ve İslam toplumunun kardeşlik ve eşitlik üzerine kurulmasının örnekleri veriliyor. Biz de “İslamda İrkçılık Ulusalcılık Milliyetçilik” kitabımızda bu vaziyeti enine boyuna yazdık hamdolsun. Bakılmasını salık veririz.

Düşmanları İçin Yalvarmalar

Düşmanları için Allah Teâlâ'dan helak değil de hidayet dilenmek, bunun için inleyip yakarmak! İşte o aziz peygamberin yüce merhameti. Şu ayete bakar mısınız:

“Kötü işi kendisine süslenip de onu güzel gören bir midir? Muhakkak ki Allah dilediğini dalâlette bırakır, dilediğine de hidayet eder. Öyleyse onlara yanarak kendini harab etme. Şüphesiz ki Allah onların yapmakta olduklarına Alîm 'dir”.⁷⁴

Bu ayetin iniş sebebi hakkında Bedreddin Çetiner, “Esbab-ı Nüzul” isimli eserinde şu bilgileri verir:

Cüveybir'in Dahhâk'ten, onun da İbn Abbâs'tan rivayetine göre Allah'ın Rasûlü (sa):

- "Ey Allah'ım dinini Hattâb'ın oğlu Ömer'le veya İbn Hişâm'ın oğlu Ebu Cehil ile aziz eyle, güçlendir." diye dua etti.

Allah Tealâ bunlardan Ömer'e hidayet eylemiş, Ebu Cehl'i de dalâlette bırakmıştır.

---

⁷⁴ Fatır, 8.

Kelbî der ki: "Kötü işi kendisine süslenip de onu güzel gören..." âyet-i kerimesi el-As ibn Vâil ve el-Esved ibnu'l-Muttalib haklarında nazil olmuştur.

Benzer ayetler de vardır:

“(Resûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın!”⁷⁵

“Şimdi, bu söze inanmazlarsa, demek sen onların ardına düşüp nerdeyse kendi kendini yiyip tüketeceksin!”⁷⁶

Burada bu iki yaman İslam düşmanının Peygamber Efendimize (sav) ve Müslümanlara yaptıkları eziyet ve işkenceleri anlatmamıza gerek var mı?

Siz olsanız böylesine zalim insanların ayaklarına tekrar gider de yüzüne bakar mısınız? Onlar için kendinizi harap eder misiniz?

Onun çektiklerini elbette en iyi bilen Allah Teâlâ’dır ve nunu Kur’an-ı Kerîm’de yer yer anlatır:

---

⁷⁵ Şuara, 3.

⁷⁶ Kehf, 6.

“Sabret! Senin sabrın da ancak Allah’ın yardımı iledir. Kâfirlerin yüz çevirmelerinden mahzun olma, yaptıkları hilelerden dolayı da telaş edip darlanma”.⁷⁷

O peygamberi tanımak için Taif seferini iyi bilmek gerekir. Biz başka kitaplarımızda yazdığımız için tekrardan kaçarak buraya almıyoruz. Ama biliyoruz ki Mekke artık yaşanacak bir şehir değildi ve Peygamber Efendimiz (sav) artık hicret emrini veriyordu. O çok sevdiği şehirden çıkarken mahzundu. Ama yıllar sonra oraya muzaffer bir komutan olarak girdiğinde de çok mütevazı ve merhametli idi. Yaptığı, aynen, Yusuf Peygamberin kardeşlerine yaptığı idi...

İnsan Niçin Sorumludur?

Peygamberlerin ve arkasından giden alimlerin, davetçilerin, tebliğcilerin vazifesi, efendimizden aldıkları ölçüler içinde İslam’ı duyurmak, öğretmek ve yaşamaya davet etmektir. Bunu bilgi ve amelle, akıl ve hikmetle, ihlas ve samimiyetle, işin ciddiyet ve azametine yakışan bir şekilde çok iyi yapmaktır. Davet, tebliğ, hitabet ve iletişim kaide ve kurallarına, usul ve âdâbına uyarak yapmaktır. Bu vazifeyi gereğince yaptılar mı sorumluluklarını yerine getirmiş olurlar. Bundan sonrası

---

⁷⁷ Nahl, 127.

Allah Teâlâ'nın bileceği bir iştir. Dilerse hidayet verir, dilemezse vermez. "Niye verdin?" veya "niye vermedin?" gibi bir soru ona sorulamaz. Dilediğini yapar.

Ancak Allah Teâlâ'nın bu "dilediğini yapar" olması veya "dilediğine hidayet verir, dilediğini sapıtır, dalalette bırakır" oluşu yanlış anlaşılmalıdır. "Öyleyse insanın suçu ne? Mükafat veya ceza neden?" gibi sorular sorulmamalıdır. İnsandan sorumluluğu kaldıran düşüncelere kapılmamalıdır.

"İman veya küfür bir kader ise, insanın alın yazısı ise, insanın elinde değilse, cennet veya cehennem niye var? Ödül veya ceza niçin? Davet ve tebliğ çabası niye?" gibi sorular, insan iradesinin değerini, kader ve kazayı, imtihan sırrını, özellikle de Allah Teâlâ'nın isim ve sıfatlarını anlamamaktan kaynaklanmaktadır. Hiç şüphesiz bu bir iman sorunudur. Öyleyse bu meseleyi sorun olmaktan derhal çıkarmak gerekir. Bu da bu konularla ilgili akaid kitaplarımızı yeniden anlayarak okumak veya ehlinden dinlemek ile olur. Biz şimdi kısa bir hatırlatma yapalım.

Sorumluluğun Kaynağı Akıl ve İradedir

Az yukarıda Allah Teâlâ'nın Peygamberimizin duası bereketi ile Ömer'e hidayet vermiş olduğunu yazarken

gördüğümüz ayeti şimdi başka bir konu için yeniden görelim:

“Kötü ameli kendisine süslü gösterilip de onu güzel gören kimse, ameli iyi olan kimse gibi mi olacaktır? Şüphesiz Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir. (Ey Muhammed!) Onlar için duyduğun üzüntüler yüzünden kendini helâk etme! Şüphesiz ki Allah, onların yaptıklarını hakkıyla bilendir.”⁷⁸

Sevgili Peygamberimize denmek isteniyor ki, “Kötü işleri kendilerine süslü gösterilip onları güzel gören kimseler için mi üzüлüp kendini helak ediyorsun? Etme habibim.”

Kötü işleri kendilerine allanıp pullanarak süslü gösterilen, yani onları güzel gören kimse, böylece yaptığını beğenen, mağruru ve kibirli kişiler, Allah Teâlâ'nın hidayet nasip ettiği kimseler gibi midir? Hiç öyle bir şey olabilir mi? Onlar için “iman etmiyorlar, kötü işlere devam ediyorlar, böyle giderse kafir olarak ölecek ve cehenneme girecek, ateşler içinde sonsuz olarak yanacaklar” diye üzüлünür mü?

---

⁷⁸ Fatır, 8.

Evet, bu âyette hem Hz. Peygamber'e, hem de davet ve tebliğ görevini yaparken onun yolunu izleyenlere bir teselli verildiği açıktır. Dolayısıyla, âyetin devamındaki "Allah dilediğini sapkınlık içinde bırakır, dilediğini de doğruya iletir" cümlesini buna göre yorumlamak gerekir. Herkes bilir ki Resulullah (sav) Efendimiz gerçi çok merhametlidir ama onun merhameti Allah Teâlâ'nın merhameti yanında denizden bir damla bile olamaz. Böyle düşünürsek şu gerçeği kolayca anlamış oluruz: Allah Teâlâ'nın, kulun hiçbir katkısı olmadan onu sapıklığa ve dolayısıyla cehenneme itmesi O'nun engin hikmetiyle bağdaşmaz.

Öyleyse "Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir" ne demektir?

Bunun cevabı açıktır: Yani Allah'ın bir kimseyi dalalette bırakması, kendisine verilen akıl yeteneğini ve irade gücünü kötüye kullanmakta ısrar etmesi sebebiyle, bir başka ifadeyle onu isteyerek tercih etmesi sebebiyle onu kendi istek, irade ve tercihinin sonuçlarıyla baş başa bırakması demektir. Kul istedi, Allah Teâlâ da yarattı. Sonuçta sorumluluk kullara aittir. Kelam ilminin özü de işte bu "istek ve iradenin kuldan, ona göre yaratmanın da Allah Teâlâ'dan olması" gerçeğidir. İnsanın mükafat veya

ceza olarak gerçekleşecek olan sorumluluğu da bu sebebledir.

Bu gerçek birçok âyet ve hadiste yer alır. İşte bu açıklamaların ışığında, “Allah dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir” gibi ifadelerin, Allah'ın mutlak iradesine bir gönderme yapma anlamı vardır. Gördüğümüz bu ayette ise konumuz olan ikinci mana bizi daha çok ilgilendirip düşündürür: İslam'ı tebliğ ile görevli olanlar, başkalarını hidayete erştirmekle yükümlü değildirler. Zaten buna güçleri de yetmez. O Allah Teâlâ'nın işidir. Davetçi sadece tebliğ eder. Onun dikkat ederek yapacağı iş, davet ve tebliğini ilim, akıl ve hikmetle en güzel bir şekilde yapmaya çabalamaktır. Hepsi o kadar. Sorumluluk buraya kadardır. Meselesi bundan ibarettir. Bundan sonrası Allah Teâlâ'ya kalmıştır, ona havale etmek gerekir. Ona tevekkül ve itimat etmek gerekir. İşi ona ısmarlamak, hayırlı neticeyi ondan beklemek gerekir.

Gerçi insan çabasını umduğu gibi başarılı görünce sevinir, ama haddini bilerek hidayeti kendinden bilmez. Şımarmaz ve gururlanmaz. Ucu, fahre ve kibre düşmez. Tam tersi de geçerlidir. Davet ve tebliğ çabasındaki başarısızlık insanı üzer. Ama hidayeti verenin Allah Teâlâ olduğunu bilince haddinden fazla üzülen kendini

kahretmez, eli ayağı dökülmez, ye'se, ümitsizliğe düşerek vazifesini terk etmez. "Allah" der, yoluna devam eder.

Böylece Sevgili Peygamberimiz (sav)'in karşılaştığı bu güzel uyarılar, kendisinden sonraki bütün Müslümanlarca da en güzel şekilde değerlendirilmiş olur.

Birisi kalkıp şöyle diyebilir: "Hz. Peygamber Mekke'de insanlara iyi davranmak zorunda idi. Çünkü azdı, zayıftı. Güçlenmesi için yeni yeni insana ulaşmak, onları kazanmak zorunda idi. Ya Medine hayatında? Devletini kurduğu, ordusu ile savaş kazanarak muzaffer olduğu zamanlarda acaba insanlara aynı sıcak ve samimimi duygularla yaklaşmış, onları kurtarmak için şefkat ve merhametinden sınırları zorlamış mıdır? Yoksa ihtiyacı kalmadığı için bu ilkesini terk mi etmiştir?"

Cevabını olaylarla verelim isterseniz.

Baş Münafık Ölünce

Orası da destansı bir af ve merhametin sergilenme alanıydı. Kendisine onca eziyet eden başmünafık Abdullah b. Ubey es- Selul'e davranışları, hatta ölünce mezarı başına kadar gidişleri... insanı hayretten donduran davranışlardı. Çünkü o gönül kazanmaya çalışıyor, etki altında kalarak hak dinden uzak kalanları kazanmak

istiyordu. Bu işler sertlikle, kabalıkla olacak işler değildi. İşte öyle bir sahne:

Abdullah b. Übeyy vefat ettiği zaman, yeri gelince Müslümanlara hakaret etti diye babasını öldürmek için izin isteyen ama alamayan, fakat yakasına yapışarak babasına haddini bildiren kahraman oğlu Abdullah, Hz. Peygamber'e gelerek:

- İç gömleğini bana ver de, babamı onunla kefenleyeyim! Ey Allah'ın Rasûlü! Eğer sen babamın cenazesine gelmezsen, biz ebediyyen onunla ayıpdar olacağız! Babamın namazını kıl ve onun için af talebinde bulun!" dedi. Ne de olsa ölen babaydı ve yapabileceği her şeyi yapmak istiyordu onun için.

Hz. Peygamber iç gömleğini verdi ve

- Cenazeyi getirdiğinizde haber verin de onun namazını kılalım, dedi.

Olayı Hz. Ömer'den dinleyelim: "Oğlu haber verdi. Hz. Peygamber namazını kılmak istediğinde onu çektim ve

- Allah münafıkların namazını kılmaktan seni menetmemiş midir? dedim. Hz. Peygamber:

- Ben iki hayır arasındayım. Zira Allah “Onlar için ister af talebinde bulun, istersen de bulunma” (Tevbe: 9/80) buyurmuştur, dedi.

Böylece Rasûlullah, Abdullah’ın namazını kıldı. O zaman “Sakin onlardan herhangi bir kimse ölmüşse, hiçbir zaman onun namazını kılma” (Tevbe: 9/84) ayeti nazil oldu.⁷⁹

İmam Ahmet eserinde şu ziyadeyi nakleder: Abdullah b. Übeyy vefat ettiğinde, Rasûlullah onun namazına çağrıldı ve geldi, yanında durdu. Namazını kılmak istedi. Hz. Ömer Peygamber’in önüne geçerek:

- Ey Allah’ın Rasûlü! Allah’ın düşmanı Abdullah b. Übeyy’in üzerine mi namaz kılıyorsun? Bu kişi, falan günde şöyle şöyle dedi” dedim.

Hz. Peygamber de ona bakarak tebessüm ediyordu. Rasûlullaha bunu çokça söylediğimde:

- Ey Ömer! Önümden çekil. Ben muhayyer kıldım ve seçtiğimi yaptım. Bana ‘İstersen onlar için af talebinde bulun, istersen bulunma’ denilmiştir. Eğer yetmişden fazla af talebinde bulunduğum takdirde affedileceğini bilseydim bunu yapardım” dedi.

---

⁷⁹ Buhari ve Müslim İbn Ömer’den rivayet etmişlerdir.

Hız. Ömer diyor ki: "Sonra Hız. Peygamber namazı kıldı, cenaze ile beraber gitti. Kabrinin başında da cenaze gömölünceye kadar durdu. Rasûlullah'a karşı gösterdiğim bu cür'etten pişmanlık duydum. Allah'a yemin ederim ki, az bir zaman sonra *"Onlardan herhangi birisi öldüğünde ebediyen onun namazını kılma..."* anlamındaki ayet indi. Bundan sonra Hız. Peygamber Allah ruhunu kabzedip de dünyadan ayrılıncaaya kadar hiçbir münafığın namazını kılmadı. Kabrine gitmedi."⁸⁰

Sevgili Peygamberimiz (sav)'in af ve merhamet konusunda nasıl sınırları zorladığını görüyor musunuz? Bunu anlatan sahabiye de tatlı tatlı tebessüm ettiğini? Bu olay ve tebessümün üstüne daha ne söylenebilir ki?

Kimseyi Utandırmak İstemezdi

Allah Teâlâ'nın insana verdiği değeri en iyi bilen Sevgili Peygamberimiz (sav) de insana değer verirdi. İnsanı sever ve esirgerdi. Biraz önce onun düşmanlarını nasıl af ettiğini, iyi olsunlar diye kaç kere kendisine zulmedenlerin ayaklarına gidip iyilikleri için çabaladığını görmüştük. O, suç işleyenleri bile görmezlikten gelir, kendisine, yani mahkemeye resmen intikal etmedikçe

---

⁸⁰ Olay Tefsir-i İbn Kesir'de (II/378) Buhari, Müslim, İmam Ahmed, Hız. Ömer'den derlemeyle anlatılır. Bakz. Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, Akçağ Yayınları: 3/101-102.

peşine düşmez, yüzüne vurup utandırmazdı. Ayıpların örtülmesini tavsiye eder, böyle yapanların ahirette ayıplarının örtüleceğini beyan ile buna teşvik ederdi. Bir kötülüğü önlerken, yapanların ismini gizler, kötülüğü anlatarak sakındırırdı. Hatta kul hakkı yoksa suçluyu bir şekilde geri gönderirdi.

Hatırlarsınız, zina ettiğini iddia eden Maiz'i kaç kere geri çevirmişti. Hz. Peygamber'e, Maiz b. Malik el-Eslemi isminde birisi gelip: "beni temizle" diyerek zina ettiğini dört defa ikrar etmiş, Hz. Peygamber de her defasında akli melekesini, sarhoş olup olmadığını ve medeni halini sormuş ve geri çevirmişti. Ancak Maiz beşinci kere tekrar gelince onu recmettirmiştir. Hatta recmedilirken kaçmaya teşebbüs eden Maiz için Hz. Peygamber "Keşke bıraksaydınız! Belki tövbe eder de Allah tövbesini kabul ederdi" demiştir. Ayrıca Maiz'i kendisine gönderen kişiye de "Ya Hezzal, Maiz'i elbisenle örtseydin, senin için daha hayırlı olurdu." tavsiyesinde bulunmuştur⁸¹.

Ebu Said el-Hudrî'nin bu husustaki rivayeti çok dikkat çekicidir. Diyor ki:

---

⁸¹ Maiz hadisi, ifadeleri farklı olsa da yaklaşık 15 sahabe tarafından nakledilmiştir ve hadis kriterleri açısından da sahih kabul edilmiştir. Rivayetler için bkz. Buhari, Hudûd, 25; Müslim, Hudûd, 22; Ebu Davud, Hudûd, 23; Hakim, Müstedrek, VI, 363; İbn Hanbel, V, 217.

- Hz. Peygamber perde arkasındaki bakire bir kızın hayasından daha fazla bir hayaya sahipti.⁸²

- Peygamber'in, bir şeyin hoşuna gitmediği yüzünden belli olurdu.⁸³

O güzel ahlakı tamamlamak için gönderilen insan, çok utangaç olduğu için, kimseyi utandırmak istemezdi. Ama dikkat edilirse, dilinin söylemediğini bazen çehresi söylerdi. Arife işaret yetmez mi?

Acılar İçinde Kıvrılırken

Hz. Peygamber'in kendine sihir yapan yahudiye gösterdiği yumuşaklık da hayret vericidir. Bilindiği gibi Hz. Peygamber'e yahudilerden bir kişi sihir yapmıştı. Peygamber Efendimiz birkaç gün ondan ızdırıp duyarak rahatsız oldu. Acılar içinde kıvranıyordu. Derken Cebrail geldi ve:

- Yehudden bir kişi sana sihir yapmıştır. Falan falan kuyuda bir takım düğümler düğümlemiştir. Birisini gönder onu getirsin, dedi.

---

⁸² Bidaye, VI/36 (Buhari, Ebu Said'den).

⁸³ Bidaye, VI/36 (Müslim'den); Tirmizi, Şemail, s. 26; İbn Sa'd, 192; Taberani de iki senetle rivayet etmiştir. Heysemi, IX/17. Bezzar'ın rivayetinde "Hz. Peygamber 'Haya'nın tamamı hayırdır' buyurmuştur" eki vardır.

Hz. Peygamber, Hz. Ali'yi oraya gönderdi. Hz. Ali o büyü yapılan ipi çıkardı ve Peygamber'e getirdi. Hz. Peygamber de o düğümleri çözdü. Hz. Peygamber, sanki bağından kurtulmuş gibi oldu. Fakat bunu o yahudinin yüzüne vurmadi. Vefat edinceye kadar böyle kaldı.⁸⁴

Hz. Peygamber bu durumu Hz. Aişe annemize açmıştı. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

- Ey Âişe! Biliyor musun, Allah kendisinden istediğim konuda bana fetva verdi. Bana iki kişi geldi. Birisi başımın, diğeri de ayaklarımın ucuna oturdu. Başımın ucuna oturan diğesine:

- Adama ne olmuş? dedi. Diğesi:

- Sihir yapılmıştır, dedi. Başucumdaki adam:

- Sihir yapmıştır? diye sordu. Ayak ucundaki adam da:

- Lebid b. A'sam'' dedi. (Bu Benî Zureyk kabilesinden bir kişidir. Yahudiler ile aralarında anlaşma vardı ve münafıktı.) O başucumdaki yeniden:

- Hangi nesneyle yapmıştır bunu? diye sordu. Diğesi:

---

⁸⁴ Ahmed (Zeyd b. Erkam'dan).

- Bir hurma salkımının kabuğu altına üfleyerek onu Zervan kuyusunun altındaki salın altına koymuştur” dedi.

Hz. Peygamber o kuyuya vardı. O yapılan sihri çıkardı ve:

- İşte bu kuyu bana gösterilen kuyudur! Onun suyu sanki kınanın suyu idi. Oradaki hurmalar sanki şeytanların başlarıydı, dedi. Hz. Peygamber’e:

- Bunu neden halka ilan etmiyorsun? dedim. Hz. Peygamber:

- Allah bana şifa verdi. Kimseyi utandırmak istemiyorum, dedi.⁸⁵

Onun merhametinin her varlığa şamil olduğunu biliyoruz. O, kendisine en büyük kötülük yapan Yahudileri bile af etmiştir. Onların açlarını doyurmuş, hastalarını ziyaret etmiş, cenazelerine ayağa kalkmıştır. Ondan bu terbiyeyi alan Müslümanlar da insana değer vermişler, her konuda insana ve insanlığa hizmet etmişlerdir. Şimdi onun Yahudilerle olan çok ilginç bir

---

⁸⁵ Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu’s-Sahabe, 3/102-103. Hadisi Ahmed ve Müslim rivayet etmiştir.

hikâyesini daha anlatacağız. Böylece onun Resulü Ekrem oluşunu bir kere daha tasdik edeceğiz.

Bunu Niçin Yaptınız?

Peygamber Efendimizin bütün iyi niyet ve güzel muamelesine rağmen, Yahudilerin İslâm'a karşı gönüllerinde besledikleri kin ve düşmanlık ateşi bir türlü sönmüyordu. Her iyi muameleye karşı kötü bir hareketle, haince bir tertiple cevap vermeyi, âdeta kendilerine huy edinmişlerdi.

Hayber fethedilmiş, Peygamberimiz ashabıyla birlikte istirahatete çekilmişti. Savaşla Resûl-i Ekrem'i mağlûb edemeyen Yahudiler, bu sefer haince bir tertibin içine girdiler: Onu zehirlemeye karar verdiler! Bu vazifeyi, meşhur Yahudi Sellam b. Mişkem'in karısı Zeyneb üzerine aldı. Plân gereği, Zeyneb, bir dişi keçi kızarttı ve her tarafını tesirli bir zehirle zehirledi; ayrıca, Peygamber Efendimizin, davarın kol ve kürek etini daha çok sevdiğini de sorup öğrendiği için, keçinin oralarına daha da çok zehir serpti. Hain ve hileci yahudi kadını, kızartılmış, kebab edilmiş zehirli keçiyi alıp getirdi ve,

- Ey Ebû'l-Kasım!.. Bunu sana hediye ediyorum! diyerek Peygamber Efendimizin önüne koydu.

Kadın uzaklaşırken, Peygamber Efendimiz ve orada bulunan sahabîler de ortaya konulan etten yemeye hazırlandılar. Ama "Resulullahın önüne geçmekten men edilen"⁸⁶ ashâb-ı kiram önce onun başlamasını beklediler. Ancak içlerinden birisi belki çok acıkmıştı ki bu edebi unuttu ve bir lokma alarak yedi. Resûl-i Ekrem, etin sevdiği kürek kısmından bir lokma aldı; fakat yutmadan, sahabîlere:

- Ellerinizi çekiniz! Şu kürek, etin zehirlenmiş olduğunu bana haber veriyor!" dedi.⁸⁷

Herkes elini çekti. Sâdece Bişr b. Bera Hazretleri, ağzına aldığı lokmayı yutmuştu. Et öylesine kuvvetli zehirliydi ki Hz. Bişr, oturduğu yerde birden morardı ve ânında şehid oldu.⁸⁸

Peygamberleri öldürmekle meşhur olan, zehirleme marifetini her milletten çok daha iyi beceren Yahudilerin bu teşebbüsü de akim kalınca, Peygamber Efendimiz, bu tertibe âlet olan Zeyneb'i huzuruna çağırıldı.

- Bu koyun eti zehirli midir? deyince, yahudi kadın:

---

⁸⁶ Hucurat 1.

⁸⁷ Ebû Davud, Sünen, c. 4, s. 175; İbn-i Hişam, A.g.e., c. 3, s. 352.

⁸⁸ Halebî, İnsanû'l-Uyûn, c. 2, s. 767.

- Sana bunu kim haber verdi? diye sordu. Rasûlullah:

- Bana şu elimdeki haber verdi, dedi.

O anda Rasûlullah'ın elinde koyunun ön bacağı bulunuyordu. Kadın:

- Evet, o zehirlidir, dedi. Hz. Peygamber:

- Peki sen bunu neden yaptın? deyince, Zeyneb'in verdiği cevabı çok ilginçti:

- Eğer gerçekten bir peygambersen, Allah seni bu hadiseye muttali kılacaktır. Sana zarar vermez. Eğer yalancı isen halkı senden rahat ettirmeyi kastettim ve bilmek istedim.

Rasûlullah bu kadını affetti. Bu ihanetinden ötürü ona ceza tatbik etmedi. Peygamber, pişirilmiş gövdeden yediği et için omuzlarının üzerinden hacamat yaptırdı. Rasûlullaha hacamat yapan Ebu Hind'dir. Bu kişi boynuz ve bıçakla hacamat yapardı ve kendisi ensardan Benî Beyaza kabilesinin azadlısı idi.⁸⁹

Ancak o zehirli etten yiyen Bişr b. Bera b. Ma'rur bu etten ötürü vefat etti. İşte o zaman bu olay bir cinayet olarak Bişr'in mirasçuları tarafından mahkemeye getirildi.

---

⁸⁹ Ebu Davud (Cabir'den).

Hz. Peygamber de kısas hükmü gereğince emretti, kadın öldürüldü.⁹⁰

Rasûlullah'ın sadece ağzına aldığı ama yutmadığı bu kuvvetli zehirden zaman zaman etkilendiği olurdu. O zaman hemen kan aldırırdu. Hatta İbn Abbas der ki, "bir kere hac yolculuğunda ihrama girdiği sırada yine zehirin etkisini hissettiğinden, kan aldırıldığını gördüm".⁹¹

Allah'ın Rasûlü vefat edeceği hastalığında Bişr b. Bera'nın kız kardeşi onu ziyarete geldiğinde Hz. Peygamber ona:

- Ben şimdi, Hayber'de kardeşinle beraber yediğim zehirli etin tesirinden kalp damarlarımın koptuğunu hissediyorum, dedi.

Müslümanlar buna dayanarak Rasûlullah'a Allah tarafından verilen peygamberlikle beraber şehitlik mertebesi de verildiğine inanırlardı.⁹²

İşte O Muhteşem Merhamet

---

⁹⁰ Ebu Davud (Ebu Seleme'den).

⁹¹ İmam Ahmed.

⁹² Bidaye, IV/208 (İbn İshak, Mervan b. Osman b. Ebi Said b. el-Mualla'dan).

O peygamberimizi anlamak için Şu kısa ama ibretli olaya iyi bakınız ve değerlendiriniz derim:

Tufeyl b. Amr ed-Devsî, Rasûlullaha gelerek:

- Devs kabilesi isyan etti. Onların aleyhinde Allah'a yalvar! dedi.

Bunun üzerine Hz. Peygamber kibleye yöneldi, ellerini kaldırdı. Bunu gören halk:

- Devs kabilesi helâk oldu, dedi. Fakat Hz. Peygamber:

- Ey Allah'ım! Devs'i hidayet et. Onları bana getir. Ey Allah'ım! Devs'i hidayet et. Onları bana getir. Ey Allah'ım Devs'i hidayet et, onları bana getir. Ey Allah'ım Devs'i hidayet et ve onları bana getir! diye duâ etti.⁹³

Allah'ın yarattığı canlılara karşı insanda var olan acıma, esirgeme, koruma ve kayırma duygularına genellikle Şefkat ve merhamet deriz. İnsandaki Şefkat ve merhamet duygusunun kaynağı, yukarıda da söylediğimiz gibi, Allah'ın Rahmân, Rahîm, Erhamurrâhimîn isimlerinde ifadesini bulan ilâhî rahmettir:

---

⁹³ Buhari ve Müslim (Ebu Hureyre'den).

"Rahmetim her şeyi kapsamıştır".⁹⁴

"Allah, arz ve semayı yarattığı gün, yüz rahmet yarattı. Her bir rahmet göklerle yer arasını dolduracak kadardır. Ondan yeryüzüne tek bir rahmet indirmiştir. İşte anne, yavrusuna bununla şefkat eder. Vahşi hayvanlar ve kuşlar birbirlerine bununla merhamet ederler. Kıyamet günü geldiği vakit Allah, rahmetine bunu da ilâve ederek tekrar yüze tamamlayacak ve bununla müslümanlara merhamet edecektir."⁹⁵

Bu hadisi, bu şefkat ve merhamet duygusunun sadece insanlara has olmayıp, hayvanlarda da bulunduğunu açıklayarak, yeryüzündeki bütün canlıların Allah'ın rahmet ve şefkatiyle varlıklarını devam ettirdiklerini bildirir. Öyleyse bütün canlıların hissettiği bu duyguyu, onların en üstünü (eşref-i mahlûkât) olan insanın daha güzel bir şekilde hissetmesi gerekir. Zaten İslâm, hâlîka (yaratana) hürmeti, mahluka (yaratılmışlara) şefkat temellerine dayandıran bir dindir. Çünkü mahlûkâtın hepsi Allah'a aittir. İyi bir müslümanın çok müşfik, yani şefkatli olması gerekir. Çünkü Peygamberimiz şöyle buyurur:

---

⁹⁴ A'râf, 7/156.

⁹⁵ Buhârî, Edeb, 19; Müslim, Tevbe 21, (2753).

"Büyüklerini saymayan, küçüklerini sevmeyen bizden değildir (bize lââyık bir müslüman değildir)"⁹⁶

"İnsanlara acımayana Allah da acımaz".⁹⁷

"Merhamet etmeyene merhamet edilmez".⁹⁸

"Müminler birbirlerini sevmeye, acımada, korumada bir vücut gibidir. Vücudun herhangi bir organı rahatsız olursa, diğerleri de bu yüzden rahatsız olur; ateşlenir ve uykusuz kalır"⁹⁹.

"Çoğu kez namaza başlarken namazı uzatmak isterim. Fakat kulağıma bir çocuğun ağlayan sesi gelir, ben de namazı hızlandırırım. Çünkü biliyorum, çocuğun annesi, onun ağlamasından ne kadar zorluk çeker"¹⁰⁰ buyurmuştur.

Şu olay da çok ilginçtir:

Bir kişi Hz. Peygamber'e:

- Benim babam nerededir? diye sordu. Hz. Peygamber:

---

⁹⁶ Tirmizî, Birr, 15.

⁹⁷ Müslim, Fedâil, 66.

⁹⁸ Buhârî, Edeb, 18.

⁹⁹ Buhârî, Edeb, 19.

¹⁰⁰ Sıfatu's-Safve, I/66 (Buhari ve Müslim, Enes'den).

- Ateştedir, dedi. Bunu söyledikten sonra çocuğun beti benzinin kaçtığını görünce:

- Benim babam da, senin baban da ateştedir¹⁰¹, dedi.

Özellikle Çocuklar

Az önceki hadisin üstünde biraz durup düşünsek iyi olmaz mı? Peygamberimiz bazen namazda uzun okumak ister, fakat duyduğu çocuk sesi sebebiyle, annesi cemaatte olabilir diye kısa keserdi.

Sadece kendi çocukları ve torunlarını değil, gördüğü, rastladığı bütün çocukları sever, kucağına alır, okşar, öper, onlarla şakalaşır. Köle ve cariyelere müşfik davranır, başkalarının da böyle yapmasını isterdi. Bu konuda Hz. Enes'in anlattıkları ne kadar güzel hatıralardır!

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in çocukları öptüğünü görünce şaşırın, on çocuğundan hiçbirini öpmediğini

---

¹⁰¹ Sıfatu's-Safve, I/66 (Müslim, Enes'den). Peygamber Efendimizin (sav) ana babasının ahirette cennette mi yoksa cehennemde mi olacağı meselesi ihtilaflıdır. Ehli sünnetin ekserisi bu ve benzeri hadislere bakarak cehennemde demişlerdir. Şia ise cennettedir demişlerdir. Kadı İyaz "eş-Şifa" eserinde konuyu enine boyuna yazmıştır. Katip Çelebi'nin "MizaHak Fi İhtiyari'l Ehak" kitabında da bu konudaki münakaşalar dile getirilip son söz söylenmiştir. Bu konuyu uzun boylu konuşmak, Peygamberimize sevgi ve saygıya yakışmaz. Bundan kaçınmak hep tavsiye edilmiştir.

ögünerek söyleyen Akrâ' b. Habîs'e cevabı; "Allah kalbinden rahmeti söküp almışsa, ben sana ne yapabilirim"¹⁰² olmuştur.

Allah'ın Rasûlü "Çoğu kez namaza başlarken namazı uzatmak isterim. Fakat kulağıma bir çocuğun ağlayan sesi gelir, ben de namazı hızlandırırım. Çünkü biliyorum, çocuğun annesi, onun ağlamasından ne kadar zorluk çeker" buyurmuştur¹⁰³.

Yine bir çocuk Hz. Peygamber'e

- Benim babam nerededir? diye sordu. Hz. Peygamber

- *Ateştedir* dedi.

Bunu söyledikten sonra çocuğun beti benzinin kaçığını gördüğünde

- *Benim babam da, senin baban da ateştedir*, dedi.¹⁰⁴

Rahmeti gazabına galip gelen, insana ana-babasından daha şefkatli davranan bir Allah'ın kullarına merhametsizlik, katı kalplilik, acımasızlık yakışmaz. Ona

---

¹⁰² Buhârî, Edeb, 18.

¹⁰³ Sıfatu's-Safve, I/66 (Buhari ve Müslim, Enes'den).

¹⁰⁴ Sıfatu's-Safve, I/66 (Müslim, Enes'den). Nakil: Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/106.

yakışan, Allah ve Rasulü'nün bu güzel ahlâkıyla ahlâklanmak, Rabbi'nin kendisine yaptığı gibi, başkalarına karşı merhametli davranmaktır.

Hayvanlara Merhamet

Hayvanlara merhamet de öyledir. Onlara taşıyamayacağı yükler yüklememelerini, onlara eziyet etmemelerini, yüzlerine vurmamalarını, onları boğazlarken, eziyet çektirmeden, en güzel bir şekilde kesmelerini tavsiye ederdi. Bu ulvî duygudan yoksun olanlara sadece acırdı.

Evet, merhamet, Allah(cc.)ın yarattıklarına acımak, onların iyiliğini istemek, kötü durumlarında yardım etmeye çalışmaktır. Merhamet, kaynağı Allah'a (cc.) iman olan bir güzel ahlaktır. Çünkü yüce Allah(cc.) çok merhametlidir.

Düşmanına Merhamet

Sevgili Peygamberimizin (sav) her cihetten şefkat ve merhameti galipti. O kadar ki, çağımızın bir hastalığı olan şişmanlık / obozite de onu düşündürür, bu konuda gördüğü kişileri uygun bir dille uyarırdı. Yerine göre göbeğine dokunur, adamına göre de dil ile uyarırdı. Yine

bir gün Hz. Peygamber şişman bir kişi gördü. Peygamber onun karnına eliyle işaret ederek:

“Eğer bu yemek burada olmasaydı senin için daha hayırlı olurdu” dedi.

O sırada Hz. Peygamber’e bir başka adam getirilerek “Bu seni öldürmek istiyordu!” denildi.

Hz. Peygamber “Sakın korkma! Eğer sen beni öldürmek istesen dahi, Allah seni bana musallat kılmayacaktı!” dedi.ayfa sonu¹⁰⁵—Öldürmeyeceği düşmanının korku içinde ıstırap çekmesini istemiyor, onu rahatlatıyordu. Elbette bunu o düşman da değerlendirecek ve selim bir akılla durum değerlendirmesi yapacak, belki de önyargılarından kurtularak İslam’ı yakından tanımak isteyecekti...

Bir gün bir bedevi Hz. Peygamber’e gelerek diyet hakkında yardım istedi. Hz. Peygamber ona bir şeyler verdi. Sonra:

- *Sana iyilik yaptım mı?* diye sordu. Göçebe

---

¹⁰⁵ Huffaci, II/25 (İmam Ahmed, Ca’de b. Halid b. Simme el-Cuşemi’den). Nakleden, Muhammed Yusuf Kandehevi, Hayatu’s-Sahabe, 3/104-105.

- Hayır, yapmadın! Bana verdiğin nedir ki, bundan memnun olayım, deyince müslümanların bir kısmı öfkelendi. Kalkıp göçebeyi dövmeğe istediler. Fakat Hz. Peygamber onlara:

- *Sakın ellerinizi uzatmayınız,* diye işaret etti. Rasûlullah kalkıp giderken o göçebeyi de evine davet etti. Göçebeye:

- *Sen geldin, bizden istedin. Biz de sana Bir şeyler verdik ve dediğini de dedin,* dedikten sonra ona bir şeyler daha vererek:

- *Sana iyilik yaptım mı?* diye sordu. Göçebe:

- Evet, Allah sana ecirler versin. Çoluk çocuğunun ömürlerine bereket ihsan etsin, dedi. Hz. Peygamber

- Sen biraz önce bana karşı sarfettiğin o sözle arkadaşlarımı kızdırdın. Sana karşı şimdi kin duyuyorlar. Onların yanına döndüğümde, tekrar gel ve bu sözünü orada da söyle ki kalplerindeki kin silinsin, dedi. Göçebe buna:

- Peki, dedi. Göçebe gelince Hz. Peygamber:

- *Sizin bu arkadaşınız bize geldi, istedi. Biz verdik. Dediklerini dedi. Sonra biz onu çağırdık yine verdik. Şimdi artık razı olmuştur. Öyle değil midir ey göçebe?* dedi. Göçebe:

- *Evet, Allah sana mükafaatlar versin. Seninle çocuk çocuğunun ömürlerini bereketlendiresin,* dedi. Hz. Peygâmbir de:

- *Benimle bu göçebenin meselesi, devesi olup da ürken bir kişinin meselesine benzer. O deveyi tutmak için halk arka arkaya dizilmiştir. Fakat onlar koştukça deve daha da hızlanıyor. Deve sahibi onlara "Benimle devemin arasından çekiliniz, Ben ona karşı sizden daha şefkatliyim. Onu daha iyi tanırım" der. Böylece deve sahibi devesine doğru gider, yerden bir hurma dalı alır ve deveyi çağırır. Deve sahibinin yanına gelir. Ona yükünü yükler ve kendisi de sırtına biner. Eğer bedevî o sözleri söylediği zaman sizi dinleseydim, bu adam cehenneme yuvarlanırdı" buyurdu¹⁰⁶.*

Ashâbın Merhameti

Yukarıda ashabın ahlakı anlatılırken değindiğimiz bir meseleyi kısaca bir hatırlayalım mı? Hz. Ömer (ra.) aslında çok merhametli bir insandı. Ama bunu halka göstermezdi. Bu yüzden onun hakkında yanlış bir kanaat

---

¹⁰⁶ Tefsir-i İbn Kesir, II/404 (Bezzar, Ebu Hureyre'den). Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/106-107.

sahibi olanlar çoktu. Hatta Hz. Ebu Bekir, kendisinden sonra halife olması için onun hakkında halkın görüşüne başvurduğunda bu kanaatlerini dile getirmişlerdi. Ancak arkadaşını çok iyi bilen Ebu Bekir o düşünceleri yersiz bulmuş ve görüşünü ısrarlı tavsiyeye dönüştürmüştür.

Hz. Ömer'in icraatlarına bakanlar, onun ne kadar insanları düşünen, onların sıkıntılarını gidermek için kendini sıkıntılara sokan, hatta vazifesinin üstünde sorumluluklar yüklenerek şahsi hayatından ve istirahatinden fedakârlık yaptığını görürler. Onun sert görünümü, hukukun üstünlüğünü sağlayarak halkın kanunlara bağlı yaşamasını sağlamak, kötülöklere fırsat vermemek gibi amaçlara dayalıydı. Yoksa özel hayatında çok mütevazı, çok saygılı ve faziletli birisiydi. Buna şöyle bir örnek verelim. Sokakta birisi kılıcını kınısız olarak taşırken, onun böğrüne asasıyla dokunarak uyarılmıştı. O adam hacca gitmeye niyetlendiğinde vedalaşmak için Hz. Ömer'e geldi. Hz. Ömer ona çok iltifat etti, dua istedi ve hakkını helal etmesini söyledi. Adam şaşırıldı:

- Ne hakkı efendim?

- Hani o gün sokakta sana dürtmüşüm ya!

- Aman efendim, siz haklıydınız, kaldı ki ben onu unutmuşum bile!

- Ama ben hiç unutmadım!

Ömer işte buydu. Onun merhametini uzun uzadıya anlatmaya gerek duymuyoruz. Fakat halkın kanaatini o da biliyordu ve bunu gerekli görüyordu. Şu rivayetten de bunu anlarız: Halk, Hz. Abdurrahman b. Avf'a, Hz. Ömer'in halka karşı biraz yumuşak davranmasını söylemesi için ricada bulundular. Çünkü Ömer'in sertliğinden perde arkasındaki kızlar bile korkardı.

Abdurrahman halkın bu şikâyetini Hz. Ömer'e bildirince, o şöyle dedi:

"Bu insanlara bundan daha yumuşak davranmak iyi olmaz. Allah'a yemin ederim ki eğer onlara yumuşak davransam, gelip elbisemi omuzumdan alırlar".¹⁰⁷

Şu Anaya Bakar mısınız?

Ömer İbnul-Hattâb (ra) anlatıyor:

"Resülullah (sav)a bir grup esir getirilmişti. İçlerinde bir kadın vardı, göğüsleri sütle dolu idi. Bu kadın kaybolan çocuğunu bulabilmek için sağa sola koşuyor, esirler arasında bir çocuk bulduğu zaman onu yakalayıp

---

¹⁰⁷ Kenz, IV/426 (Dineveri, Asmai'den). Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's-Sahabe, 3/107.

kucaklıyor, göğsüne bastırıyor ve emziriyordu. Derken kendi çocuğunu buldu ve bağına basarak onu şefkatle emzirdi.

Dikkatleri çeken bu manzara karşısında, aleyhissalâtu vesselâm ashabına sordu:

- Ne dersiniz? Sizce bu kadının, çocuğunu ateşe atar mı?

Bizler:

- Hayır! diye cevap verince:

- Bilin ki, Allah'ın kullarına olan rahmeti, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden daha fazladır" buyurdu."¹⁰⁸

Allah(cc.) in bu engin merhametinden faydalanmanın yolu da merhametli olmaktır. Çünkü sevgili Peygamberimiz(sav.) buyururlar ki:

"Allah, merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse, sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki, semâda bulunanlar da size rahmet etsinler. Rahim (akrabalık bağı) Rahmândan bir bağıdır. Kim bunu korursa

---

¹⁰⁸ Buhâri, Edeb 18; Müslim, Tevbe 22, (2754).)

Allah onunla rahmet bağı kurar, kim de koparırsa, Allah da ondan rahmet bağını koparır."¹⁰⁹

"Allah, insanlara merhamet etmeyene rahmette bulunmaz."¹¹⁰

Kalpteki Putları Kırmak

Peygamber Efendimiz Mekke'nin fethinden sonra ilk olarak Kabe'ye varıp içindeki putlardan arındırdı, Müminler için yegane örnek olan Muhammed Mustafa (sav) gibi bu zaferden sonra kendi kalbimize dönüp putlardan arındırmamız gerekir.

Gönül putlarını kırmadan şuur açılmaz, aşk ve ihlas doğmaz, güzellikler ve nur yayılmaz, ilim ve mana doğmaz, kalp gözleri açılmaz ve miraca çıkılmaz.

Peygamber Efendimizin Tebuk savaşından döndükten sonra buyurduğu "küçük cihattan döndük, büyük savaşa başlıyoruz" gibi "Cihad-ı Ekber"e yani nefsimizle olan mücadeleye yoğunlaşmalıyız.

Hz. Mevlana'ya; "Cihad nedir?" diye soruyorlar. "Deliler elinden silah almaktır" diye cevap veriyor. Bugün

---

¹⁰⁹ Tirmizi, Birr 16, (1925); Ebü Dâvud, Edeb 66, (4941).)

¹¹⁰ Buhâri, Tevhid 2, Edeb 27; Müslim, Fedail 66, (2319); Tirmizi, Birr 16, (1923).

bütün bir dünyayı patlatarak toz duman edecek silahları ellerinde bulunduranların bu iman, bu akıl, bu şuur ve iz'an ile araları nasıldır?

Ne kadar korkunç bir durumun içinde yaşadığımızı görüyor musunuz? Bundan büyük tehlike olabilir mi insanlık için?

Evet, cihadı anlamayan, Müslümanı "cihatçı" diye niteleyen, ama ellerindeki silahlarla dünyayı ateşe vererek cayır cayır yakan bir dünyada yaşıyoruz. Daha da garibi, "Batılılaştırma" projesiyle beyni yıkanmış ve "mankurtlaştırılmış" Müslümanların, kafirlerin her sözünü "kutsal bir metinmiş" gibi tekrar etmeleridir.

İşte bu yüzden diyoruz ki, çağın Müslümanının mesuliyeti çok büyük, işi çok zordur. Ama o oranda kıymeti de, mükafatı da, makamı da büyüktür.

Allah bize Müslüman oluşumuzun kıymetimizi bildirsin ve dünya sınavımızı yüz akıyla bitirmeyi nasip etsin.

Yapmadıklarını Söylemek

"Yapmadıkları şeyleri söylemek" şairlerin işidir. Doğru. Biz, konumuzun dışında kaldığı için bu ayetlerin

tefsirine dalmayacağız. Çünkü konumuz açısından söz gayet açık ve örnek şahıs da bunun tipik bir örneği.

Kur'an, "yapılmayan sözlerin konuşulmasını, yapılmayacak sözlerin verilmesini, yapılmadık işlerle övünülmesini hiç hoş karşılamaz. İşte onlardan bir örnek daha: "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınızı söylemeniz, Allah yanında şiddetli bir buğza sebep olur"¹¹¹

Bu iki ayet müslümanın kişiliğindeki en köklü karakteri çizmektedir. Doğruluk ve dürüstlük. İçi ile dışının, sözü ile işinin bir olması. "Özü sözü bir olmak" deyimini de bunu anlatır aslında. İslamî ıstılahta için başka dışın başka olması "münafıklık" olarak nitelendirilmiştir. Başkalarına iyiliği anlatıp da kendilerini unutan insanlar kınanmıştır.¹¹²

İç ve dışın, söz ile davranışın uyum içinde olması, İslam ahlakının üzerinde durduğu en önemli huydur. İnsan ancak böyle "emin" olabilir ve ancak "emin " insanlar Allah (azze ve celle) ın ve insanların sevgi ve saygısını kazanabilirler. İslam da bu tür insanların omzunda yükselir. Allah (azze ve celle) bu tür insanları İslam ile yüceltir.

---

¹¹¹ Saf, 61/ 2- 3.

¹¹² Bakara, 2/44.

Çocuğu Bile Kandırma

Şu anlatılan iki örnek olay, Müslümanlığın bakış açısını yansıtmaması bakımından dikkat çekicidir:

İmam Ahmed ve Ebu Davud Abdullah İbni Amir İbni Rebia'dan rivayet ederler ki; Abdullah şöyle demiştir:

“Ben çocuk iken Hz. Peygamber bize gelmişti. O sırada ben oyun oynamak için dışarı çıkmıştım. Annem:

- Abdullah buraya gel, sana bir şey vereceğim, diye beni çağırmişti.

Hz. Peygamber:

- Ona ne verecektin? diye sordu. Annem:

-Hurma, dedi. Hz. Peygamber:

-Eğer ona vadettiğini vermeseydin aleyhine bir yalan yazılacaktı, buyurdu.

İmam-ı Ahmed İbni Hanbel çok uzak mesafelerden hadis öğrenmek üzere gittiği bir adamdan hadis rivayet etmeden vazgeçerek geri döndü.

Neden mi?

Çünkü adamın boş torbayı eline alıp içinde yem varmış gibi katırını çağırıldığını ve onu kandırıldığını görmüştü. Bunun üzerine İmam: “Katırını kandıran insanları da kandırabilir.” Diyerek ondan hadis rivayet etmekte sakınca görmüş ve ondan hadis almaktan vazgeçmiştir.

KALP KAZANIR GÖNÜL YAPARDI

Kalbin Değeri

İnsanın asıl kimliği kalbindedir. İnsanın kemali gönül güzelliğinde, yürek zenginliğindedir. İnsanın aslı, özü, değeri, velhasıl her şeyi, göğsün sol tarafında, yumruk gibi, atarak kan dolaşımın temin eden organın bulunduğu yerde yaratılan, maddesi görülmeyen manevi organımızdır. Orası imanın merkezidir. İnsan ruhunun bütün donanımı, sevgi ve nefret gibi duyularının merkezi de orasıdır. Beden ikliminin sultanıdır. Vücutta onun buyruğu geçer. Bütün organlara o hakim olur.

Aynı zamanda Allah Teâla'yı en iyi bilen ve hisseden de orasıdır. "Gerçek mü'minler yanlarında Allah zikredilince kalbleri titreyenlerdir"¹¹³.

---

¹¹³ Enfâl, 8/2.

"Şüphesiz maddi gözler köretmez ama göğüslerde olan kalpler körelir".¹¹⁴

"İnananların kalpleri Allah'ı anmakla yatıştır. İyi bilin ki kalpler ancak Allah'ı anmakla yatıştır" (er-Râd, 13/28). "Allah onların kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir"¹¹⁵.

Bu âyet-i kerimeler imanın kalple alâkalı olduğunu anlatmaktadır. Aynı konuda bir başka âyette şöyle buyurulmuştur:

"Hayır, onların işleyip kazandıkları şeyler kalplerinin üzerine pas olmuştur".¹¹⁶

İslam'da kalb veya gönüle çok geniş yer verilmiştir. Allah sevgisinin muhafaza edileceği yer, sevgi, şefkat, merhamet, muhabbet, kin ve nefretin hissedildiği ruhun ulvî bir özelliği olduğu kabul edilmiştir. Önemine bakar mısınız:

"İnsan vücûdunda bir et parçası vardır o düzelirse bütün vücut düzelir, o bozuk olduğunda bütün vücut ifsâd olur. İyi bilin ki, işte o et parçası kalbtir".¹¹⁷

---

¹¹⁴ Hacc, 22/46.

¹¹⁵ bakara, 2/7.

¹¹⁶ Mutaffifin, 83/4.

¹¹⁷ Buhârî, İmân, 39; Müslim, Musâkât, 107; İbn Mâce, Fiten, 14.

Ma'rifet yani Allah'ı bilmek ve tanımak kalbin işidir (bk. Buhârî, İmân, 13). Hased, gazab ve nefret gibi kötü duyular kalpte bulunduğu gibi imân, Allah korkusu, hilm ve takva da kalbe ait fiillerdir (Nesâî, Cihâd, 8; Müslim, İmân, 230; Tirmizi, Fiten, 26; Ahmed b. Hanbel, V, 71).

İyi bir Müslüman olmak, Allah Teâlâ ile iyi bir ilişki kurmak, ona sesimizin duyurulması, yalvarmalarımızın kabul kabul edilmesi içinde gerekli olan da yine kalbin "selim" kılınmasıdır. Yani kötü duygu ve hasletlerden uzak tutulması, iyi huylarla bezenmesidir. Bundan dolayı örneğimiz ve önderimiz Hz. Peygamber (s.a.s) dualarında Allah Teâlâ'dan selim bir kalb istemiş ve bunu ümmetine öğretmiştir.¹¹⁸

Mü'mine yakışan "selim bir kalp" nasıl olur?

Allah Teâlâ'nın emir, yasak ve tavsiyelerine uyan bir kalp "selim" demektir. Öyleyse kalb'e Allah Teâlâ'nın iman ve sevgisini yerleştirmek için, onu bunun dışında kalan masiva muhabbetinden korumak gerekir. Yani mal, mülk, para, şan, şöhret, makam, mansıp gibi dünyalık şeylerin muhabbetinden uzaklaştırmaktır. Fâni olan her şeyin sevgisi geçici, yalnızca Allah sevgisi bâkidir.

---

¹¹⁸ Buharı, Deâvât, 33, 44; Müslim, Deâvât, 49

Bunun en büyük alameti de, mahlukata halikin rızasını kazanmak için şefkatli ve merhametli olmaktır. Kalb ile ilgili olarak Türkçe de "Kalp kırmak, gönül almak, gönülden gönüle yol varmış ve kalbini kazanmak" gibi deyimler bir hayli fazladır. Bu da kalbin en büyük vazifelerinden birisini göstermektedir.

İmanın yerinin kalb olması, aynı zamanda imânsızlığın ve küfrün yerinin de kalp olduğunu göstermez mi?

Bundan dolayı âyet-i kerimede Allah'ın kâfirlerin kalplerini mühürlediği anlatılmıştır. Kalbin nasıl mühürlendiği meselesine gelince, mühür zarf, kap ve örtü gibi şeylerde olur. İnsanların kalpleri ulvî ilimlerin ve bilgilerin kabı zarfı gibidir. Nitekim bir hadis-i şerifde Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

"Kul bir hata yaptığında kalbinde siyah bir leke olur, eğer günah işleyen döner, tevbe ederse kalbi parıldar. Eğer tekrar günah işlerse bu siyahlık kulun bütün kalbini kaplar. İşte bu Allah Teâlâ'nın "Hayır, doğrusu onların yaptıkları kalplerini paslandırmıştır" (el-Mutaffifin, 83/14) âyetinde anlatılandır"¹¹⁹.

---

¹¹⁹ Tirmizi, Tefsiru Sûre, 83, 1.

İşte kalbin mühürlenmesi bu şekilde olur. Başlangıç itibariyle ve sebep olması cihetiyle, kalbin mühürlenmesi kulun kendi hür iradesi, istemesi, tercih etmesi, yani kelimâ ifadesiyle kendi “kesbi” ile olur. Yaratan Allah olması cihetiyle, kulun istemesine göre Allah Teâlâ da yaratır. Dolayısıyla kul kendi istek ve iradesiyle tercih edip yapmaya teşebbüsünden sorumludur. Yaptıkları iyi ise mükafat alır, kötü ise ceza görür.

Dil Kalbin Tercümanıdır

Haseten dil terbiyesi, üslup güzelliği fevkalade önemlidir. İnsanlarla barış ve huzur içinde iyi ilişkiler kurmaya sebep olur. Dilimizi koruyamama ise bazen başımıza olmadık kelim giydirebilir. Daha da kötüsü, bazen bu yüzden bilerek veya bilmeyerek kalp kırdığımız, gönül yıktığımız da olabilir. Sivri dilimizle istemeden de olsa birilerini üzdüğümüz, incittiğimiz olabilir. Daha kavgaları, gürültüleri, savaşları ve sonuçta sayılamayacak kadar azap çektirmeleri saymayalım.

Hız. Safiyye annemizin bu husustaki sözleri, bizzat kendisinin yaşadıklarıdır. Hani, “canlı şahidi” deriz ya, işte öyle. İsterseniz önce onu ve Hayber Fethini kısaca hatırlayalım.

Hız. Safiyye

Hız. Safiyye (r.a) Sevgili Peygamberimiz Hız. Muhammed (s.a.s)'in hanımlarından, yani Kur'an ifadesiyle "ümme'hâtül-Mü'minin", yani "mü'minlerin anneleri"nden birisidir. Huyey b. Ahtab adında Medine'deki yahudilerden Nadiroğulları kabilesi reisinin kızıydı. Huyey, Hız. Peygambere (s.a.s) onun son peygamber olduğunu bilerek karşı çıkmıştı. Hatta müşriklerle işbirliği görüşmeleri de yapmıştı. Bu düşmanlığı fiili suikasta dönüştürdüklerinde müslümanlar tarafından Medine'den uzaklaştırıldılar.

Bu sürgünden sonra bu kabilenin bir kısmı Hayber tarafına gitmişti. Ahzab savaşında, Huyey de hücum edenlerle beraber gelmiş ve Kureyzaogullarını müslümanların aleyhine kışkırtmıştı.

Hayber'de yaşayan Safiyye, Hayber savaşında eşi ve babasıyla birlikte kardeşini de kaybetmişti. Kendisi de savaş esirleri arasındaydı. Hız. Peygamber Efendimiz, Yahudiler ile bir anlaşma imzaladıktan sonra Safiyye'ye İslâm ve Yahudilik hakkındaki görüşünü sordu. Müslüman olması hâlinde kendisiyle evleneceğini, Müslüman olmadığı takdirde serbest bırakıp ailesine göndereceğini söyledi.

Annemiz Oluyor

Öldürülmeyeceğini artık kesinlikle bilen Hz. Safiyye (r.anha) korkusuzca içinden gelerek şöyle dedi:

“Ey Allah'ın Rasûlü! İslâm'ı arzu etmiş ve sen davet etmeden önce seni tasdik etmişim. Babam da senin davanın doğruluğunu itiraf ederdi. Fakat ırkçılık onu götürdü. Ben Allah'tan başka ilâh olmadığına ve senin Allah'ın Rasûlü olduğuna kesinlikle inanıyorum”.

Onun İslamiyet'i kabul etmesi üzerine Peygamber Efendimiz (sav) onu önce âzat etti. Sonra “hürriyetine kavuşmasını” “mihri” sayarak nikahladı. Hayber seferinin tamamlanmasından sonra Medine'ye dönerken bir konak yerinde onunla evlendi.

Şu İnceliğe Bakar mısınız?

Evet, çok zorlu bir fetihtir Hayber. Ama sonunda zafer Müslümanlarındır. Mümbit arazilerin gelirini Peygamber Efendimizin (sav) ve İslamiyetin aleyhinde paralı asker toplamaya harcayan fitne yuvası Hayber, Yahudilerin elinden alınmıştır. Artık orası zengin bir barış yurdudur. Esirler arasında reisinin kızı Safiyye de vardır. Peygamberimiz onlarla iyi ilişkiler kurmak, gönüllerini almak ve İslam'a ısındırmak için onunla evlenir. Hz. Peygamber, mecbur kalmadıkça savaşmaz, savaş olmuşsa ise, “mağluplarla uzlaşma ve anlaşma” anlayışının bir

gereği olarak sonunda güzel bir hareketle karşı tarafın gönlünü almaya çalışırdı. Hayber savaşı sonrasında da Yahudi topluluk ile Müslümanlar arasında olumlu bir irtibatın başlamasını temin maksadıyla bu hanım ile nikâhlanmaya karar vermişti.

İşte o günlerden bahsederken şöyle der annemiz:

- Ben ahlâk bakımından Resûlullah'tan, daha güzelini görmedim. Beni geceleyin Hayber'de devesinin terkisine almıştır. Ben arada sırada dalıyordum. Başım tam eyerin sonuna değdiğinde o, eliyle başımı ovalar "Ey kadıncağız! Biraz sabret" derdi. Sahba'ya geldiğimizde "Ey Safiyye! Senin kavminin başına getirdiğimizden özür dilerim. Onlar bana şöyle böyle dediler, şöyle böyle yaptılar" dedi.¹²⁰

Safiyye akıllı bir kadındı ve bütün macerayı biliyordu. Bu yüzden ne eşine, ne de Müslümanlara bir kını yoktu. Ama vaziyetin nezaketi de ortadaydı. İşte Sevgili Peygamberimiz (sav)'in hassasiyetine bakınız ki, en muhtaç olduğu bir zamanda, her şeyin farkında olmasına rağmen, onun gönlünü almak ve yeni girdiği ortama ısındırmak için çabalıyordu. Halbu ki o galip bir komutan idi. Orduları zafer kazanmış bir devlet başkanı

---

¹²⁰ Bkz. Heysemi, Mecmau'z Zevaid, IX. 15 (Taberani, Safiyye'den).

idi. Esirler arasından alıp evlendiği bir zavallı kadına açıklama yapmak zorunda değildi. Fakat o tutmuş, savaşın haklı sebeplerini sayıyor ve ne de olsa kaybettiği yakınları için bir kadından özür diliyor, kalbine huzur ve sevinç koymaya çabalıyor!

Şu inceliğe, şu zarıflığa, şu kibarlığa, şu nezakete bakar mısınız?

Büyüksün ya Resulullah (sav), çok büyüksün ey efendimiz!

İrkçılık Haram

Hız. Rasûlüllah (sav) Hız. Safiyye'ye hürmet ve sevgide özen gösterirdi. Çünkü çok meziyetleri olan güzel ve asil bir hanımdı. Bu yüzden zaman zaman Peygamber Efendimizin (sav) diğer eşleri tarafından kıskanıldığı ve incitildiği olmuştur. Ama o kavga yerine sabrı seçmiştir. Durumun farkına varan Sevgili Peygamberimiz (sav)'in öyle güzel iltifatlarına mazhar olmuştur ki, sevinci üzüntüsünden kat be kat fazla olmuş, adeta buna vesile olduğu için olaya da onlara da memnun kalmıştır.

Hız. Safiyye (r.anha) faziletli, ibadete düşkün, yumuşak huylu, cesur ve cömert bir hanımdı. Sağlığında evini sadaka olarak bağışlamıştır. Kahramanlığına bakınız

ki o, isyancılar Halife Osman (ra)'ın evini kuşattığında ona yiyecek götürmüş, buna engel olunması üzerine evinden Hz. Osman (ra)'ın evine bir tahta uzatarak ona su ve yemek göndermeye devam etmiştir.

Her neyse, biz asıl mevzuya dönelim ve Peygamber Efendimizin (sav) güzel ahlakını anlatan ona iltifat dolu iki örneği sunalım:

Hz. Safiyye (r.anha)'nin Yahudi bir aileden gelmesi Hz. Peygamber'in diğer hanımları arasında konu olmuş, Hz. Âişe (r.anha) ile Hz. Hafsa (r.anha)'nın bunu ima ederek kendilerinin Rasûlullah (sav) ile aynı soydan geldiklerini söylemelerine üzülmüştür. Durumu Hz. Peygamber'e arz ettiğinde, Allah Rasûlü (sav) şu sözleriyle onu hem teselli etmiş, hem de sevince boğmuştur:

“Benden nasıl daha hayırlı olabilirsiniz ki, eşim Muhammed, babam Harun, amcam Musa'dır deseydin ya!”¹²¹

Sen misin Öyle Diyen?

---

¹²¹ Tirmizî, Menâkıb, 63; İbn Sa'd, et-Tabakât, II, 108, VIII, 127; İbn Abdilberr, el-İstiâb, IV, 1872.

Yine bir hac yolculuğunda Safiyye (r.anha)'nin devesi hastalanınca Rasul-i Ekrem (sav) diğer bir hanımı Zeyneb bint Cahş (r.anha)'a yanında bulunan fazla develerden birini ona ödünç vermesini söylemişti.

Zeynep de nazlı bir annemizdi. Kim bilir nasıl bir duygu ile verdiği cevap hiç hoş değildi:

“Devemi bir Yahudi’ye mi vereceğim?”

Hz. Peygamber (s.a.s) onun bu sözünden çok müteessir olmuş ve Hz. Zeyneb ile üç aya yakın yanına gidip görüşmemiştir.¹²²

Laf yapayım derken gaf yapan Zeynep annemiz fiilen aldığı bu acı karşılıktan ötürü kim bilir ne kadar üzülmüşse, muhtemeldir ki Sayye annemiz de bu koruma karşısında o kadar teselli bularak sevinmiştir!

Kalbi Korumak

Kalp durmadan deprenir. Durduğu yerde durmaz bir türlü. “Şurada dur” dersin, ama söz dinleyen kim? Durmadan dolaştığı, alt üst olduğu için ona “kalbolmak,

---

¹²² Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 337–338; İbn Sa’d, et-Tabakât, II, 108, VIII, 127.

evrilip çevrilmek fiilinden türetilmiş olan “kalp” ismini vermişler. Öyle değil mi?

Mesela namaza duracaksın. Kalbine dersin ki:

- Bak Allah Teâlâ'nın huzurundayız. Namaz bitene kadarhaya ve haşyetle burada duracağız.

- Tamam! Der.

Ama bir bakmışsın ki yerinde yok. Çarşı pazara gitmiş, etrafa bakınıp geziyor, alışveriş yapıyor. Veya birisine plan kuruyor cevap hazırlıyor. Tutar kulağından huzura getirirsin, ama en ufak bir dalgınlıkta çaktırmadan arazi olmuştur.

Ne çekeriz bu kalbin elinden!

Yapma dersin yapar. Etme dersin, eder. Elden ne gelir. Olmadık düşünceler, emeller, mali hülyalar, kuruntular, planlar, programlar... Altı yok üstü yok.

O yüzden en büyük marifet kalbi ıslah ve terbiye etmek, onu temiz tutmak, huzurda edeple oturmasını sağlamaktır. Bunu başaran büyük veli derler. Onlar, kalbin kapısında duran ve içeriye hiçbir yabancı ve zararlı girmesine izin vermeyen bahtiyarlardır. Onlar her dem Allah ile olma sırrına erenlerdir. Onlar kalpleriyle yol alan

maneviyat erleridir. Onlar yüce dosta gitmekten başka maksadı olmayan, ondan aldıkları zevki başka yerde bulamayan azizlerdir. Bize düşen de onlara benzemek için “belki bir gün taklidimiz tahkike erer” ümidiyle tuşsuz taş yalamaktır.

Her neyse, buraya nereden geldik ya hu?

Peygamberimizin Endişesi

Ha, Safiyye anamızdan. Hemen anlatalım. Hani yapılan bütün işlerde kalbi korumak vardı ya, işte insanların kalbini de korumak bizim vazifemizdir. “Yahu biz kendi kalbimizi koruyamazken...” diye hemen itiraz etmeyin, netice aynı kapıya çıkar. Bakın, sui zannına sebep olacak tavır ve hareketlerden kaçınılması gerekir değil mi?

Evet!

Peki niçin?

Başka insanların kalbini korumak için. İşte buna dair peygamberimizin şu hadisi Hz. Safiyye (r.anha) anamız yüzünden rivayet edilmiştir:

Hz. Peygamber’in zevcesi Safiyye (r.anha), Ali b. Hüseyin’e şöyle haber verdi: Peygamber mescitte (itikafta)

bulunuyordu. Kadınları da yanında idiler. Hava kararmış, gece bastırmıştı. Kadınlar, evlerine doğru yürüdüler. Peygamber, Huyey kızı Safiyye'ye hitaben:

- "Acele etme de seninle gideyim" dedi.

Safiyye (r.anha)'nin odası Mescide bitişik değil, biraz uzakta Umame'nin evinde idi. Derken Peygamber Efendimiz Safiyye ile birlikte dışarı çıktı. Bu sırada Ensar'dan iki kişi ile karşılaştı. Onlar Peygamber'e baktılar, sonra da ileri geçtiler. Peygamber onlara:

- "Buraya geliniz. Bu kadın, Huyey Kızı Safiyye'dir" buyurdu.

Onlar:

- "Aman Ya Rasûlallah, biz böyle bir şey düşünmeyiz." dediler.

Hz. Peygamber:

- "Şüphesiz şeytan, insanın bedeninde kanın aktığı yerde akar. Ben, şeytanın gönüllerinize bir şüphe atmasından endişe ettim." dedi.¹²³

---

¹²³ Buharî, İtikâf, 11-12.) (Bu konuda ayrıca bk. Ayşe Abdurrahman, Terâcimü Seyyidâti Beyti'n-Nübüvve, Kahire ts. s. 367-374; Kazıcı, Ziya,

Allah Korusun

Bakar mısınız şefkat ve merhamete! Eşini karanlıkta evine kadar götürüyor. Ve bakar mısınız kalpleri korumaya! Ashabını nasıl da esirgiyor. Çünkü şeytan boş durmaz. Ya onların kalbine bir pislik atarsa? Ya, “Peygamberimizin yanındaki kimdi? Yoksa o da yabancı kadınlarla düşer kalkar mı?” gibi iğrenç bir düşünce ile imanlarını ellerinden alırsa? Öyle ya, Peygamber Efendimizin (sav) hakkında böyle düşünmek küfürdür.

Ya bir de bunu tutup ulu orta konuşurlarsa? Bunu da münafıklar duyarsa? Ortalığı yaygaraya boğarlarsa?

“Olur mu?” demeyin lütfen. Masum Hz. Aişe annemize atılan iftirayı duymadınız mı? Sevgili Peygamberimiz (sav)’in, Hz. Aişe’nin, anasının ve babasının, samimi ashabı kiramın haftalarca kan ağladığını duymadınız mı? Kur’an-ı Kerîm’de okurken veya sohbetlerde bu kıssayı dinlerken zaman zaman sizin de ağladığınız olmuyor mu?

O yüzden ne güzel davranmış Peygamber Efendimiz (sav). Ne güzel örnek olmuş ashabına, ümmetine, öyle değil mi?

Hz. Muhammed’in Aile Hayatı ve Eşleri, İstanbul 2003, s. 299–304; Uraler, Aynur, “Safiyye”, DİA, XXXV, 474–475.

Tevazu

Tevazu, alçak gönüllü olmak, kendini beğenmiş, (ucb) kibirli ve gururlu olmamaktır. İnsanın nefsinin hakkın huzurunda kulluk mevkiine koyması ve kendisi gibi hakkın kulları olan halka karşı şefkatli ve merhametli olmasıdır. Küçük büyük kimden olursa olsun, haktan gelen hak söz ve işi, Hak için kabul etmektir. Hak karşısında eğilmek, hakkı kabullenmek, hakka karşı diklenmemektir.

Tevazunun tefriti, yani azlığı ve kıtlığı, büyüklük göstermek, kibirlenmek, kendini beğenerek başkalarından üstün görmektir. İfratı ise tezellül, mezellet dediğimiz aşâğılık ve bayağılık hale düşmek, zilleti kabullenmektir. Kendini rezil ve rüsva eden zilleti şahsiyetine layık görmektir. İzzetsizlik, haysiyetsizlik ve şahsiyetsizliktir. Tevazuun makbul olanı, yaltaklanma ve hisset derecesine düşürülmeyenidir. Çünkü, her şeyin iki tarafı, ifrat ve tefriti, yani aşırılığı ve kıtlığı vardır ve bunlar makbul değildir. Makbul olanı, mutedil ve muvazeneli olanıdır. Yani azlık ve aşırılık uçlarından uzak, orta derecede, itidal ve dengeli olanıdır. Bunun ilkesini de “her hak sahibine hakkını vermektir” diye tespit edebiliriz. Bu yüzden tevazu da aşırılıklardan uzak, ifrat ve tefritin tam ortasında, orta yolda duran güzel bir huydur.

Tevazu, özellikle makam ve rütbe sahibi insanlara yakışır. Onlarda daha bir belirgin olur ve güzel durur. Ancak vakar ile kibir karıştırılmamalıdır. Mütevazı olan vakur da olabilir. Olmalıdır da. Yoksa makamın ağırlığını koruyamaz. Bu da düzenin bozulmasına sebep olur.

Makam sahibi bir kişinin tevazu göstermesi, olgunluğun zirvesidir. Zira o şahıs artık şahsiyetini bulmuş, kendi içinde huzur ve kemali yakalamış, kendisine güven gelmiş bir insandır. Ancak böyle birisi rahat bir şekilde kendisini mütevazı olarak halka sunabilir.

Malumdur, dünyada ele geçen nimetler, mallar, rütbeler, mevkiler, insana Allah Teala'nın birer lütuf ve ihsanıdır. Mevki ve servet sahiplerinin tevazu göstermeleri, onların işte ehil, ahlakta kamil ve olgun olduklarını gösterir. Bunun tam tersi durumda tevazuya dikkat etmek gerekir. Çünkü maddî manevî bir menfaate kavuşmak veya bir zarardan korunmak için tevazu göstermeye tabasbus, yaltaklanma ve müdahane, yani yağcılık denir. Vermediğinde arkandan söven dilencilerin verdiğiğinde seni övmeleri elbette tevazu değildir. Belki çok çirkin bir huydur.

Meyveli ağaç dallarının yere sarkması tevazuya, meyvesiz kavakların başını dikip semaya seyretmesi tevazu ve kibire hep misal olmuştur. Allah Teâlâ'nın mütevazı kulları sevdiğini biliriz. Kıymet bilenin yanında da tevazu kadri yüceltir, muhabbet ve teslimiyete vesile olur.

Tevazu, toplumda sevginin, saygının, barış ve huzur içinde yaşamanın, insanlar arası münasebetlerde uyumlu olmanın sebebidir. Onun olduğu yerde kavga, gürültü olmaz, ırkçılık ve asabiyet bulunmaz. İnsanlar huzur içinde, dirlik ve düzen içinde yaşarlar. Hal böyle olunca, Peygamberimizin "Tevazu edene müjdeler olsun!" demesi aynı zamanda onların yaşadığı toplumu da geçerli olmuş oluyor, öyle değil mi?

Tevazu sahibi olmak demek, kendini başkalarından aşağı görmek demek değildir. Horlanmayı, aşağılanmayı, zelil ve zebun olmayı kabullenmek değildir. O yüzden tevazu layık olana yapılır. Nasıl ki adalet, bir şeyi yerine koymak, zulüm de bir şeyi yerine koymamaktır, aynen öyle, tevazuyu da layık olmayanda harcamak, onu israf etmektir, doğru değildir. Buna binaen tekebbür edene, yani kibirli davranana karşı tekebbür edilebilir. "Kibir sahibine tekebbür etmek, sadaka vermek gibi sevaptır". Kibir sahibine karşı tevazu eden kimse, kendisine ve

tevazuya zulüm etmiş olur. İşi gücü İslam ve Müslümanlara düşmanlık eden bir kafir veya bid'atçıya tevazu gösterilir mi? Mağrur ve mütekebbir amirlere ve zenginlere karşı tevazu gösterilir mi? böyle bir davranış, zilletin ta kendisidir.

Muhteşem Örnek

Bu açıdan da Sevgili Peygamberimiz (sav)'in muhteşem örneği ortadadır. Gerçekten de Peygamberimiz Aleyhisselam, makam ve mertebesinin yüceliği ile birlikte, insanların en tevazulusu ve en kibirsizi idi.¹²⁴ Üstelik Peygamberimiz Aleyhisselam zaman zaman kendisinin insanlardan ve sair peygamberlerden üstün tutulmasını önlemek için yer yer tedbir alır, konuşmalar yapardı. Böylece ashabını ve bütün Müslümanları, Hıristiyanların düştüğü felakete düşmekten korurdu. Çünkü onlar Hz. İsa için haşa "oğul ilah" derken, bunu güya bunu fart-ı muhabbetten, yani onu aşırı ve abartılı olarak çok sevmekten dolayı yapıyorlardı. Nitekim Peygamber Efendimizin (sav) bu yaptıklarının ne kadar yerinde olduğu daha vefat ettiği gün ortaya çıkmıştı. Çünkü ona olan sevgi en akli başında olan birisine bile "kim o öldü derse boynunu vururum, o

---

¹²⁴ Ahmed.Müsned, c. 2, s. 427, Buhârî, c. 6, s. 204, Müslim, c. 3, s. 1632, Ebu Dâvud.c. 3, s. 346, Tirmizî, c. 4, s. 377, İbn Mâce, c. 2, s. 108.

ölmez" dedirtmişti. Fakat daka akli başında ve temkin sahibi çıkıyor, onu canından bin kere çok sevmesine rağmen, "Kim Muhammed'e tapıyorsa, bilsin ki o ölmüştür. Kim de Allah Teâlâ'ya tapıyorsa, bilsin ki o ölmez" diyordu.

Onun kendi konumunu açıkça ve cesurca ortaya koyduğu konuşmalarından bir ikisini hatırlayalım mı?

Bir gün şöyle demişti:

- Sizden, ameli kendisini kurtarabilecek bir kimse yoktur!

Denildi ki:

- Yâ Rasûlallah! Senin de mi amelin kurtaramaz?

Geçmişteki ve gelecekteki günahlarının Yüce Allah tarafından bağışlanmış olduğu kendisine müjdelenmiş bulunduğu halde (Feth: 1) şöyle buyurdu:

- Allah tarafından bir mağfiret ve rahmet beni sarıp bürüyüp korumadıkça, evet, beni de amelim kurtaramaz!¹²⁵

---

¹²⁵ Ahmed, I. 391.

Hız. Hüseyin der ki: Resûlullah Aleyhisselam şöyle buyurdu:

"Siz, beni hakkım olan derecenin üzerine yükseltmeyiniz! Çünkü Yüce Allah beni resûl edinmeden önce kul edinmiştir!"¹²⁶

Hız. Ömer'den: "Resûlullah Aleyhisselam buyurdu ki:

"Nasrânîlerin İsa b. Meryem Aleyhisselamı 'Allah'ın oğlu' diyerek haksız yere övdükleri gibi, siz de beni övmekte aşın gitmeyin iz. Şüphe yok ki, ben ancak bir kulum! Allah'ın kuluyum ve Resûlüyüm! O halde, bana 'Allah'ın kulu ve resûlü' deyiniz!"¹²⁷

Peygamberimiz Aleyhisselam, bir sefer sırasında, bir koyun kesilip pişirilmesini ashabına emretmişti. Ashabdan birisi:

- "Yâ Rasûlallah! Onun boğazlanması benim üzerime olsun!" dedi.

Başka birisi:

---

¹²⁶ İbn Mâce. II. 1376.

¹²⁷ Ahmed, I. 391; İbn Mâce, II. 1376; Tirmizî, IV. 588.

- "Yâ Rasûlallah! Onun yüzmesi de benim üzerime olsun!" dedi.

Başka birisi de:

- "Yâ Rasûlallah! Onun pişirilmesi de benim üzerime olsun!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam da:

- "Odun toplamak da benim üzerime olsun!" buyurdu.

Sahabiler:

- "Yâ Rasûlallah! Biz senin işini de görmeye yeteriz! (Senin odun toplamana gerek yok!)" dediler. Peygamberimiz Aleyhisselam:

- "Sizin benim işimi de görmeye yeteceğinizi biliyorum. Fakat ben size karşı imtiyazlı bir durumda bulunmaktan hoşlanmam! Çünkü Allah kulunu ashabı arasında imtiyazlı durumda görmekten hoşlanmaz!" buyurdu.¹²⁸

---

¹²⁸ Taberânî'den naklen Kastalânî, Mevâhibü'l-ledünniye, I. 385; Nakleden, M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: VIII. 424-428.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Mekke'nin fethinde, amcası Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'nin evine varmış ve ona:

- "Yanınızda yiyecek bir şey var mı?" diye sormuştu.

Ümmü Hani:

- "Hayır! Yalnız kurumuş ekmeğin kırıntıları ve sirke var! Fakat bunları sana sunmaya hayâ ederim!" dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

- "Onları getir! Suyun içine ufala! Tuz da getir!" buyurdu.

Sirkeyi onun üzerine döküp yedikten sonra, Yüce Allah'a şükretti. Sonra ev sahibine:

- "Ey Ümmü Hani! Sirke ne güzel katıktır! Sirke bulunan bir ev katıktan mahrum sayılmaz!" buyurdu.¹²⁹

Peygamberimiz Aleyhisselam hiçbir yemeği hor görmemiş, vermemiştir. Bir yemeği arzu ederse yer, arzu etmezse bırakır, susardı. En ufak nimete bile saygı

---

¹²⁹ M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/424-428. Hadisin kaynakları bu kitapta ayrıntılı verilmiştir.

gösterir, hiçbir nimeti yemezdi. Hiçbir nimeti ne hoşuna gittiği için över, ne de hoşlanmadığı için yerirdi.¹³⁰

Abdullah b. Mes'ud der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam bir hasırın üzerinde yatıp uyumuş ve hasır böğründe iz yapmıştı. Uyanınca, böğrünü oğuşturdum¹³¹ ve:

- "Babam, anam sana feda olsun yâ Rasûlallah! Keşke bize bildirseydin de, hasırın üzerinde, senin için, tenini ondan koruyacak bir şey serseydik? Sana yumuşak bir döşek edinseydik!" dedim.

Resûlullah Aleyhisselam buyurdu ki:

- "Dünyaya ait şeyler benim neyime gerek! Benim dünya ile olan halim; bir ağacın altında biraz gölgelendikten sonra onu bırakarak yoluna devam eden bir süvarinin misali, hali gibidir¹ buyurdu."¹³²

---

¹³⁰ A.y.

¹³¹ Ahmed, c. 1, s. 391, Tirmizî, c. 4, s. 588, İbn Mâce, c. 2, s. 1376.

¹³² Ahmed, c. 1, s. 391, Tirmizî, c. 4, s. 589, İbn Mâce, c. 2, s. 1376. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 8/424-428.

EĞİTİM VE TERBİYEDE DİL VE DAVRANIŞ

Maksat Kazanmak Değil mi?

Hız. Peygamber büyük bir muallim, yani eğitimci idi, usta bir öğretmendi. Zaten “Ben muallim, öğretmen olarak gönderildim” derdi.¹³³ Onun bütün öğretmenlere örnek olacak yönlerini iyi bilmemiz gerekir. Çünkü cahili Araplardan ashâb-ı kiram gibi ahlak ve fazilette erişilemez zirvelere yükselen insanlar yetiştirdiği gibi, o kısa tebliğ ömründe aynı zamanda büyük idareciler, hâkimler, öğretmenler, komutanlar, iktisatçılar gibi hayatın her alanında ihtiyaç duyulan insanlar yetiştirmiştir. Bunu hangi yöntemle nasıl başarmıştır, araştırmaya değmez mi?

Mesela onun eğitim ve terbiyede muhataplarını eğitirken onlara karşı asla kırıcı davranışlar içine girmediğini, onlara kaba sözler sarf etmediğini görüyoruz.

---

¹³³ İbni Mace, Mukaddime, 17.

Kendisi muhataplarına kötü sözler söylemediği gibi, etrafındakilere de bu tür sözlerden uzak durmasını emretmiştir. Bunun bazı örneklerini gördük, göreceğiz.

Özellikle de hataları düzeltme konusunda Allah Rasûlu'nun ne kadar seviyeli ve nazik davrandığını yaşanan olaylarla ve söylenen özlü sözlerle çok iyi biliyoruz. Mesela Muaviye b. Hakem yaşadığı bir olay içinde bu konuyu çok güzel bir şekilde anlatmaktadır.

Muaviye Hz. Peygamber'in arkasında namaz kılarken, aksıran bir adama, daha önce öğrendiği gibi, "Yerhamukellah" demişti. Fakat durum değişmiş, namaz içinde konuşma yasaklanmıştı. Fakat o henüz namaz kılarken konuşulmayacağını bilmiyordu. Bu yüzden yanındakiler Muaviye'ye bakmaya başladılar. Muaviye onlara şaşırarak:

- Size ne oluyor ki, bana öyle bakıp duruyorsunuz, dedi.

Bu defa yanında namaz kılanlar onu ikaz etmek için ellerini dizlerine vurmaya başladılar. Muaviye onların kendisini susturmak istediklerini anlayınca, sustu. Bundan sonrasını Muaviye b. Hakem şöyle anlatıyor:

- Anam babam Rasûlullah'a feda olsun. O'nun kadar güzel öğreten bir öğretmen hiçbir zaman görmedim. Vallahi O, namazı kılınca beni ne dövdü ne de azarladı. Sadece namazda dünya kelamı konuşulmayacağını, ancak tesbih, tekbir yapılarak Kur'ân okunabileceğini söyledi."¹³⁴

Evet, adam bilmiyordu. Ona kızmanın ne anlamı olabilirdi. Yapılması gereken sadece öğretmektir. O da güzelce bunu yaptı. Bu kibarlığı insan nasıl unutulabilirdi?

İkna Önemlidir

İnsan akıllı mantıklı varlıktır. Ona bir şey yaptırmak için aklını ikna etmek gerekir. Kalbini kazanmak ise buna yardımcıdır. O yüzden iknanın aracı, sözü güzel ve hikmetli söylemektir. Özellikle de eğitim çağındaki gençler için bu metot unutulmamalıdır. İşte burada insan, cebir ve şiddetle bir yöne yönlendirilen hayvanlardan ayrılır.

Hız. Peygamber, eğitime tabi tutacağı insanların içinde buldukları durumu daima göz önünde bulundurmuş, öğrenmeyi verimli bir şekilde sağlayan sosyal ve psikolojik şartları her zaman dikkate almıştır.

---

¹³⁴ el-Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyri en-Neysabûri, Sahihu Müslim, nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki, Mısır, 1955, I, 381-382.

Malum, toplumu fertlerden oluşmaktadır. Ferdin sağlıklı bir eğitimden geçmesi ve eğitimin amacına uygun hale gelmesi, halkın huzur, emniyet ve asayişi için şarttır. Bundan dolayı Hz. Peygamber, fertlerin eğitimine, bunlar arasında da çocuk ve gençlerin terbiyesine son derece önem vermiştir. Allah'ın Elçisi, bu eğitimi gelişigüzel bir biçimde yapmamış, gençlik psikolojisini dikkate alan son derece önemli metotlar uygulamıştır. O, uyguladığı bu metotlar sayesinde çoğu insani değerlerin yok olduğu bir toplumu, bütün zorlukları aşarak, insanlığın imrendiği bir millet haline getirmiştir.

Toplumu fertler oluşturmaktadır. Ferdin sağlıklı bir eğitimden geçmesi ve buna bağlı olarak eğitimin amacına uygun hale gelmesi, toplumun huzur ve ahengi için şarttır. Bundan dolayı Hz. Peygamber, fertlerin eğitimine, bunlar arasında da çocuk ve gençlerin terbiyesine son derece önem vermiştir. Allah'ın Elçisi, bu eğitimi gelişigüzel bir biçimde yapmamış, gençlik psikolojisini dikkate alan son derece önemli metotlar uygulamıştır. O, uyguladığı bu metotlar sayesinde çoğu insani değerlerin yok olduğu bir toplumu, bütün zorlukları aşarak, insanlığın imrendiği bir millet haline getirmiştir.

Kaba Saba Bedevi Ve Hz. Peygamber

Ebu Hureyre'den rivayet edilmiştir: Bir göçebe bedevî Hz. Peygamber'e gelerek bir hususta yardım istedi. Zannedersem bir diyet hakkında istekte bulunuyordu. Hz. Peygamber ona birşeyler verdi. Sonra:

- Sana iyilik yaptım mı? Yardımı beğendin mi? diye sordu. Göçebe:

- Hayır, yapmadın! Bana verdiğin nedir ki, bundan memnun olayım, dedi.

Bu kaba söz üzerine müslümanların bir kısmı öfkelenildi. Kalkıp göçebeyi dövmek istediler. Fakat Hz. Peygamber onlara:

- Sakın ellerinizi uzatmayınız, diye işaret etti. Rasûlullah kalktı, o göçebeyi evine davet etti. Göçebe:

- Sen geldin, bizden istedin. Biz de sana bir şeyler verdik ve dediğini de dedin, dedikten sonra ona bir şeyler daha vererek:

- Sana iyilik yaptım mı? Yardımı beğendin mi? diye sordu. Bedevî:

- Evet, beğendim, Allah sana ecirler versin. Çoluk çocuğunun ömürlerine bereket ihsan etsin, dedi. Hz. Peygamber:

- Sen biraz önce bana karşı sarf ettiğin o sözle arkadaşlarımı kızdırdın. Sana karşı şimdi kin duyuyorlar. Onların yanına döndüğümüzde, bu sözünü orada da söyler misin ki, kalplerindeki kin silinsin? dedi. Göçebe:

- Peki, dedi. Meclise gelince Hz. Peygamber:

- Sizin bu arkadaşınız bize geldi, istedi. Biz verdik. Dediklerini dedi. Sonra biz onu çağırdık yine verdik. Şimdi artık razı olmuştur. Öyle değil midir? dedi. Göçebe:

- Evet, Allah sana mükafaatlar versin. Seninle çokluk çocuğunun ömürlerini bereketlendirsin, dedi.

Bunun üzerine Hz. Peygâmbere şöyle buyurdu:

- Benimle bu göçebenin meselesi, devesi olup da ürken bir kişinin meselesine benzer. Sahibine yardım etmek için o deveyi tutmak amacıyla halk arka arkaya dizilmiştir. Fakat onlar yakalamaya koştukça deve ürkerken daha da hızlanıp kaçıyor. Bunu anlayan deve sahibi onlara:

- Benimle devemin arasından çekiliniz. Ben ona karşı sizden daha şefkatliyim. Onu daha iyi tanırım, der.

Böylece deve sahibi devesine doğru gider, yerden bir hurma dalı alır ve deveyi çağırır. Deve sahibinin yanına

gelir. Ona yükünü yükler ve kendisi de sırtına biner. Eğer bedevî o sözleri söylediği zaman sizi dinleseydim, bu adam cehenneme yuvarlanırdı".¹³⁵

Peygamber Efendimizin (sav) hadiseyi yorumlaması o kadar açık ve güzel ki, üstüne tek kelime ilaveye gerek duymuyoruz.

Seviyeye Göre Söz

O, bu konuda, "Biz peygamberler, insanlarla zeka seviyelerine uygun olarak konuşmakla emir olunduk."¹³⁶ buyurmuştur.

İnsanların anlayış kapasitelerinin yeterli olmayışı veya yanlış değerlendirebilecekleri gerekçesiyle bazı sözleri birkaç defa tekrarlamıştır. Hatta modern eğitime dahi bir rehberlik yaparak, bazı şeylerin belli bir tertiple öğretilmesini ve uygulamasını istemiştir. Bir bilginin veya amelin henüz vakti gelmemişse hiç bilinmemesini istemiş, öğretilmesini ertelemiş, vaktini beklemiştir. Bütün bunları yaparken ve isterken, kişilerin seviyelerinin bunları anlayıp doğru yorumlayacak veya uygulayacak düzeye henüz gelmediğini düşünmüştür. Mesela Hicret

---

¹³⁵ Hadisi Bezzar'dan rivayet eden İbn Kesir, Tefsir, II/404.

¹³⁶ eI-Aclunî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâs*, I, 196.

sırasında on yedi yaşında bulunan Muaz b. Cebel'in naklettiğine göre, Hz. Peygamber,

- Allah'tan başka bir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasûlu olduğuna kalpten inanan herkese Allah cehennemi haram kılmıştır. buyurmuştur.

Bunun üzerine Muaz:

- Ya Rasûlallah! Bunu insanlara haber vereyim mi? demiş, Hz. Peygamber de cevaben

- Vermesen daha iyi olur. Çünkü o zaman buna güvenirlere de ameli bırakırlar, diye karşılık vermiştir.¹³⁷

O insan eğitiminde onların anlayış kapasitelerini dikkate alıyor, temayüllerine ve karakterlerine uygun olan metotlarla onlara yaklaşıyordu. Bazen onlara dua ederek duygu ve hissiyatlarını, kimi zaman da överek gururlarını okşamayı ihmal etmiyordu.

Mesela Abdullah b. Abbas için, "Allah'ım, onu dinde fakih kıl ve ona tevili öğret."¹³⁸ demek suretiyle, onun duygu ve hissiyatına hitap ediyordu.

---

¹³⁷ Şeyh Mansur Ali Nasif, et-Tâcu l-Câmi li l-Usûl fi Ehâdisi r-Rasûl, İstanbul, 1981, I, 31.

¹³⁸ el-Aclunî, a.g.e., I, 192.

Yine Ebû Musa el-Eşarî'ye de, "Ey Musa! Sana Davud ailesinin sesi gibi güzel bir ses verilmiştir."¹³⁹ diyerek onun gururunu okşamıştır.

Çok Dersli Bir Hikâye

Muaz bin Cebel (r.a.) ashâb-ı kiramın büyüklerinden, hafız ve kurra, helâl ve haram ilmini en iyi bilen fakih sahabilerdendir. Milâdî 605 senesinde Medine'de doğdu. Hicretin 18. (m. 640) yılında Kudüs ile Remle arasındaki Amvas köyünde vefât etti.

Onsekiz yaşında iken müslüman oldu. İkinci Akabe bîatinde, kendi canlarını ve mallarını korudukları gibi Peygamberimizi koruyup yardım ederek İslâmiyete hizmet edeceklerine söz vererek müslüman olan yetmiş Medinelî'den birisi de Muaz bin Cebel'dir (radiyallahü anh). Peygamberimiz (aleyhisselâm) ve ashâb-ı kiram Mekke'den Medine'ye hicret ettiklerinde bütün malları ve mülkleri Mekke'de kalmıştı. Peygamberimizin emirleriyle Medine'de bulunan müslümanlar, Mekke'den hicret eden müslümanlarla kardeşlik kurarak evlerini, mallarını ve eşyalarını paylaştılar. Muaz bin Cebel de, radiyallahü anh) Abdullah bin Mes'ûd ve Ca'fer-i Tayyar ile kardeşlik kurmuştu. Allah yolunda çok infak ederdi. Hatta bu yolda

---

¹³⁹ et-Tebrizî, a.g.e., III, 1748.

çok borçlanmıştı. İlim ve takva cihetinden layık olmakla beraber belki de Peygamberimiz onun bu borçlarından kurtulması için ona bir vazife vermişti. Yemen'e gidecek, hek davet ve tebliğ edecek, hem hakimlik yapacak, hem de vergileri tahsil edecekti. Asım Köksal merhum meşhur tarihinde Hicri 9. Yılı anlatırken bu olay hakkında geniş bilgiler verir. Bu çok dersli ibretlik hikayeyi biz özetleyerek sunmak istiyoruz. Zira bunda herkes için fayda görüyoruz.

Peygamberimiz Aleyhisselam, sabah namazını kıldırdıktan sonra cemaate yüzünü döndürüp:

- Ey Muhacirlerle Ensar cemaati! Hanginiz Yemen'e hazırlanıp gider? diye sordu.

Hz. Ebu Bekir:

- Ben giderim yâ Rasûlallah! dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam sustu, ona cevap vermedi.

- Ey Muhacirlerle Ensar cemaati! Hanginiz Yemen'e hazırlanıp gider? diye tekrar sordu.

Hz. Ömer kalkıp:

- Ben giderim yâ Rasûlallah! dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam sustu, ona da cevap vermedi.

- Ey Muhacirlerle Ensar cemaati! Hanginiz hazırlanıp Yemen'e gider? diye üçüncü kez sordu.

İlk ders burada. Bu iki "ben varım" diyen kişiler, Peygamber Efendimizin (sav) en yakınları ve yardımcıları idi. Dörtlük, fedakarlığa bakar mısınız? Bu ikisi de ondan ayrılığa dayanamazlar. Ama madem istiyor, beklemeden dostluk ve yardımın gereğini yapıyorlar. Ancak Peygamber Efendimizin (sav) onlara ihtiyacı vardır. O yüzden başkasından bekliyor. İşte bu üçüncü soruda o yiğit genç delikanlı, o kurra ve fakih sahabe Muaz b. Cebel ayağa kalkıyor ve:

- Ben giderim yâ Rasûlallah! Diyor.

Aslında o da kendine kalsa Peygamber Efendimizin (sav) dizinin dibinden ve yaşlı annesine bakıp hizmet etmekten asla ayrılmaz. Ama burada bir fedakarlık yapmak gerekiyor. Bu din dünyaya yayılacaksa, böyle yapmak gerekiyor. Ondan bu sözü duyan Peygamberimiz Aleyhisselam:

- Ey Muaz! Bu vazife senindir! Ey Bilal! Bana sarığımı getir!" buyurdu.

Sarik getirilince, onu Muaz b. Cebel'in başına sardı. Artık o Yemen'den sorumlu bir memurdu.

Yasamada Bir Yöntem

İslâmiyetin o günlerinde Yemen üç valiliğe ayrılmıştı. Cened, San'â ve Hadramevt valiliği. Cened, Yemen'in yukarı tarafında Aden'e doğru idi. Muaz b. Cebel, Cened'de kadılık, hâkimlik yapacak; Cened halkına İslâmiyeti, İslâm şeriatını, Kur'ân okumayı öğretecek; Yemen ülkesinde tahsil edilen zekat ve sadakalan da vazifelilerinden teslim alacaktı.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Muaz b. Cebel'e:

- Sana bir dava getirilip arzedildiği zaman nasıl ve neye göre hüküm verirsin? diye sordu.

Muaz b. Cebel:

- Allah'ın Kitabındaki hükümlere göre hüküm veririm! Dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

- Eğer Allah'ın Kitabında dayanacağıın bir hüküm olmazsa, neye göre hüküm verirsin?" diye sordu.

Muaz b. Cebel:

- Resûlullahın o hususlardaki hükümlerine, yani sünnetine göre hüküm veririm dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

- Eğer Resûlullahın hükümlerinde, sünnetinde de dayanacak bir hüküm bulunmazsa ne yaparsın? diye sordu.

Muaz b. Cebel:

- O zaman ben de tereddüt etmeden kendi görüşüme göre içtihad eder, hüküm veririm, dedi.

Bunun üzerine, Peygamberimiz Aleyhisselam, eliyle Muaz b. Cebel'in göğsünü sığayarak:

- Hamd olsun O Allah'a ki, Resûlullahın elçisini Resûlullahın hoşnut olacağı şeye muvaffak kıldı, buyurdu.

İşte bu sıralama İslam'da bir usul oldu. Alimler, müçtehitler bu metot ile hüküm verdiler. Bugün de

dünyanın bütün sorunları bu yöntemle çok rahat bir şekilde çözüme kavuşur. Yeter ki insanlar İslamiyete razı olsunlar.

Allah İçin Fedakârlık

Peygamberimiz Aleyhisselam, yanında Muhacirlerden ve Ensardan bazı kişilerle Muaz b. Cebel'i uğurlamaya çıktı.

Muaz b. Cebel hayvan üzerinde gidiyor, Peygamberimiz Aleyhisselam ise yanışına yaya yürüyor ve kendisine bazı tavsiyelerde bulunuyordu.

Muaz b. Cebel:

- Yâ Rasûlallah! Ben binitliyim, sen ise yaya yürüyorsun! Ben de inip seninle ve senin ashabınla birlikte yürüsem olmaz mı? dedi.

Peygamberimiz Aleyhisselam:

- Ey Muaz! dedi, Allah yolunda attığım şu adımlarım için sevap umuyorum!

Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel'e bazı emir ve tavsiyelerde bulundu. Bu emir ve tavsiyeler aşamalı idi. Belli bir tertip içeriyordu. Zaten bizim

konumuz da bu değil miydi? İşte bu hikayeyi bu örneği sunmak için anlatıyoruz zaten.

Peygamberimiz Aleyhisselam, Muaz b. Cebel'e anlattı:

- Sen, Ehl-i Kitab olan bir kavme gidiyorsun. İmdi, onları Allah'tan başka ilah olmadığına, benim de Resûlullah olduğuma şahadet getirmeye davet et! Eğer bu hususta sana itaat ederlerse, kendilerine bildir ki, Allah onlara her gün ve gecede beş vakit namazı farz kılmıştır. Eğer sana bu hususta da itaat ederlerse, onlara bildir ki, Allah kendilerine zenginlerinden alınıp fakirlerine verilecek bir zekatı farz kılmıştır. Eğer sana bu hususta da itaat ederlerse, sakın mallarının en kıymetlilerini alma! Mazlumun duasından sakın! Çünkü bu dua ile Yüce Allah arasında perde yoktur!

Musa b. Talha b. Ubeydullah, Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel'i Yemen'e göndereceği sırada yazdığı yazıda buğday, arpa, hurma, üzüm ve darıdan sadaka alınmasının yazılı olduğunu okuduğunu söyler. Peygamberimiz Aleyhisselamın hayvan zekat miktarları hakkında Muaz b. Cebel için yazdırmış olduğu yazı Emevî halifesi Ömer b. Abdülaziz'in eline geçmişti. Gereklikçe getirilip okunmakta idi.

Ağlatan Ayrılık

Peygamberimiz Aleyhisselamın Muaz b. Cebel ile ayrılmadan evvel onun isteği üzerine son birkaç öğüt ve tavsiyeler daha verir:

"Ne halde veya nerede olursan ol, Allah'tan kork. Günahın arkasından hemen haseneyi (iyilik ve sevabı) yetiştir ki, onu yok etsin! "İnsanlara güzel ahlâkla muamele et! Ey Muaz! Sen ki, Kitab Ehli bir kavmin üzerine gidiyorsun! Onlar senden Cennetin anahtarının ne olduğunu soracaklardır. Onlara: 'Cennetin anahtarı, Lâ ilahe illallahu vahdehu lâ şerike leh'dir, de. Allah için tevazu göster, Allah seni yükseltir. Sakın iyice bilmedikçe hüküm verme! Sana müşkil, karmaşık gelen işi ehline sor, danış, utanma! En sonra ictihad et! Muhakkak ki, Allah, doğruluğuna göre seni muvaffak kılar. İşler sana karmakarışık gelirse, gerçek sence belli oluncaya kadar bekle, yahut bana yaz! Bu hususta keyfine göre hareket etmekten sakın! Yumuşak davranmanı sana tavsiye ederim!

Peygamberimiz Aleyhisselamın en acı haberi en sona saklamıştı. Zamanı gelince onu da söylemek zorunda kaldı. Muaz b. Cebel'e kendisiyle bir daha görüşemeyeceğini ve bazı hadiseleri haber verdi:

- Ey Muaz! Hiç şüphesiz, sen bu yılımdan sonra benimle buluşamayacak, belki de şu Mescidime ve kabrime uğrayacaksın!

Muaz b. Cebel, Peygamberimiz Aleyhisselamdan ayrı düşeceğine son derece üzülerək ağlamaya başladı. Peygamberimiz Aleyhisselam:

- Ey Muaz! Ağlama! Feryad ile ağlamak şeytandandır. Ben seni yürekleri yufka olan bir kavme gönderiyorum. Onlar, hak üzerinde iki kere savaşıacaklar. Onlardan sana itaat edenler, sana asi olanlarla çarpışacaklar; hatta kadın kocasına, oğlu babasına, kardeş kardeşine öfkelenecek, sonra da İslâmiyete tekrar döneceklerdir!" buyurdu.¹⁴⁰

Çok İlginç Bir Örnek

Hız. Peygamber inanç ve prensiplerine ters düşen hareketleri yapan gençlere bile kaba davranmamış, onları utandıracak tarzda tenkit etmemiş, hatalı olduklarını uygun bir biçimde ifade etmiştir.

Mesela Allah Rasûlü'nun en sevdiği gençlerden biri olan Usame b. Zeyd, hırsızlık yapan bir kadını affetmesi için aracı olarak Rasûlullah'a geldi. Daha doğrusu bu

---

¹⁴⁰ Bkz. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, Köksal Yayıncılık: 7/517-518.

konuda bazı sahabilerin gazına gelerek bir toyluk yaptı. Suçlu bir kadının, asalet sahibi ve değer verilen önemli bir kişi olduğu için suçunu görmezden gelinmesi isteği, Hz. Peygamber'i son derece kızdıracğını bilenler, bunu kendileri yapmıyor da, toy bir delikanlıya yaptırmaya çalışıyorlardı. Olayı bize Hz. Aişe annemiz anlatıyor:

Benî Mahzûm kabilesinden hırsızlık yapan bir kadının durumu Kureyşlileri çok üzmüştü. Onlar:

– Bu konuyu Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile kim konuşabilir, diye kendi aralarında müzakere ettiler.

Bazıları:

– Buna Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sevgilisi Üsâme İbni Zeyd'den başka kimse cesaret edemez, dediler.

Üsâme, onların istekleri doğrultusunda Resûlullah ile konuştu. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Üsâme'ye:

– “Allah'ın koyduğu cezalardan birinin uygulanmaması için aracılık mı yapıyorsun?” diye sordu.

Üsame hatasını anlamış ve mahcup olmuştu.

- Allah'tan benim bağışlanmamı dile yâ Resûlallah, dedi.

Peygamberimiz onun üstüne daha fazla gitmedi ama bu konuda söylemesi gerekenler vardı. Hemen ayağa kalktı ve halkı toplayarak şöyle hitap etti:

- Sizden önceki milletler şu sebeple yok olup gittiler: Aralarından soylu, mevki ve makam sahibi biri hırsızlık yapınca onu bırakıverirler, zayıf ve kimsesiz biri hırsızlık yapınca da onu hemen cezalandırırlardı. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapsaydı, elbette onun da elini keserdim.

Sonra bu kadının elinin kesilmesi için emir verdi ve onun eli kesildi.¹⁴¹

Böyle nazik bir konuda Hz. Peygamber hem mülkün temeli olan adaletin önemini ortaya koymuş, hem de genç Usame'ye, kötülöklere aracı olmamasını ima yoluyla tembih etmiştir. Halka da muhtaç oldukları bilgiyi tarihten örnekler sunmuş, ailesini de ortaya koyarak ne kadar kararlı olduğunu göstermiş ve adaleti yerine getirmiştir. Üstünlerin hukuku değil, hukukun

---

¹⁴¹ Buhârî, Enbiyâ 54, Megâzî 53, Hudûd 11, 12; Müslim, Hudûd 8, 9. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Hudûd 4; Tirmizî, Hudûd 6; Nesâî, Sârik 6; İbni Mâce, Hudûd 6.

üstünlüğünün gerekli ve geçerli olmasını en keskin bir biçimde öğretmiştir.

Kabalık Kaçırır

Sevgili Peygamberimiz (sav)'in genç yaşlı demeden herkese yumuşak ve müsamahalı davranması, onun etrafında sevgiden haleler oluşmasına sebep olmuştur. Bu sayede İslam yayıldı. Bu sayede birlik ve beraberlik korundu. Onun bu yanını bilmemiz ve İslam'ı çağa sunarken aynı metodu kullanmamız gerekir. Bu iş taklir ile değil, o ahlakı benimseyip yaşamakla, insanlara fiilen göstermekle olur.

Hz. Peygamber, insanlığın olmasını gerektirdiği bütün erdemleri şahsında taşıyan birisidir. İnsanlık için bir merhamet abidesidir. Bu bir iddia değil, üstünde elbise gibi görülen bir durumdur. Bu gerçeğe Allah Teâlâ'nın şهادeti vardır. Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurur:

“Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir.”¹⁴²

---

¹⁴² Tevbe, 128.

“Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah’tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah’a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever.”¹⁴³

Bu özelliklerle donanan Allah’ın Rasûlu, bir şey öğreteceği veya ikazda bulunacağı zaman önce karşısındakini yumuşatarak gönlünü kazanır, sonra söyleyeceklerini söylerdi. Yumuşak huyluluk anlamına gelen “hilm” sıfatına sahip olan Allah Elçisi, en kızılacak durumlarda bile soğukkanlılığını korumuş, karşısındaki muhatabı ikna yolu ile sinirlendirmeden bilgilendirme yoluna gitmiştir. Bizzat kendisi, öğretirken azarlamamayı öğütlemiştir.

Bu Ne Cüret?

Az önce anlattığımız gerçeklere çok güzel bir örnek olay yaşandı Sevgili Peygamberimiz (sav)’in huzurunda. Bu olay öyle tabiri caizse yenilir yutulur bir durum değildi. İşin inceliklerini kavrayamayan insanlar olsa,

---

¹⁴³ Ali İmran 159.

böyle bir işe cüret edeni öfkeyle karşılar, dayak atmasalar bile en azından huzurlarından kovarlardı.

İşte o olay:

Bir gün, Peygamber Efendimizin (sav) huzuruna bir genç geldi. Peygamber Efendimizden (sav) zina etmek için izin istedi.

Artık hatasını anladığını görünce Hz. Peygamber, elini bu gencin omzuna koyarak, "Allah'ım, bunun günahını affet, kalbini temizle ve uzuvlarını günah işlemekten koru." diye dua etti. Bu genç, kendi ifadesine göre, bir daha hayatı boyunca kalbinde zina duygusuna yer vermedi.¹⁴⁴

Allah Rasûlu'nun sahip olduğu hoşgörüyü, O'nun gençlere gösterdiği yumuşaklık ve müsamahayı daha iyi anlayabilmek için, kendisine gençlik hayatı boyunca on yıl aralıksız hizmet etmiş olan Enes b. Malik'in sözlerini hatırlamak yeterlidir. "On yıl Hz. Peygamber'e hizmet ettim. Bana bir defa bile 'öf' demedi. Yaptığım bir şey için, 'Niye bunu yaptın?' diyerek azarlamadı. O, ahlak bakımından insanların en mükemmeliydi."¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, Beyrut, ts., IV, 256-257.

¹⁴⁵ et-Tirmizî, a.g.e., IV, 368.

Ağlatan Hikâye

Söz iffet, şehvet ve zinadan açılınca şu hikayeyi yazmayı münasip gördük. Ebu'l Leys es-Semerkindî'nin "tenbih"inde ve bazı kitaplarda Cüleybib (ra) isimli bir sahabinin hikayesini okumuştum. Bazı yerlerde yukarıda zina için izin isteyen gencin bu olduğunu rivayet edilir. Bunun sıhhati hakkında bir şey diyemiyorum. Ancak "kıssadan hisse" kabilinden anlatmak istiyorum. Maksat ders ve ibret almaktır, dinde bir hüküm ortaya koymak değil. Öyle olsaydı, sıhhatini bilmediğimiz bir rivayeti anlatmazdık. Malum, ahlak ve fazilet anlatımında biraz genişlik vardır. Bu sebepten her okuduğumda duygulandığım ve bazen ağladığım şu hikayeyi yazmaktan kendimi tutamadım.

Peygamber Efendimizin (sav) yaptığı bu duadan sonra o genç bir iffet abidesi haline gelmiştir, ama daha önceki hayatı bilindiği için kimse ona kız vermek istemiyordu. Peygamberimiz (sav) de onu evlendirmek istiyordu.

Ancak "Tenbih"te okuduğum kadarıyla Cüleybib'in evlenememesinin sebebi hem yoksul, hem de dış görünüşü itibariyle biraz benilecek vasıflara uymuyordu. Boyu oldukça kısa, rengi esmer, yüzü bir hayli çirkindi.

Görünüşe değer vermek bütün insanların zaafı olduğu için, o da pek kimseden iltifat görmezdi. Bu yüzden de bir türlü evlenememişti.

Cüleybib'in derdini ve değerini iyi bilen Rasûl-i Ekrem Efendimiz onu evlendirmek için fırsat kolluyordu. Medineli Sahabelerden birinin evlenme çağında bir kızı vardı. Bir gün bu zat ile baş başa kalan Nebiyyi Ekrem Efendimiz, ona:

- Kızına talibim, dedi. Kızını kendisi için istediğini zanneden Sahabi buna çok sevindi.

- Emrin başım üstüne, ya Rasûlallah! diye sevincini belirtti. Rasûlullah Efendimiz:

- Kızını kendim için değil Cüleybib için istiyorum, buyurunca, Sahabe durakladı:

- O zaman annesiyle görüşmem ve onun fikrini almam lâzım, dedi. Sonrada kalktı evine gitti. İçeri girer girmez hanımına:

- Kızına Rasûlullah talip oldu, dedi. Hanımı bu habere pek sevindi. Peygamber aleyhisselâmın kayınvalidesi olmak ne büyük saadetti. Onun bu aşırı sevincini gören Sahabi:

- Rasûlullah Efendimiz kızını kendisi için istemiyor, diye düzeltti. Bu defa kadıncağz şaşakaldı:

- Öyleyse kimin için istiyor? diye merakla sordu.

Kocası:

- Cüleybib için, deyince kadın büyük bir paniğe kapıldı:

- Ne, Cüleybib'e mi? Sen ne söylüyorsun? KIZIMIZI kimler istedi de vermedik. Hz. Peygamber Cüleybib'den başkasını bulamamış mı? diye ileri geri söylendi.

Karısının bu olumsuz tavrını gören sahabi, Rasûl-i Kibriya'nın yanına gidip kızlarını veremeyeceklerini söylemek üzere ayağa kalktı. Annesiyle babasının kendisine dair konuşmalarına kulak misafiri olan kızları, son derece şuurlu ve uyanık bir genç hanımdı. Onları uyarmak istercesine sordu:

- Beni evlendirmeniz için aracılık eden kimmiş?

Annesi:

- Peygamber Aleyhisselâm, dedi.

Kızları, hakkında en iyi kararı verdiklerini sanan annesiyle babasına hayretle sordu:

- Peygamber Aleyhisselâm beni birine uygun görüyor da, siz buna karşı çıkıyor ve Rasûlullah'ın teklifini geri çeviriyorsunuz öyle mi? Ve sözlerini şöyle tamamladı:

- Rasûlullah Efendimiz beni kime uygun gördüyse siz de uygun görün. Zira o benim aleyhime olacak bir şeyi yapmaz.

Daha sonra bu genç hanım Ahzab suresinin 36. âyetini hatırlattı:

"Allah ile Peygamber'i bir iş hakkında hüküm verdikten sonra, mü'min olan bir erkekle mü'min olan bir kadına, artık o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Rasûl'une karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."

Kızlarının bu uyarısı üzerine, adeta uykudan uyanır gibi kendilerine gelen anne ve baba, ne büyük bir hatadan geri döndüklerini fark ettiler, kızlarına minnetle bakarak:

- Çok doğru söyledin, yavrum, dediler.

Uçurumun kenarından geri dönmenin sevinciyle Rasûlullah Efendimiz'in yanına koşan Sahabi, olup biteni kısaca anlattıktan sonra:

- Senin uygun gördüğün kimseyi biz de uygun görüyoruz. Kızımızı Cüleybib ile evlendirebilirsin, ya Rasûlallah, dedi.

Bu habere sevinen Rasûl-i Muhterem Efendimiz Peygamber tavsiyesini her şeyin üstünde tutan o anlayışlı kız için:

"Allah'ım! Onun üzerine hayırlar yağdır. Kendisine sıkıntısız bir hayat nasip et!" diye dua etti.

O günlerde bir savaş çıktı. Rasûlullah Efendimiz'in bizzat iştirak ettiği bu gazveye Cüleybib de katıldı. Zorlu bir savaş yapıldı. Bu savaşta Müslümanların önemli kayıpları oldu. Savaş bittikten sonra Nebiyyi Muhterem Efendimiz:

- Kayıplarınız var mı? Bir bakın! Dedi.

Ashab-ı Kiram kimlerin şehit düştüğünü tespit etmek üzere koşuştular. Sonra dönüp gelerek:

- Falan, falan, falan Sahabiler şehit oldu, dediler.

Rasûlullah Efendimiz:

- Bir daha bakın başka kayıbınız var mı? diye sordu.

Sahabiler harp meydanını bir daha dolaştıktan sonra, geri kalan şehitlerin adlarını söylediler.

Hz. Peygamberin özellikle öğrenmek ve önemini diğer Sahabilerine de öğretmek istediği bir şehit vardı. Ondan haber getirmelerini istiyordu. Belki de o şehit hayatında da önemsenmediği gibi ölümünden sonra da önemsenmiyordu. Fahr-i Cihan Efendimiz daha açık konuştu:

- Cüleybib'i aranızda göremiyorum. Haydi, bir araştırın! buyurdu.

Ashab-ı Kiram, savaş alanına bir daha koşuştular. Devirdiği yedi müşrikin arasında şehit düşen bedenini gördüler. Koşup Hz. Peygamber'e durumu haber verdiler. Kâinatın Efendisi, fakirlerin hamisi Rasûlullah (s.a.v.) hemen oraya geldi. Kolları adeta budanmış olan şehid Cüleybib'i kollarına aldı:

- Yedi kişi öldürmüş, sonra da onu şehit etmişler. Bu gördüğünüz zat bendendir; ben de ondanım, buyurdu. Cüleybib için kabir kazdılar. Rasûl-i Kibriya onu mübarek elleriyle kabrine koydu.

İşte o gün herkes Cüleybib'in Allah ve Rasûl'ü katında ne kadar ehemmiyetli olduğunu anladılar. Dul kalan hanımıyla evlenmek ve böylece Cüleybib'in hayır ve hasenatlarından hissedar olmak için birbirleriyle yarıştılar. Rivayet edildiğine göre, o güne kadar dul kalan hiçbir kadının bu kadar çok talibi olmamıştır.

Allah şefaathlerine nail eylesin!¹⁴⁶

İnsanları Hep Sevindirirdi

İnsanların kalbine sevinç koymak, onları sevindirerek mutlu etmek, güzel ahlak olduğu kadar Allah Teâlâ'nın muhabbet ve mükafatını da kazandıran bir iştir. Buna vesile olan her şey övülmüş ve teşvik edilmiştir. Bu bazen bir selamdır. Bazen bir hediye, bir güzel ikramdır. Bazen tatlı dil, güler yüzdür. Bazen de hasta veya sağ, bir ziyarettir. İşte sizlere basit ama değerli bir örnek:

Hz. Ali şöyle anlatıyor:

“Ben, Cafer ve Zeyd birlikte Rasûlullah'a vardık.
Hz. Peygamber Zeyd'e:

---

¹⁴⁶ Bu kıssayı alıntıladığımız site, kaynak olarak şu eserleri vermiş: el-Müsned, Ahmed b. Hanbel; Sahih-i Müslim; Fezailu's-Sahabe, s. 191. Bkz. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1170429213006146&id=644172012298538&substory_index=0

- Sen bizim kardeşimiz ve arkadaşımızsınız, dedi. Bunun üzerine Zeyd, sevincinden sıçrayarak çıktı.

Sonra Hz. Peygamber Cafer'e:

- Sen şekil bakımından da, ahlâk bakımından da, bana benziyorsun! dedi. Bunun üzerine Cafer de Zeyd gibi sıçrayarak sevincini gösterdi. Sonra bana:

- Sen benden, ben de sendenim, dedi. Ben de sıçrayarak Cafer'in arkasından gittim¹⁴⁷. Rasûlullah'tan bu kelimeyi işittim ya, eğer Arap yarımadasının kızıl develerinin hepsi bana verilse onunla değişmem."¹⁴⁸

İnsana olan bu değer veriş acaba nedendi?

Çünkü İnsan Değerlidir

İslam insana, gerek yeryüzünde halife olarak yaratılması,¹⁴⁹ gerek emaneti yüklenmesi¹⁵⁰ bakımından değer vermiş, onun en güzel biçimde yaratıldığını¹⁵¹ ve mükerrem kılındığını bildirmiştir.¹⁵² Kainat onun emrine amade kılınmış, hizmetine verilmiştir. Salih amellerin de

---

¹⁴⁷ Heysemi, IX/272; Müntehab, V/130.

¹⁴⁸ Müntehab, V/122, 130.

¹⁴⁹ Bakara, 30, En'am, 165.

¹⁵⁰ Ahzab, 72.

¹⁵¹ Tin, 4.

¹⁵² İsra, 90.

en büyük bölümü ahlaktır. Bir yerde insanın üstünlüğü, ahlaken üstünlüğüne bağlıdır. Allah Teala: “Sizin en değerliniz, Allah’tan en çok sakınanınızdır.”¹⁵³ buyurmaktadır. Gerçekten İslam’da üstün insan, ahlaken bütün insandır.

İman, amel ve ahlak olmadıktan sonra insanın bir yerde hayvanlardan bir farkı kalmayacaktır. Zira o takdirde bütün himmet ve gayreti, yeme, içme ve cinsel şehveti giderme şeklinde onlarınkinden pek farklı olmayacaktır.¹⁵⁴

Üstelik zararları da, elindeki kabiliyet, akıl, ilim ve teknik sebebiyle daha fazla ve daha korkunç olacaktır.

---

¹⁵³ Hucurat, 13.

¹⁵⁴ Muhammed, 12.

SONSÖZ

Başta da dediğimiz gibi bazı dostlarımız, yaşanmış hikâyelerden örneklerle daha kolay okunan ve daha geniş kitlelere hitap eden kitaplar yazmamızı istemişlerdi. Bu isteği haklı bulduk ve değişik konularda yazmaya çalıştık.

Elinizdeki eser ahlak, terbiye, insan yetiştirme, sevmeye ve sevilmeye konularını peygamber örneği ile işleyen bir çalışmadır. Umarım severek okuyacağınız bir kitap olmuştur. Emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Bu çalışmadaki gayemiz, aziz dinimizin özellikle bugün daha çok muhtaç olduğumuz ahlak, terbiye, ilim ve eğitim konusuna verdiği önemi ve değeri anlatmaktır. Böylece Allah Teâlâ'yı ve gönderdiği dinini bütün insanlığa ulaştırmakla görevlendirdiği sevgili Peygamberimizi bir nebze olsun tanıtmak ve sevdirmektir.

Asıl amacımız ise onlar tarafından sevmeye layık bir kul olarak dünya sınavında rızalarını kazanabilmektir. Ahirete yüz akıyla güle oynaya gitmektir.

Her an bize sonsuz lütuflarını ikram eden âlemlerin Rabbi Allah Teâlâ'ya hamd, sena ve şükürler olsun.

